

**СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
АНТИТЕРОРИСТИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРИ СЛУЖБІ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ
ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ
БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В УМОВАХ
ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЖИМУ
ВОЄННОГО СТАНУ**

*Збірник матеріалів круглого столу
(м. Київ, 31 серпня 2022 року)*

**Київ
2022**

УДК 323.28
А43

*Рекомендовано до друку науково-організаційним центром
Національної академії Служби безпеки України
(протокол № 21 від 29 листопада 2022 р.)*

Програмний комітет круглого столу:

Малашко Ю. А. – начальник Штабу – перший заступник керівника АТЦ при СБ України;

Черняк А. М. – ректор Національної академії Служби безпеки України, доктор юридичних наук, доцент

А43 **Актуальні** питання удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в умовах функціонування режиму воєнного стану : зб. матер. круглого столу (м. Київ, 31 серпня 2022 року). – Київ: НА СБУ, 2022. – 184 с.

У збірнику матеріалів круглого столу розміщені тези доповідей з обговорення актуальних проблем реформування загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в умовах воєнного стану в Україні та оптимізації організаційно-правових засад її функціонування, а саме: корегування переліку суб'єктів боротьби з тероризмом та їх повноважень в умовах функціонування режиму воєнного стану; удосконалення системи координації суб'єктів боротьби з тероризмом в умовах функціонування режиму воєнного стану; функціонування реєстру терористичних організацій (встановлення порядку їх включення/виключення до/з такого реєстру, а також визначення юридичних наслідків включення організацій до реєстру); удосконалення механізмів протидії міжнародному тероризму шляхом запровадження системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) на базі Антитерористичного центру при Службі безпеці України тощо.

Для суб'єктів боротьби з тероризмом, наукового і науково-педагогічного складу, фахівців з антитерористичної безпеки.

УДК 323.28

© Антитерористичний центр
при Службі безпеки України, 2022

© Національна академія
Служби безпеки України, 2022

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
ректора Національної академії Служби безпеки України
доктора юридичних наук, доцента Андрія ЧЕРНЯКА

Шановні учасники заходу!
Шановні гості Національної академії!

Від колективу Академії дозвольте привітати у стінах нашого навчального закладу, у роботі круглого столу «**Актуальні питання удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в умовах функціонування режиму воєнного стану**», який присвячений актуальним проблемам реформування загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в умовах воєнного стану в Україні та оптимізації організаційно-правових засад її функціонування.

Ми раді вітати присутніх на форумі представників іноземних партнерів: Консультативної місії Європейського Союзу в Україні, Республіки Польща; представників суб'єктів боротьби з тероризмом, підрозділів ЦУ СБ України, закладів вищої освіти та наукових установ. Проведення цього наукового заходу в стінах Національної академії Служби безпеки України є свідченням високого авторитету навчального закладу, який плідно співпрацює з провідними вітчизняними, зарубіжними та міжнародними організаціями задля вирішення сучасних актуальних проблем протидії терористичній діяльності.

Високий рівень зібрання зумовлений необхідністю вироблення узгодженої позиції представників іноземних партнерів, суб'єктів боротьби з тероризмом, підрозділів ЦУ СБ України, закладів вищої освіти та наукових установ щодо удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в умовах функціонування режиму воєнного стану, сучасна модель якої має бути побудована відповідно до кращих практик країн євроатлантичної спільноти.

Робота круглого столу планується в межах таких напрямів:
1) корегування переліку суб'єктів боротьби з тероризмом та їх повноважень в умовах функціонування режиму воєнного стану;
2) удосконалення системи координації суб'єктів боротьби з те-

роризмом в умовах функціонування режиму воєнного стану. Створення об'єднаного центру з координації пошуку, звільнення військовополонених та незаконно позбавлених волі осіб внаслідок агресії РФ щодо України; 3) функціонування реєстру терористичних організацій (встановлення порядку їх включення/виключення до/з такого реєстру, а також визначення юридичних наслідків включення організацій до реєстру); 4) удосконалення механізмів протидії міжнародному тероризму шляхом запровадження системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) на базі Антитерористичного центру при Службі безпеці України.

Переконаний, що цей круглий стіл стане гарною нагодою осмислити і проаналізувати актуальні проблеми удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в умовах функціонування режиму воєнного стану, що сприятиме формуванню єдності розуміння масштабів загроз національній та державній безпеці України, посиленню взаємодії між вітчизняними науковцями і фахівцями-практиками, законотворцями, урядовцями та міжнародними експертами з проблем, що будуть обговорюватися.

Будь-який науковий форум є не лише можливістю оприлюднення результатів своїх напрацювань та спілкування з фахівцями, але й нагодою для нових знайомств та позитивних вражень. Зважаючи на це бажаю усім присутнім конструктивних ідей, цікавих інформаційних доповідей і повідомлень та запрошую до плідної дискусії.

ВІТАННЯ
начальника Штабу – першого заступника керівника АТЦ
при СБ України учасникам круглого столу
«Актуальні питання удосконалення
загальнодержавної системи боротьби з тероризмом
в умовах функціонування режиму воєнного стану»

Шановні учасники та гості наукового заходу!

Від імені Антитерористичного центру Служби безпеки України вітаю на засіданні круглого столу “Актуальні питання удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в умовах функціонування режиму воєнного стану”.

Організація даного заходу це чудова нагода для співробітників підрозділів СБ України, суб’єктів боротьби з тероризмом, наукових установ України та іноземних партнерів СБ України, не тільки обмінятися науковим досвідом, досягненнями, а й ознайомитися із можливостями удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом.

Маю надію, що засідання круглого столу стане ваговим внеском у вирішенні проблемних питань під час функціонування режиму воєнного стану.

В умовах повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, введеного воєнного стану, особливо гостра стала проблема терористичної та диверсійної загрози національній безпеці України, яка спрямована на дестабілізацію ситуації в нашій Державі.

На даний час в Україні функціонує загальнодержавна система боротьби з тероризмом, у якій Антитерористичний центр при Службі безпеки України (далі – АТЦ при СБ України) є постійно діючим органом при СБ України, який здійснює координацію діяльності суб’єктів боротьби з тероризмом, які залучаються до боротьби з тероризмом у запобіганні терористичним актам щодо державних діячів, критичних об’єктів життєзабезпечення населення, об’єктів підвищеної небезпеки, актам, що загрожують життю і здоров’ю значної кількості людей, та їх припиненні.

Окрім того, АТЦ при СБ України сприяє розвідувальним органам України у виконанні покладених на них завдань та

здійсненні функцій, передбачених Законом України «Про розвідку», що є необхідним для створення безпекового середовища та ефективної системи національної безпеки.

Для удосконалення протидії терористичних загроз АТЦ при СБ України розроблено проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом, який зареєстровано у Верховній Раді України від 05.05.2022 за № 7349, проект передбачає підвищення рівня координації з державними органами і спеціальними службами іноземних держав, антитерористичними структурами ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС у питаннях протидії міжнародному тероризму.

Також, розроблено проект постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про оперативний штаб з управління антитерористичною операцією”, який розроблено з метою осучаснення нормативної бази у сфері протидії терористичній діяльності на основі принципів і стандартів, прийнятих державами – членами НАТО, запровадження різних видів антитерористичних операцій, а також приведення у відповідність до актуальної структури органів державної влади, суб’єктів, що залучаються до підготовки та проведення антитерористичної операції; розширення понятійного апарату.

Хочу висловити подяку ректору та співробітникам Національної академії Служби безпеки України за взаємодію в організації круглого столу.

Дякую за увагу та бажаю плідної праці!

Манфред ПИННЕГГЕР

радник/тренер з питань національної та державної безпеки
Консультативної місії Європейського Союзу,
Австрія

SYSTEMATIC TRAINING AND FURTHER EDUCATION OF EXPERTS AS A SUCCESS FACTOR FOR EFFECTIVE COUNTER-TERRORISM IN AN INTERNATIONAL CONTEXT

Ladies and gentlemen, firstly I would like to explain to you, the importance of consistent employee qualification through systematic training and further education on the basis of three essential points, which I experienced myself in my function as head of unit for training and education of the employees of the Austrian Directorate for State Security and Intelligence Service during the period of the Austrian state protection reform from 2019 to 2021:

1. Systematic education and training as an essential part of the management system

Systematic education and training is the system-immanent implementation of process-controlled training and further education, which – and this is very important – needs to be carried out regularly, needs-oriented and with a view to the personnel development of the respective organization in a targeted manner based on previously precisely determined short-, medium- and long-term training needs.

The processes of the target group-oriented needs assessments, the quality control of the training content as well as the necessary knowledge checks to determine the training progress to be installed in the organization must be implemented by the leadership management in the organization. This Implementation should on the one hand include all departments in the needs assessment and on the other hand has to guarantee a lively exchange of experience between the departments and the relevant organisational element responsible for training and education.

2. Education and training as a driving force for ensuring international standards for the effective international fight against terrorism

A consequence of the so-called Austrian BVT affair (BVT = Bundesamt fuer Verfassungsschutz und Terrorismusbekaempfung),

which became public in the media between 2018 and 2021, was, among other things, the exclusion of Austria from the so-called Berner Club (an intelligence expert panel of the European domestic intelligence services)!

The demands placed on the Austrian government and the Minister of the Interior for the re-entry into this international body were as follows:

- Modernization and improvement of the IT infrastructure with special attention to IT security and protection against cyber attacks
- Redesign of HR management with regard in particular to the selection, clearing and testing procedure for the admission of new employees to the organization
- Implementation of systematic training and further education starting with a uniformly standardized 20-week new basic training for all new employees, followed by a 2 to 3-year department-specific modular special training up to a management master's course in cooperation with the University of Applied Sciences in Wiener Neustadt.

Without proof of the implementation of systematic education and training in accordance with international qualification standards, Austria would not have been able to re-enter the expert committees at European and worldwide international level.

3. Training and further education as a link between university teaching and practical operational investigation and prevention work in the fight against terrorism

Finally, it is important at this point to emphasize the catalytic effect that the organizational element of education and training in connection with university teaching always has in the security authorities investigation and prevention work.

In the age of digitization and its associated enormous challenges when it comes to combating modern crime phenomena, it is crucial for the strike power of an anti-terrorist security agency that it is a self-learning organization with a professional error culture. For this reason, networking with science and university teaching is of vital importance to ensure that international expert knowledge and best practices can be consistently fed into the ongoing training process.

From my own experience, I would like to summarize the following three recommendations in the sense of the best possible and sustainably effective counter-terrorism strategy:

1. Education and training must be implemented as a system-immanent and process-controlled part of the organization

2. Education and training must be located at a strategic level in the organization and cover top-down all areas (thus the entire staff) of the organization.

3. Training and further education must be well networked internationally, both in university teaching and in the operational security authority context, in order to be able to guarantee the best possible training results and optimal know-how transfer to the needs of the organization.

Ladies and gentlemen, I am now at your disposal for your questions.

Урбан НУСТРОМ

старший радник з питань національної
та державної безпеки

Консультативної місії Європейського Союзу,
Швеція

SWEDISH COUNTERTERRORISM STRATEGY

- **Key objectives of Swedish CT strategy**
  - Focusing on joint situation picture
  - All actors must have a holistic perspective
  - The Security Service has the main responsibility for counter-
ing terrorism in Sweden.
  - National strategy:
    - Main goal: Prevent violent extremism and terrorism
    - Area 1: Centre against violent extremism
    - Area 2: Preventing radicalization into violent extremism
    - Area 3: Interventions for individuals at risk of radicalization
    - Area 4: Support to leave violent extremist movements
    - Area 5: Strengthen Nordic and international exchange of
knowledge and experience
  - Counter-terrorism efforts must involve more government
agencies and other stakeholders
  - The Cooperation Council against Terrorism is a collaborati-
on between fifteen Swedish authorities, which aims to strengthen
Sweden's ability to counter and deal with terrorism.

- **National cooperation with other authorities and civil society**

- The National Centre for Terrorist Threat Assessment (NCT) is a permanent working group within the Swedish Counter-Terrorism Cooperation Council. The NCT is staffed by personnel from the National Defence Radio Establishment (FRA), the Military Intelligence and Security Service (MUST) and the Swedish Security Service.

- The NCT is led by a management group consisting of the heads of the three agencies. The NCT has a head who is responsible for leading the day-to-day activities under the management group's direction.

- The NCT produces analyses, including strategic analyses, and is not engaged in investigating crime.

- The NCT produces long and short-term strategic assessments of the terrorist threat against Sweden and Swedish interests. These assessments are then presented to various Government Offices.

- The NCT threat level scale

- Important factors

- Gather people from adequate authorities in the same room.

- The people in that room have the best picture of the terror threat situation in the country.

- TRUST, how to share information. How to ensure that it is not spread outside the room, just conclusions reports etc

- Strategic, operational or tactical.

- Questions of legislation and regulations.

- **International cooperation, sharing information and intelligence etc**

- Terrorism is not constrained by local or national boundaries, intelligence work is dependent on cooperation with others, both nationally and internationally.

- Exchange of information with our partner security and intelligence services in other countries.

- **Human intelligence in CT framework**

- Important part of part of the collection plan

- Desk officers collect information from partners. Police department, social institutions, schools, represents for organizations, churches, mosques, etc

- HUMAN operations are directed to the gap in the intelligence plan.

СУБ'ЄКТИ БОРотьБИ З ТЕРОРИЗМОМ ТА ЇХ ПОВНОВАЖЕННЯ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Бережной С. М.

Харківський національний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ ПІД ЧАС ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Запровадження Указом Президента України 24 лютого 2022 року правового режиму воєнного стану у зв'язку з початком військової агресії Російської Федерації проти України супроводжувалося акумулюванням сил та засобів, наявних у суб'єктів боротьби з тероризмом, у напрямі забезпечення оборони нашої держави, захисту безпеки населення та життєво важливих інтересів держави в цілому. Варто зазначити, що в системі суб'єктів боротьби з тероризмом особливе місце відводиться Службі безпеки України, яка є державним органом спеціального призначення з правоохоронними функціями. Одним із завдань, що поставлені на законодавчому рівні перед Службою безпеки України, є захист державного суверенітету та територіальної цілісності нашої держави. Слід підкреслити, що в умовах правового режиму воєнного стану виконання вказаних завдань ускладнюється цілою низкою дестабілізаційних факторів, до числа яких можна віднести активні бойові дії, окупація окремих територій держави, знищення або пошкодження окремих об'єктів критичної інфраструктури, кібератаки, інформаційно-психологічні операції, спрямовані на розхитання суспільства через поширення панічних настроїв, активізація роботи диверсійних груп та коригувальників огню тощо. Це власне і актуалізувало потребу в перегляді існуючих форм та методів діяльності усієї системи Служби безпеки України в умовах воєнного стану, вироблення додаткових інструментів для нейтралізації усіх дестабілізуючих факторів.

На законодавчому рівні вже зроблено певні кроки у цьому напрямі. Так, зокрема, підготовлено проект Закону про внесен-

ня змін до деяких законів України щодо удосконалення організаційно-правових засад розвідувальної та контррозвідувальної діяльності (реєстраційний номер 7380 від 17.05.2022). Вказаним законопроектом передбачено створення замість Головного управління розвідки Міноборони України нової Служби воєнної розвідки та контррозвідки України, що має поєднати в собі всі повноваження у сфері воєнної розвідки та контррозвідки. Тобто пропонується повноваження щодо здійснення контррозвідки (тобто виявлення диверсантів, шпигунів та іноземних розвідників) передати зі сфери відання Служби безпеки України до новоствореного органу. На нашу думку, дана новація може негативно вплинути на ефективність діяльності Служби безпеки України, оскільки це суперечить рекомендаціям Міжнародної дорадчої групи, яка створена для підтримки реформування сектору безпеки в цілому та СБУ зокрема. Тим більше, в умовах воєнного стану абсолютно недоцільно суттєво звужувати коло повноважень Служби безпеки України, вилучивши військову контррозвідку, та створювати новий державний орган, оскільки це потягне за собою потребу у виділенні додаткових коштів із Державного бюджету для забезпечення фінансування новоствореного органу та тривалу плутанину із перерозподілом повноважень. Крім того прийняття вказаного законопроекту за основу потребуватиме внесення змін до с. 216 Кримінального процесуального кодексу України в частині доповнення кола суб'єктів, що здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень. Отже, на нашу думку, вказаний проект Закону потребує свого глибокого теоретичного переосмислення та концептуального опрацювання, оскільки його прийняття в умовах воєнного стану може негативним чином вплинути на обороноздатність нашої держави.

Вважаємо, що в умовах дії правового режиму воєнного стану Служба безпеки України повинна приділяти підвищену увагу своєчасному виявленню та усуненню загроз державному суверенітету та територіальній цілісності, а саме: анексія та (або) окупація частини території України іншою державою; поширення на території України міжнародного тероризму; втрата дієздатності армії та інших силових структур; втрата інформаційного простору; втрата національної ідентичності та підпорядкування України культурі іншої держави тощо. На нашу думку, з метою виявлення та усунення наведених вище загроз

державному суверенітету та територіальній цілісності Службою безпеки України повинні вживатися системні заходи, зокрема:

- виявлення ворожих диверсантів, затримання агентів ворожих спецслужб;
- протидія примусовому вивезенню російськими окупантами громадян України до Російської Федерації, фіксація та розслідування таких випадків;
- виявлення осіб, які сприяють незаконному виїзду з території України чоловіків 18-60 років;
- встановлення колаборантів, який допомагали загарбникам викрадати українських патріотів і брали участь у катуванні незаконно затриманих місцевих жителів, сприяли незаконному поширенню юрисдикції федеральних органів Російської Федерації на тимчасово окупованій території України;
- виявлення інформаторів для російських спецслужб та ворожих корегувальників;
- виявлення розробників проросійських вебресурсів (інтернет-агентів), які поширюють пропандистську та (або) фейкову інформацію;
- ліквідація ворожих ботоферм с фейковими акаунтами та центрів розсилки деструктивних повідомлень на мобільні телефони;
- виявлення та нейтралізація кібератак та інформаційних диверсій на ресурси органів державної влади та військового управління України тощо.

Звісно, що вказаними заходами не обмежується діяльність Служби безпеки України в реаліях сьогодення, проте саме їх оперативне здійснення дозволить стабілізувати безпекове середовище, створити реальні передумови для ефективного виконання завдань, покладених на суб'єктів сектору безпеки і оборони. Крім того, зважаючи на останній етап реформування Служби безпеки України, важливо проводити вказані заходи із неухильним дотримання стандартів безпеки НАТО та Європейського Союзу.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ У БОРОТЬБІ З МІЖНАРОДНИМ ТЕРОРИЗМОМ

Основна мета антитерористичної діяльності полягає у попередженні та недопущенні терористичних проявів, ізолюванні осіб, які вчиняють терористичні акти та подальшій ліквідації наслідків терористичної діяльності. Для досягнення такої мети необхідні спільні зусилля окремих держав та міжнародних організацій. У ХХ ст. збройні сили різних держав за своїм призначенням не мали безпосередніх завдань по боротьбі з тероризмом, ця функція належала спеціальним службам та правоохоронним органам держави. Але їх повноважень, сил та засобів було недостатньо було для попередження та боротьби з тероризмом.

Теракти в багатьох країнах показали вразливість сучасної цивілізації, яка розвивалася паралельно з технологічним розвитком суспільства, стали серйозним випробуванням для демократичних цінностей та традицій світової спільноти. В цій ситуації міжнародні та національні інститути продемонстрували повну нездатність у протидії тероризму, який набув міжнародного масштабу. Як показав досвід боротьби з тероризмом у період з 1970-х –2001 р. боротьба з тероризмом, зокрема міжнародним, велася у теоретичній та практичній площині. Теоретичний процес передбачав відпрацювання та затвердження на національному і міжнародному рівнях законодавчої бази по боротьбі з тероризмом, практичний – створення спеціальних правоохоронних підрозділів, призначених безпосередньо для боротьби з тероризмом. Щодо залучення збройних сил для боротьби з тероризмом міжнародно-правова база не передбачала їх участі у цих заходах.

У 1970-х роках на пленарних засіданнях ООН заговорили про нову парадигму безпеки. Країни, які є членами ООН, зобов'язані були в подальшому ратифікувати документи, що стосуються боротьби з тероризмом.

До 11 вересня 2001 р. ООН реагувала на прояви тероризму як тимчасову або часткову проблему, яку необхідно ліквідувати

локально, Рада Безпеки ООН реагувала переважно на окремі акти міжнародного тероризму. Зокрема у резолюції Ради Безпеки ООН 1267 (1999) [1] “Загрози міжнародному миру та безпеці, які створюються терористичними актами: санкційні режими та суміжні питання” основні зусилля були направлені не на конкретні заходи боротьби силовим способом, а на “припиненні наданню укриття міжнародним терористам та їх організаціям”, “видачу Усама бен Ладена компетентним органам” тощо. Тобто у діях Ради Безпеки ООН були відсутні практичні заходи щодо подальшої ескалації терористичних актів, мова взагалі не йшла про силову фазу боротьби з тероризмом, не кажучи про застосування збройних сил у боротьбі з тероризмом.

Сумнозвісні терористичні напади на США 11 вересня 2001 р. викликали широкий резонанс у всьому світі. Події такого масштабу кардинально вплинули на перегляд доктринальних антитерористичних документів міжнародних організацій та окремих країн. Особлива увага почала приділятися збройним силам, тобто їх правомірне застосування у боротьбі з міжнародним тероризмом, зокрема з терористичними організаціями, групами, окремими терористами тощо.

Взагалі, першою країною, яка офіційно заявила про боротьбу з міжнародним тероризмом були США. 17 вересня 2001 р. президент США Д. Буш підписав Закон 107-40 [2] “Спільна резолюція про надання дозволу на застосування збройних сил США проти осіб, відповідальних за напади на США”, в якому зазначено, що 11 вересня 2001 р. вчинено акти насильства щодо громадян США. Використовуючи право країни на самооборону та за рішенням Сенату і Палати представників у Конгресі США надано дозвіл на застосування збройних сил США у боротьбі з тероризмом. Основною метою цього документу було застосування збройних сил проти держав, організацій або осіб, які планували, санкціонували чи допомагали вчиненню терористичних актів 11 вересня 2001 р. Військову кампанію США обґрунтовували, посилаючись на Резолюцію Ради Безпеки ООН від 12 вересня 2001 р. № 1368 [3], де зазначено, що вона висловлює свою готовність запроваджувати всі необхідні заходи для боротьби з усіма формами тероризму у відповідності до Статуту ООН (Глави VII). Таке трактування зазначеної резолюції означало як дозвіл на проведення військової операції проти тероризму, проте з іншої сторони – в ній не зазначалася конкретизація на поча-

ток військової кампанії у Афганістані. Тобто 2001 р. став переломним у боротьбі з міжнародним тероризмом на глобальному рівні, зокрема із застосуванням збройних сил.

Разом з тим, у контексті залучення США власних збройних сил (1986 р. та 1998 р.) проти дій режиму Каддафі та терористичної організації “Аль-Каїда” статтею 5 [4] Статуту ООН передбачено остаточне рішення за Радою Безпеки ООН, але США проігнорували цю організаційно-правову процедуру. Дискусійним у зазначених операціях стало те, що США застосували збройні сили на території інших держав без резолюції Ради Безпеки ООН. Лише Рада Безпеки ООН несе відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки у світі, вона діє від імені усіх членів ООН та уповноважена приймати рішення для ліквідації загрози у світі.

Таким чином, враховуючи початковий досвід застосування збройних сил у боротьбі з міжнародним тероризмом, слід зазначити, що будь-які заходи застосування сили повинні здійснюватися лише на основі міжнародного права, епіцентром управління якого є ООН.

Література

1. Security Council Committee pursuant to resolutions 1267 (1999) 1989 (2011) and 2253 (2015) concerning Islamic State in Iraq and the Levant (Da'esh), Al-Qaida and associated individuals, groups, undertakings and entities. URL: <https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1267> (дата звернення - 12.08.2022).

2. Joint Resolution to authorize the use of United States Armed Forces against those responsible for the recent attacks launched against the United States. URL: <https://www.congress.gov/107/plaws/publ40/PLAW-107publ40.pdf> (дата звернення - 14.08.2022).

3. Resolution 1368 (2001) Adopted by the Security Council at its 4370th meeting, on 12 September 2001. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement>. Дата звернення – 15.08.2022.

4. Стаття 24 Статуту ООН. URL: <https://www.un.org/ru/about-us/un-charter/full-text> (дата звернення - 16.08.2022).

Брисковська О. М.
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
Національна академія внутрішніх справ

РОЛЬ ПОЛІЦІЇ У ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ, ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

За рівнем терористичних загроз ситуація, що склалася в Україні, є унікальною у межах Єврозони та створює осередок нестабільності в усьому світі. Діяльність терористичних організацій і диверсійних груп, ведення гібридної повномасштабної війни сусідньою країною спрямовані на повалення конституційного ладу в Україні. У нинішніх умовах діяльність міжнародних терористичних організацій не лише негативно позначається на безпековому середовищі, а й становить безпосередню загрозу для національної безпеки України [1, с. 4]. Ми вважаємо, що тероризм, це як одна із форм організованого збройного насильства, що використовує сили з політичною метою, шляхом примушення державних органів і/або міждержавних організацій до прийняття рішень, що задовольняють вимоги терористів. Агресія Російської Федерації проти України утворила живильне середовище для терористичної діяльності. Активне використання оснащених та підготовлених Росією терористичних угруповань для реалізації її агресивних планів, підтримка нею терористичних утворень у Донецькій і Луганській областях створюють загрозу зростання масштабів і поширення терористичної діяльності на інші регіони України [2, с. 7]. Терористична діяльність Російської Федерації (РФ) спрямована на залякування уряду, народу, світової спільноти. До арсеналу їх терористичних дій входять дії, які безпосередньо представляють загрозу життю та безпеці людей. Здійснення ними терористичної акції має на меті досягнення соціального резонансу, розраховані на відповідний ефект дестабілізації суспільства шляхом створення загрози для широкого кола населення країни або декількох країн, або навіть світу (тобто тероризувати). Такий тероризм уже набув організованого власне ідеологічно обґрунтованого й систематичного характеру, це форма політичного насильства - специфічна для РФ, так звана політика нагнітання воєнного психозу. Бойовики, які діють в Україні, користуються постійною підтримкою з території Російської Федерації, що здійснює масштабні поставки

озброєння, військової техніки, боєприпасів, надає значні матеріальні та фінансові ресурси, а також проводить їх підготовку на своїх військових полігонах [1]. На сьогодні особливої актуальності для правоохоронних органів України в умовах воєнного стану набуло питання попередження можливості потрапляння до населених пунктів областей України в яких не ведуться активні бойові дії диверсійно-розвідувальних груп супротивника, які могли б становити потенційну загрозу національній безпеці [3].

Відповідно до ст. 4 Розділу II Закону України «Про боротьбу з тероризмом» до суб'єктів боротьби з тероризмом входить Національна поліція до повноважень якої (ст.5, цього Закону) належить організація боротьби з тероризмом шляхом запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, вчинених з терористичною метою, розслідування яких віднесене законодавством України до компетенції Національної поліції; надає Антитерористичному центру при Службі безпеки України необхідні сили і засоби; забезпечує їх ефективне використання під час проведення антитерористичних операцій [4].

З огляду на зарубіжний досвід з цього питання, після відомих подій в США у вересні 2001 року влада Великобританії в терміновому порядку переглянула положення закону «Про тероризм» у контексті розширення функцій спеціальних служб. Спеціальні та правоохоронні органи отримали додаткові повноваження у протидії екстремістським угрупованням. Поліції були надані додаткові права арештовувати і допитувати осіб за підозрою в їх причетності до терористичної діяльності. Був розширений список організацій, діяльність яких на території країни стала забороненою, за рахунок включення до нього низки північноірландських і ісламістських угруповань. Влада здійснила низку інших заходів з розширення повноважень поліції.

Національна асамблея Французької Республіки в жовтні 2001 року погодила запропоновані президентом і урядом додаткові заходи з забезпечення державної безпеки, які значно розширили повноваження спецслужб з перевірки сигналів про можливість вчинення терористичних актів. У цій країні були введені обмеження прав особи, зокрема на свободу пересування та вибір місця проживання. Поліція отримала право оглядати підозрілі автомобілі і проводити особистий обшук громадян без судового рішення, керуючись лише підозрою в їх причетності до терористичної діяльності [5 с. 72].

На сьогодні Національна поліція несе значну роль щодо протидії терористичній загрозі та підтримки національної безпеки. Ми притримуємося думки щодо запровадження роботи в напрямку розробки законопроектів про обов'язкове встановлення адміністративного нагляду за особами, які були засуджені за злочини терористичної спрямованості та звільнилися з місць позбавлення волі. У рамках таких проєктів необхідно запропонувати посилення кримінальної відповідальності за правопорушення даного виду та спонукання щодо їх поширення.

Література

1. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналіт. доповідь / Резніков О.О., Місюра А.О., Дрьомов С.В., Войтовський К.Є.; за заг. ред. О.О. Резнікової. Київ: НІСД, 2017. 60 с
2. Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки: аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України. Київ: НІСД, 2014. 148 с.
3. Щурат Т.Г. Поліцейський скрінінг в умовах воєнного стану як один із напрямів діагностики. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір*: матеріал. науково-практ онлайн заходу (Одеса 29 квіт.2022 р.) Одеса: Одеський державний ун-т. внутр. справ, 2022. С. 285-286.
4. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>
5. Конопельський В.Я. До питання про зарубіжний досвід організації протидії міжнародному тероризму *Південноукраїнський правничий часопис* С. 70-73.

Брусакова О. В.

доктор юридичних наук, доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ

ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ СТВОРЕННЯ ЦЕНТРУ ПІДГОТОВКИ ОПЕРАТОРІВ БЕЗПЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ ЯК ОДНОГО ІЗ КРОКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Безпілотні літальні апарати успішно застосовуються не лише у мирних цілях, а й під час проведення військових операцій

та спецоперацій у багатьох країнах світу. Необхідність використання безпілотних літальних апаратів зумовлена прискореним технічним розвитком усіх видів озброєння, яке спрямовано на підвищення точності ураження воєнних цілей та їх руйнівних можливостей. Зважаючи на це, важливого значення набуває здійснення якісної підготовки операторів безпілотних літальних апаратів

Навчальний центр підготовки операторів безпілотних літальних апаратів (далі – Центр) доцільно створити з метою здійснення підготовки операторів безпілотних літальних апаратів (літакового та коптерного типу) у правоохоронній сфері (сфері внутрішньої безпеки держави). На базі Центру повинні проходити підготовку інструктори, техніки, оператори, фахівці терміналів наземних даних та станцій наземного контролю безпілотних літальних апаратів.

Центр має бути оснащений:

- тренувальними комплексами підготовки операторів безпілотних літальних апаратів (симуляторами та тренажерами зі спеціалізованим програмним забезпеченням) із системою гарантованого електропостачання;
- пультами управління (ручним та з наземної станції);
- натурними зразками та макетами об'єктів безпілотних літальних апаратів;
- наземним комплексом управління та програмного забезпечення, необхідними для експлуатації, обслуговування та ремонту безпілотних літальних апаратів.

Для функціонування Центру необхідною є розробка відповідної нормативно-технічної документації.

Підготовка операторів безпілотних літальних апаратів повинна складатися з двох частин:

- теоретична (ознайомлення із нормативно-правовими та адміністративно розпорядчими документами з питань організації та виконання польотів, з питань використання безпілотних літальних апаратів; вивчення структури та порядку використання повітряного простору України; набуття знань в області аеродинаміки і динаміки польоту безпілотних літальних апаратів, метеорології, військової топографії; ознайомлення з типами безпілотних літальних апаратів та вивчення їх технічних характеристик та правил безпечної експлуатації; вивчення теоретичних основ фотограмметрії та особливості аерофотозйомочних

робіт земної поверхні, основ фото- та відеозйомки з безпілотних літальних апаратів; вивчення будови безпілотних літальних апаратів; ознайомлення з необхідністю дотримання вимог конфіденційності і недоторканності приватного життя при здійсненні заходів, належного захисту персональних даних;

– практична (набуття практичних знань та вмій з використання інженерно-авіаційного забезпечення; складання польотних планів за координатами для подальшого завантаження в апарат; проведення практичних занять з управління безпілотними літальними апаратами на різних висотах (підготовка до польоту, управління безпілотними літальними апаратами, формування завдання та аерофотознімання, ручний та напівавтоматичний політ у міських та сільських умовах, ручний та автоматичний зліт і посадка, аварійна посадка, політ за заданими координатами GPS, маневрування та обхід перешкод, коригування польотного завдання); робота з цифровою картою; здійснення навчально-тренувальних польотів з використанням симуляторів та тренажерів, справжніх літальних апаратів; технічне обслуговування безпілотних літальних апаратів; підготовка та заправка витратних матеріалів.

Для здійснення навчально-тренувальних польотів Центр повинен погодити з обласними головними управліннями Служби безпеки та Національної поліції України зони польотів безпілотних літальних апаратів.

Навчання майбутніх операторів безпілотних літальних апаратів у Центрі дозволить забезпечити їх належну теоретичну підготовку та відпрацювати широке коло навчальних питань, пов'язаних як із безпосереднім керуванням безпілотним літальним апаратом (плануванням, коригування та виконання маршруту в різних погодних умовах), так і з їх технічним обслуговуванням та ремонтом.

По завершенню навчання оператори безпілотних літальних апаратів повинні скласти випускні кваліфікаційні іспити та за умови успішного їх складання отримати відповідні сертифікати. Крім того, персонал Центру повинен буде пройти навчання на базі виробників безпілотних літальних апаратів.

Підсумовуючи, хотілося б наголосити на необхідності інтегрування найкращого досвіду європейських країн, де важливою складовою діяльності суб'єктів протидії тероризму та правоохоронних органів є використання новітніх технологій, серед яких найбільш передова – це безпілотні технології.

СУБ'ЄКТИ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Для України проблема тероризму, як і адекватної й ефектної протидії цьому небезпечному явищу набула особливої гостроти з початком військових дій на Сході – в Донецькій та Луганській областях у 2014 році. З початком повномасштабної війни російською федерацією ця проблема лише загострилася.

Під суб'єктами забезпечення антитерористичної безпеки слід вважати широке коло різноманітних за своєю природою суб'єктів, які, відповідно до норм права, наділені правосуб'єктністю у здійсненні антитерористичної діяльності і складають собою певну систему органів.

Аналіз чинного законодавства дозволяє виокремити досить широкий спектр суб'єктів антитерористичної діяльності (безпеки), а саме учасників правовідносин у сфері антитерористичної діяльності, які володіють відповідною законодавчо визначеною компетенцією і складають собою органічну сукупність носіїв практичної діяльності щодо забезпечення антитерористичної безпеки.

Так, в Україні впродовж часів незалежності було вибудовано систему органів боротьби з тероризмом, які наділені відповідною правосуб'єктністю та до компетенції яких віднесено здійснення антитерористичної діяльності. Вони становлять між собою органічну єдність, їх перелік виокремлюється шляхом аналізу національних нормативно-правових актів – зокрема Конституції та законів України, а також спеціально деталізується у законі спеціальної дії «Про боротьбу з тероризмом» (стаття 4 Закону) [1].

Зокрема, до першої групи суб'єктів забезпечення антитерористичної безпеки відносимо вищі органи державної влади в Україні – а саме Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України.

Головне місце в загальнодержавній системі забезпечення антитерористичної безпеки належить суб'єктам *безпосереднього* здійснення боротьби з тероризмом, зокрема, в межах їх компетенції є такі органи центральної виконавчої влади як: Служба

безпеки України; Міністерство внутрішніх справ України; Національна поліція; Міністерство оборони України; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного захисту; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань; Управління державної охорони України; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи (стаття 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом») [1].

З-поміж суб'єктів безпосередньої діяльності щодо боротьби з тероризмом особливо виокремлюється СБУ як ключовий орган державної влади щодо забезпечення антитерористичної безпеки, оскільки саме це спеціальне безпекове відомство наділене виключною компетенцією у забезпеченні антитерористичної безпеки і здійснює її у властивих йому формах та за допомогою спеціальних методів. Для здійснення відповідних завдань щодо боротьби з тероризмом в СБУ створено функціональний підрозділ, а саме: Департамент із захисту національної державності з підпорядкованими йому регіональними органами [2]. Також завдання щодо забезпечення антитерористичної безпеки у своїх властивих формах виконує спецпідрозділ «Альфа» та окремий структурний підрозділ в межах Служби безпеки України – Антитерористичний центр при СБУ, повноваженнями якого охоплюється насамперед здійснення *координації діяльності суб'єктів*, які залучаються до боротьби з тероризмом [1].

Також, суб'єкти, що *можуть залучатися* до боротьби з тероризмом виокремлюються в додаткову підсистему органів спеціальної компетенції забезпечення антитерористичної безпеки у випадку здійснення заходів, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності. Це такі органи, як: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення; Служба зовнішньої розвідки України; Міністерство закордонних справ України; Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України; центральні органи вико-

навчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику в електроенергетичному, вугільно-промисловому та нафтогазовому комплексах; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління об'єктами державної власності; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сферах транспорту; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну фінансову політику; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну аграрну політику.

Статтею 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» виокремлюється група органів-суб'єктів, які можуть бути також задіяними у забезпеченні антитерористичної безпеки. Це, зокрема «інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування» [11].

Очевидно, що такий широкий спектр суб'єктів боротьби з тероризмом спричинений гострими практичними проблемами у безпековій сфері України, які особливо актуалізувалися в останній час. Всі ці органи наділені відповідною компетенцією, а їх роль і місце у системі антитерористичної безпеки пов'язується із функціями, повноваженнями та їх призначенням у цій системі. Зокрема, Законом України «Про боротьбу з тероризмом», виокремлюються та перераховуються повноваження органів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом (ст. 5) [1].

На додаток до вищеперерахованих суб'єктів антитерористичної безпеки виокремлюється Рада національної безпеки і оборони України при Президентові України (РНБОУ) [3]. Цей конституційний орган обґрунтовано входить до групи спеціальних суб'єктів, оскільки здійснює завдання щодо встановлення, підтримання та гарантування безпеки, однак більшість своїх функцій реалізується РНБОУ не безпосередньо, а через інші структури [4, с. 11], тобто опосередковано. РНБОУ фактично безпосередньо не забезпечує антитерористичну безпеку, однак координує і контролює діяльність у цій сфері, а також є своєрідним механізмом застосування санкцій щодо суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність [5].

Система державних органів забезпечення антитерористичної безпеки представляє собою органічну єдність низки державних органів та окремих структурних підрозділів державних органів, що здійснюють антитерористичну діяльність наділені для цього відповідною законодавчо визначеною компетенцією. З урахуванням вищевикладеного, пропонуємо представити їх структуру наступним чином: 1) органи загальної компетенції у забезпеченні антитерористичної безпеки (вони в свою чергу поділяються на ті, що управляють та регулюють діяльність щодо управління та безпосереднього здійснення антитерористичної безпеки); 2) органи спеціальної компетенції (тобто ті, що безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом за допомогою властивих їм форм та спеціальних методів); в органах спеціальної компетенції додатково виділяється підсистема органів протидії злочинам, пов'язаним з фінансуванням тероризму; 3) органи сприяння – ті, які не мають відповідної компетенції, однак залучаються органами спеціальної компетенції в межах їх повноважень до боротьби з тероризмом і таким чином виконують функції сприяння у цій діяльності; 4) суб'єкти – потенційні співучасники забезпечення антитерористичної безпеки, які не мають ні законодавчо визначеної компетенції, ні повноважень, однак можуть за рішенням компетентних представників органів спеціальної компетенції залучатися до такої діяльності.

Література

1. Про боротьбу з тероризмом. Закон України від 20.03 (2003) № 638-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 24.08.22).

2. Про Службу безпеки України. Закон України від 25.03 (1991) № 2229–XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> (дата звернення: 23.08.22).

3. Про Раду національної безпеки і оборони України. Закон України від 5.03 (1998) №183/98-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.08.22).

4. Петрів І. М. Конституційно-правові засади організації та діяльності Ради національної безпеки і оборони України : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.02. Київ, 2004. 19 с.

5. Про санкції. Закон України від 21.04.09 (2014). № 1644–VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (дата звернення: 21.08.22).

ВОЛОНТЕРИ ЯК МОЖЛИВИЙ СУБ'ЄКТ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

В реаліях сьогодення України з 24 лютого 2022 року і по цей час триває широкомасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, що стало підставою для введення воєнного стану в Україні.

Російська агресія як ніколи згуртувала державний та приватний сектор для досягнення спільної мети – повернути окуповані території та не допустити реалізації наміру Росії зі знищення України як держави.

До дій сил сектору безпеки і оборони, які спрямовані на забезпечення національної безпеки, захисту суверенітету та територіальної цілісності держави активно долучилося громадянське суспільство.

Вказана війна продемонструвала необхідність прийняття швидких рішень з боку військового командування, правоохоронних органів, органів безпеки та посадових осіб військово-цивільних адміністрацій з метою досягнення тактичних та стратегічних цілей. Однак, бюрократичні процедури та державні механізми не дозволяли оперативно реагувати на проблеми, які виникали в процесі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації.

І в даному випадку, в першу чергу, на допомогу прийшли волонтери, які, маючи великий досвід починаючи з 2014 року, швидко змогли вчергове мобілізувати свої сили та визначити основні потреби для успішного виконання завдань підрозділами сил безпеки і оборони на оперативному рівні, обходячи бюрократичні механізми та ієрархічність прийняття рішень в державних органах без затягування часу.

Так, відповідно до п.3 статті 1 Закону України «Про волонтерську діяльність» визначено напрями волонтерської діяльності. В теперішніх умовах та в контексті широкомасштабної агресії РФ варто виокремити такі актуальні її напрями:

- надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам,

органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях;

- надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам кримінальних правопорушень, біженцям, внутрішньо переміщеним особам [1].

Якщо раніше громадянське суспільство відігривало роль буфера між державою та людиною або окремими спільнотами для захисту прав та свобод громадян, то зараз громадянське суспільство в особі волонтерського руху грає роль альтернативної влади в певній сфері суспільного життя [2]. Це перш за все пов'язано з тим, що сьогодні волонтери взяли на себе частину функцій держави з метою швидкого реагування на запити суспільства та сил сектору безпеки і оборони, а також забезпечення нагальних потреб фронту.

Враховуючи позитивний досвід діяльності волонтерів, а також передбачені Законом України «Про волонтерську діяльність» їх напрями, зокрема, під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, можна дійти висновку про доцільність внесення змін до статті 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [3], розширивши перелік суб'єктів боротьби з тероризмом та додавши до нього волонтерів. Результати роботи, які демонструють волонтери на прикладі війни в Україні, схиляють до думки про широкі можливості інституту волонтерства, який може бути залучений у разі необхідності до участі в заходах, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності, і тим самим може допомогти суб'єктам боротьби з тероризмом оперативно виконувати поставлені задачі та досягати поставлених цілей.

Література

1. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI: ред. від 19.08.2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>.

2. Жужа Л.О. Волонтерство АТО як політичний інститут: сутність та вплив на громадянське суспільство України // Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки: збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2015. – Вип. 1 (7), ч. 1. – С. 38-49.

3. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV : ред. від 12.06.2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>.

Іскоротенський О. А.

Державна кримінально-виконавча служба України

КОРЕГУВАННЯ ПЕРЕЛІКУ СУБ'ЄКТІВ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ ТА ЇХ ПОВНОВАЖЕНЬ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

На підставі статті 5 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань здійснює заходи щодо запобігання та припинення злочинів терористичної спрямованості на об'єктах Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС України).

Відповідно до статті 12 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» та вимог Положення про територіальне (міжрегіональне) воєнізоване формування Державної кримінально-виконавчої служби України», затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 06.02.2017 № 292/5 (із змінами), в системі ДКВС України діють воєнізовані формування.

Однією з їх функцій воєнізованих формувань є виконання завдань, пов'язаних із запобіганням та припиненням злочинів терористичної спрямованості на об'єктах ДКВС України, у тому числі у рамках антитерористичних операцій, що проводяться Антитерористичним центром при Службі безпеки України або координаційною групою при відповідному регіональному органі Служби безпеки України, відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом».

Також, під час дії воєнного стану в Україні воєнізовані формування можуть брати участь у відсічі збройної агресії проти України та охороні органів виконання покарань.

Спільно із Збройними Силами України, органами військового управління, з'єднаннями та іншими підпорядкованими складовими сил оборони держави воєнізовані формування можуть брати участь в охороні та переміщенні військовополонених, захоплених внаслідок ведення воєнних (бойових) дій у зв'язку з відсіччю збройної агресії проти України.

З метою підвищення рівня бойової підготовки персоналу воєнізованих формувань та груп швидкого реагування установ виконання покарань і слідчих ізоляторів проводяться командно-штабні і тактико-спеціальні навчання.

Практичні тренування (заняття) проводяться за різною тематикою, у тому числі щодо звільнення заручників, припинення масових заворушень, втеч засуджених та ліквідація інших надзвичайних подій.

Також інформуємо, що протягом 2021 року персонал воєнізованих формувань неодноразово приймав активну участь у спільних заходах з міжвідомчої підготовки у сфері боротьби з тероризмом, а також приймав участь у міжнародних навчаннях Sea Breeze – 2021 та Rapid Trident – 2021.

За результатами участі у вказаних вище заходах персонал воєнізованих формувань здобув високий рівень підготовки та отримав передовий досвід у сфері боротьби з тероризмом.

Поряд з цим, важливим завданням воєнізованих формувань є участь у заходах з протидії організованій злочинності та діяльності з ознаками «сепаратизму».

Зокрема, дана категорія засуджених та осіб, взятих під варту, під час тримання в установах ДКВС України здатна негативно впливати на оперативну обстановку в даних установах, що у свою чергу може викликати негативний резонанс і у районах їх дислокації.

На сьогоднішній день ДКВС України має достатню кількість сил і засобів для боротьби з тероризмом на території об'єктів ДКВС України, але з огляду на практичний досвід, під час ускладнення оперативної обстановки (захоплення заручників, масові заворушення, інші надзвичайні події) на об'єкті ДКВС України, обстановка може ускладнюватися і у районі дислокації даного об'єкту (мітинги радикально налаштованих угруповань громадян на підтримку протиправних дій засуджених, провокативна діяльність різного роду «псевдо-

правозахисних» організацій), що в свою чергу ускладнює нормальну роботу інших державних органів та установ України.

Окрім цього, ліквідація масових заворушень та здійснення антитерористичних заходів в установах ДКВС України потребуватиме значного відволікання сил та засобів правоохоронних органів: Служби безпеки України, Національної поліції України, Національної гвардії України, Державної служби з надзвичайних ситуацій України та інших, особливо в установах, що дислокуються у прикордонних районах та поблизу районів проведення бойових дій.

Враховуючи вищевикладене, Департамент зацікавлений у підготовці спільних (міжвідомчих) наказів, програм, планів та інших ініціатив в галузі міжнародного співробітництва з питань боротьби з тероризмом, організації та проведення міжнародних навчань та тренувань.

Література

1. Закону України «Про боротьбу з тероризмом».
2. Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України».
3. Положення про територіальне (міжрегіональне) воєнізоване формування Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджене наказом Міністерства юстиції України від 06.02.2017 № 292/5 (із змінами).

Коломоєць О. Д.

кандидат юридичних наук, доцент,
Кіровоградський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС України

Коломоєць С. Д.

Улянівський загальний заклад середньої освіти І-ІІІ ст.
Попельнастівської сільської ради
Олександрійського району Кіровоградської області

СИЛИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ ДІЇ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

З початком повномасштабної відритої військової агресії росії проти суверенної України у лютому 2022 року значна части-

на українського суспільства змінили своє ставлення до поняття безпеки. Це стосується як загального визначення, так і його похідних, зокрема дефініції «публічна безпека». Те, що раніше здавалося неможливим, сьогодні набуло реальних обрисів, адже поняття міжнародного права, людяності, гуманізму нашому ворогу не відомі. Як свідчать факти, виявлені в ході визволення окупованих територій України, вище військове керівництво російської федерації дії своїх військових, які в усьому цивілізованому суспільстві кваліфікуються як вчинення військових злочинів, не тільки не розслідує, а й певною мірою заохочує – мародерство, зґвалтування, вбивство цивільних осіб, катування та страти військовополонених є своєрідним заохочувальним чинником для підписання контракту на службу в збройні сили рф.

Тому сьогодні увага всіх правоохоронних органів прикута до захисту критичних об'єктів інфраструктури, установ та організацій, де може перебувати значна кількість населення, при цьому аналізуються всі можливі варіанти завдання їм шкоди або враження.

Вважаємо, що одними із найбільш вразливих для терористичних атак у ситуації, яка склалася, є установи системи освіти. адже найбільшого резонансу викликають події, пов'язані із загибеллю вразливої частини суспільства – дітей, жінок, осіб похилого віку та/або з обмеженими можливостями. Ще до початку відкритого нападу росії на Україну в одній із своїх праць [1] ми приділяли увагу даному питанню, але тоді була ситуація яку прийнято називати «гібридною війною».

Проте на сьогодні, за невеликим виключенням, ситуація не змінилася - увага всіх державних органів – суб'єктів попередження та профілактики загроз техногенного та терористичного характеру повинна бути прикута насамперед до забезпечення безпеки під час діяльності установ, де можлива концентрація перерахованих вище осіб – навчальні заклади, лікувальні та спеціалізовані заклади тощо. Яскравим прикладом можуть слугувати випадки захоплення близько 1100 заручників у школі №1 м. Беслан (Північна Осетія, Росія) у 2004 році [2] та 1600 заручників у м. Будьонновську (Ставропольський край, Росія) у 1999 році [3], які викликали не тільки збурення суспільства, а й вплинули на хід російсько-чеченських конфліктів тих часів.

Сьогодні, в переддень початку нового навчального року заклади освіти проходять перевірки та звітують про можливість

проведення занять в умовах ракетних атак ворога. Проте майже зовсім ігнорується питання антитерористичного захисту приміщень навчальних закладів.

Враховуючи наведене виникає цілком логічне запитання – чи зможуть зацікавлені спецслужби країни-агресора у зручний для себе час для дестабілізації обстановки та публічного спокою в Україні вчинити терористичний напад на будь-який об'єкт з вище наведеного нами переліку? І якщо об'єкти критичної інфраструктури в нашій державі перебувають під посиленою охороною силових структур (що жодним чином не говорить про те, що напад на них не можливий), то самі вразливі з точки зору нападника об'єкти (наприклад, дитячі садки), у переважній більшості своїй взагалі не мають жодної охорони. А в тих випадках, де вона є, обов'язки «охоронника» часто доручено виконувати особам передпенсійного та пенсійного віку, які просто здійснюють нагляд за пропускним режимом в приміщення навчального закладу та порядком під час перерв, і, відповідно, про будь-який, навіть мінімальний супротив нападнику (або групі нападників) мова не може вестися. Враховуючи той факт, що у штатній структурі таких закладів іноді навіть відсутня посада «охоронника» (не слід плутати із посадою охоронника – по своїй суті – «нічного сторожа»), то навіть формально питання забезпечення безпеки вихованців, персоналу та відвідувачів під час перебування у закладі не порушується.

Крім вказаних джерелом загрози безпеки вихованців, персоналу та відвідувачів під час перебування у закладі можуть бути й психічно хворі особи або особи з неврівноваженою психікою, особи, які перебувають під дією алкоголю, наркотичних засобів або лікарських препаратів, вихованці (зокрема й колишні) або члени колективу, які шляхом вчинення нападу на своїх знайомих або колег задовольняють своє почуття помсти за «нанесену образу» тощо.

У свій час автори виходили з пропозицією – залучення до повноцінної цілодобової охорони освітніх закладів всіх форм власності підрозділів Поліції охорони Національної поліції України [1]. Працівники даних підрозділів є єдиним суб'єктом надання охоронних послуг, які мають визначені законом права та повноваження на озброєну охорону та застосування владних функцій щодо правопорушників.

Проте вказана пропозиція потребує внесення відповідних змін до чинного законодавства, потребує значних матеріальних ресурсів та буде надто розтягнута в часі, якого у нашої держави на сьогодні просто не має. Тобто вона є виправданою, але лише для умов мирного часу.

Як раціональних вихід у даній критичній ситуації є, на нашу думку, залучення особового складу Сил територіальної оборони Збройних Сил України (далі – Сили ТрО ЗСУ) до цілодобової охорони освітніх закладів всіх форм власності. Як відомо, Сили ТрО ЗСУ є окремим родом сил Збройних Сил України, на який покладається організація, підготовка та виконання завдань територіальної оборони [4].

Враховуючи зазначене вище та керуючись досвідом роботи авторів як у поліції, так і в системі середньої та вищої освіти, а також участі в добровольчих формувань територіальних громад [5] пропонуємо:

1. На час дії правового режиму військового стану залучити до забезпечення охорони приміщень та територій навчальних закладів національної системи освіти Сили ТрО ЗСУ.

2. Забезпечити повноцінний пропускний режим у вказані навчальні заклади, обладнати їх засобами миттєвого блокування, металодетекторами, сигналізацією та системою оповіщення.

3. Розробити та впровадити заходи, які б передбачали регулярні проведення тренування протипожежної та антитерористичної спрямованості серед здобувачів освіти, учасників освітнього процесу та Сили ТрО ЗСУ, які задіюються в охороні конкретного закладу освіти.

4. У межах компетенції Міністерства оборони України та Міністерства внутрішніх справ України розробити оперативний план проведення спеціальної операції, який би враховував специфіку дій військових сил та силових структур в закладах освіти та охорони здоров'я.

Автори впевнені, що їхня пропозиція нашою державою зустрінеться на певну критику і зауваження, і в першу чергу це буде стосуватися фінансового питання, адже обладнання відповідними пристроями безпеки всіх закладів освіти призведе до значного збільшення навантаження на бюджет нашої країни тощо.

Тож попередньо відповідаючи на майбутні запитання хочемо зазначити, що:

по-перше, життя та здоров'я навіть одної особи є безцінним, і жодними матеріальними цінностями їх не можна компенсувати;

по-друге, на усунення наслідків вчинення терористичного акту чи техногенної події держава витрачає значно більше ресурсів, ніж це потребувало б на їх упередження, не враховуючи втрачені людські життя;

по-третє, низка чинників, серед яких не можна виключити національний менталітет, корупційну складову, непрофесіоналізм відповідних органів тощо призводить до того, що в нашій державі проблемі починають приділяти увагу лише коли відбувається її резонансний прояв. Так після трагічних подій в Будинку Асвадура в м. Одеса, що мали місце 4 грудня 2019 [6], коли пожежа забрала життя 16 осіб, відповідними державними органами були перевірені навчальні заклади системи освіти України, за результатами перевірки частину з них було вирішено ліквідувати або ж перевести в інші приміщення. Проте це стосувалося лише системи національної освіти. Після загибелі 15 осіб в будинку для літніх людей в Харкові [7] відповідні структури зайнялися перевітками на наявність ліцензій, дозволів, умов та всього іншого у закладах подібного типу. Постає цілком логічне запитання – хто і в якій сфері наступний?;

Вважаємо тему оприлюдненої доповіді актуальною та такою, що потребує вирішення на загальнонаціональному рівні, тому у майбутньому у своїх наукових дослідженнях обов'язково будемо приділяти їй свою увагу.

Література

1. Коломоєць О.Д., Коломоєць С.Д. Проблеми забезпечення безпеки навчальних закладів системи освіти в Україні в умовах ведення гібридної війни. Економіка, освіта, технології в контексті глобальних викликів: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Черкаси, 23-24 вересня 2021 р.). Черкаси: ЧДБК, 2021. С. 440-444.

2. Терористичний акт у Беслані. Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://bit.ly/3ASGdJh> (дата звернення – 12.08.2022).

3. Криза із заручниками у Будьоновську. Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://bit.ly/2XSRA5b> (дата звернення – 12.08.2022).

4. Про основи національного спротиву: Закон України від 16.07.2021 №1702. (станом на 15.08.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення: 12.08.2022).

5. Про затвердження Положення про добровольчі формування територіальних громад: постанова Кабінету міністрів України від 29.12.2022 №1449. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1449-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення – 11.08.2022).

6. Пожежа в Одесі 4 грудня 2019 року. Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://bit.ly/3EUUbfU> (дата звернення – 11.08.2022).

7. Пожежа в будинку для літніх людей в Харкові: деталі й версії. Радіо «Свобода». URL: <https://bit.ly/3kNADII> (дата звернення – 11.08.2022).

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІІ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Волков М. С.

Національна академія СБ України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИТЕРРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Протидія тероризму є важливою складовою не тільки системи захисту національних інтересів і забезпечення національної безпеки окремої держави, але й актуальним напрямом діяльності міжнародних організацій щодо забезпечення миру, міжнародної безпеки, зміцнення міжнародного правопорядку, заснованого на демократичних нормах і цінностях.

Стратегією національної безпеки України у 2020 році одним із пріоритетних завдань правоохоронних, спеціальних, розвідувальних та інших державних органів відповідно до їх компетенції визначено запобігання, виявлення та припинення проявів сепаратизму, тероризму, екстремізму [1]. Ефективність виконання вказаного завдання залежить від багатьох чинників, серед яких не останнє місце посідає нормативно-правове забезпечення антитерористичної діяльності.

Універсальним міжнародним документом, спрямованим на зміцнення національних, регіональних та міжнародних зусиль у боротьбі з тероризмом є Глобальна контртерористична стратегія Організації Об'єднаних Націй (A/RES/60/288), яка була прийнята державами-членами 8 вересня 2006 року. «Одним із пріоритетних міжнародних зобов'язань України перед ООН, іншими міжнародними організаціями, що здійснюють боротьбу з тероризмом, є імплементація світових стандартів безпеки, а також комплексне та збалансоване впровадження усіх компонентів Глобальної контртерористичної стратегії ООН, насамперед у частині здійснення заходів з усунення причин і умов, що сприяють поширенню тероризму, а також забезпечення при цьому захисту прав і свобод людини [2, с. 60].

Для реалізації вказаних зобов'язань в нашій державі створено правову основу, яка ґрунтується на Конституції України та законах України, актах Президента України, Кабінету Міністрів України, міжнародних договорах України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актах міжнародних організацій, членами яких є Україна. У 2019 році було прийнято КОНЦЕПЦІЮ боротьби з тероризмом в Україні, в якій визнавалося, що найбільшу терористичну загрозу для України становить агресивна політика Російської Федерації, спрямована на дестабілізацію ситуації в державі, в тому числі шляхом інспірування сепаратистських проявів і всебічної підтримки диверсійно-терористичної діяльності маріонеткових квазідержавних утворень на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях [3].

Водночас, ескалація російської збройної агресії, яка з 24 лютого 2022 року перетворилася на широкомасштабні бойові дії проти України, обумовила необхідність невідкладного внесення змін до чинного законодавства, які б дозволили загальнодержавній системі боротьби з тероризмом діяти більш ефективно в сучасних надскладних умовах. Наприклад, в кримінальному процесуальному законодавстві були запроваджені особливості досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану, які стосуються здійснення кримінального провадження щодо найбільш суспільно небезпечних кримінальних правопорушень, у тому числі тих, що мають терористичну спрямованість. Крім цього, Верховна Рада України 03.05.2022 р. прийняла Звернення до Палати представників та Сенату Конгресу Сполучених Штатів Америки щодо визнання Російської Федерації державою-спонсором тероризму [4].

Попри активну нормотворчу діяльність нашої країни, низка питань, пов'язаних удосконаленням правового забезпечення антитерористичної діяльності, досі залишаються невирішеними. Ґрунтовного перегляду потребує перелік суб'єктів боротьби з тероризмом (з урахуванням сучасної системи органів державної влади), визначення повноважень безпосередніх суб'єктів боротьби з тероризмом. Результати аналізу чинного законодавства України свідчать про відсутність системного нормативно-правового регулювання порядку визнання організації терористичною, що не дозволяє вживати ефективних заходів правового реагування на протиправну діяльність, зокрема міжнародних терористичних організацій. Потребує також запровадження

можливості вжиття попереджувальних заходів стосовно терористичних організацій через механізм застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних санкцій, що регулюються Законом України “Про санкції”. Нагальним є утворення на законодавчому рівні у складі АТЦ при СБУ Об’єднаного центру з координації пошуку, звільнення військовополонених та незаконно позбавлених волі осіб внаслідок агресії проти України та удосконалення процедури формування і затвердження Міжкоординаційної комісії АТЦ при СБУ [5]. Вказані питання пропонується вирішити у проекті Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом № 7349 від 05.05.2022 р.

Так реалізація передбачених положень закладе підґрунтя для всебічного вдосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом; інституційного посилення протидії міжнародній терористичній діяльності; запровадження дієвого порядку визнання організації терористичною; впровадження систем обробки попередньої інформації про пасажирів; врегулювання процедури відшкодування відшкодування шкоди, завданої терористичним актом [5].

Література

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України", затверджене Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020?find=1&text=%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%80#w1_1 (дата звернення 25.08.2022).

2. Кашкаров О. О. Норми міжнародного права як джерело протидії організованій злочинності. Кримський юридичний вісник. 2009. Вип. 2 (6). С. 57–63.

3. КОНЦЕПЦІЯ боротьби з тероризмом в Україні, затверджено Указом Президента України від 5 березня 2019 року № 53/2019 URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/493.html?PRINT> (дата звернення 25.08.2022).

4. Верховна Рада прийняла Звернення до Палати представників та Сенату Конгресу Сполучених Штатів Америки щодо визнання Російської Федерації державою-спонсором тероризму та низку законів і законопроектів URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/222473.html> (дата звернення 25.08.2022).

5. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА до проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1288567> (дата звернення 25.08.2022).

Геселев О. В.

кандидат юридичних наук,
Інститут законодавства Верховної Ради України

**ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ
ТА КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ
ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ
ЩОДО ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ТЕРОРИЗМОМ,
В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ**

Положення прийнятого під час правового режиму воєнного стану Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам» від 15.03.2022 № 2137-ІХ [1] передбачають можливість отримання як доказів, внаслідок відповідних процесуальних та оперативно-розшукових заходів, комп'ютерних даних, інформації, що міститься в електронних комунікаційних і комп'ютерних системах, а також зафіксованих технічними приладами матеріалів фото-, кінозйомки чи відеозапису. Вказані дані та матеріали можуть використовуватися, серед іншого, для забезпечення своєчасного викриття злочинів щодо тероризму та їх доказування у кримінальному провадженні.

Проте, на даний час залишається проблема безпосереднього використання як доказів у кримінальному провадженні результатів контррозвідувальної діяльності, спрямованої, у тому числі, на своєчасне виявлення і запобігання терористичним посяганням спеціальних служб іноземних держав, організацій. Виходячи із положень ст. 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [2], поняття оперативно-розшукової діяльності включає також систему гласних і негласних контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. Згідно із вимогами ст. 5 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність» [3] та ст. 4, 5 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [4] Служба безпеки України (далі – СБУ), як головний орган серед інших суб'єктів загальнодержавної системи боротьби з терористичною діяльністю, здійснює таку боротьбу шляхом проведення

як оперативно-розшукових, так і контррозвідувальних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності.

Передбачений законом правовий статус цих двох видів заходів та юридичні наслідки їх проведення є тотожними. Зокрема, СБУ збирає інформацію про діяльність іноземних та міжнародних терористичних організацій, провадить у межах, визначених законодавством повноважень, виключно з метою отримання упереджувальної інформації у разі загрози вчинення терористичного акту або при проведенні антитерористичної операції контррозвідувальні оперативно-технічні пошукові заходи у системах і каналах електронних комунікацій, які можуть використовуватися терористами. Крім того, серед основних повноважень органів, підрозділів та співробітників СБУ, передбачених п. 6 ч. 2 ст. 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність», є право здійснювати на підставі відповідної контррозвідувальної справи заходи, пов'язані з тимчасовим обмеженням прав людини, аналогічні тим, що визначені у ч. 3 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Разом із тим, можливості використання результатів контррозвідувальних заходів для доказування у кримінальному провадженні обмежені. Чинним законодавством, на відміну від оперативно-розшукових заходів, не передбачено можливість їх використання в якості процесуальних джерел доказів у кримінальних провадженнях, у межах яких розслідуються факти терористичної діяльності. Згідно із вимогами ст. 8 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність» для організації та здійснення контррозвідувальної діяльності, документальної фіксації отриманих результатів, їх оперативної та правової оцінки, відповідні органи та підрозділи СБУ України ведуть контррозвідувальні справи. Однак, за однією із визначених цим Законом підстав, контррозвідувальна справа повинна бути закрита у разі заведення за матеріалами контррозвідувальної діяльності оперативно-розшукової справи. Вимоги ч. 3 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» дають підстави з метою запобігання і припинення терористичних актів проводити відповідні оперативно-розшукові заходи в межах заведеної оперативно-розшукової справи. Це у подальшому дає можливість безпосередньо використовувати їх результати, з підстав та в порядку, передбаченому ст. 10 цього Закону та ч. 2 ст. 99 Кримі-

нального процесуального кодексу України (далі-КПК України) [5], для доказування у кримінальному провадженні. Вказана колізія правових норм щодо можливості проведення заходів, спрямованих на попередження, виявлення та припинення терористичної діяльності, як в межах оперативно-розшукової справи так і в межах контррозвідувальної справи, на даний час органами безпеки під час правозастосування вирішується не на користь оперативно-розшукової діяльності. Незважаючи на всі передбачені ст. ст. 6, 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підстави, оперативно-розшукові справи щодо злочинів, пов'язаних з тероризмом, не заводяться, відповідні оперативно-розшукові заходи не проводяться. Натомість, заводяться лише контррозвідувальні справи, що у подальшому унеможлиблює використання результатів контррозвідувальних заходів, які фіксуються у них, безпосередньо для доказування у кримінальному провадженні. Матеріали таких справ застосовуються, головним чином, як привід для початку досудового розслідування. У такому випадку інформація щодо підготовки та здійснення терористичних актів, діяльності терористичних організацій, встановлена в результаті контррозвідувальних заходів, використовується опосередковано, лише для планування окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) з метою отримання доказів вже під час досудового розслідування. Це значною мірою знижує ефективність вищевказаних заходів з точки зору забезпечення завдань кримінального провадження, на що за визначенням, вони повинні бути спрямовані.

З огляду на викладене, слід зазначити, що наявна законодавча прогалина стосовно порядку використання результатів контррозвідувальних заходів для доказування у кримінальному провадженні, має бути усунена шляхом підготовки та прийняття у стислі строки відповідних змін до КПК України та Закону України «Про контррозвідувальну діяльність». Останні мають передбачати відповідний процесуальний механізм та надавати повноваження компетентним органам безпосередньо використовувати результати контррозвідувальних заходів для доказування у кримінальному провадженні.

Література

1. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення

ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам: Закон України від 15.03.2022 № 2137-IX [Електронний ресурс]: Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-20#n78>.

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII [Електронний ресурс]: Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

3. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26.12.2002 № 374-IV [Електронний ресурс]: Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text>.

4. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV [Електронний ресурс]: Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]: Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Гриненко І. М.

доктор юридичних наук,

експерт з національної безпеки

Консультативної місії Європейського Союзу

ТОРГІВЛЯ ЗБРОЄЮ ТА ТЕРОРИСТИЧНА СКЛАДОВА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Агресія Росії проти України має виражену терористичну складову. Методи, апробовані цією країною під час попередніх агресій, зокрема, проти народу Сирії, значною мірою застосовуються і в Україні. Ці методи спрямовані на досягнення цілей, притаманних терористичним організаціям - залякування населення, дестабілізація ситуації, підрив довіри громадян до держави як до інституту, покликаного забезпечувати безпеку. Окрім цього, характерним є використання терористів, зокрема членів терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», а також криміналітету, для виконання функцій, притаманним збройним силам, тобто безпосереднього ведення бойових дій.

Таким чином, відбувається інтеграція спецслужб та збройних сил РФ із терористичними організаціями та організованою злочинністю. Цей стан справ є унікальним для усіх війн в історії людства, є характерною ознакою саме цієї війни.

На сьогодні не існує підстав сумніватися у тому, що усі порушення правил та звичаїв війни, вчинені окупаційними військами РФ, були тією чи іншою мірою санкціоновані вищим керівництвом цієї країни.

Таким чином, ми стикаємося із новим видом терористичної загрози, коли у якості терористичної організації виступає сама держава, влада в якій знаходиться під контролем організованого злочинного угруповання.

Однією із поточних цілей Росії є підрив взаємодії між Україною та союзниками країн Заходу, припинення чи хоча б зменшення постачання зброї до нашої країни.

З цією метою використовуються і будуть організовуватися інформаційні кампанії, націлені на дискредитацію нашої країни, у тому числі і її звинувачення у причетності до торгівлі зброєю, отриманою від наших партнерів.

На сьогодні реальна загроза торгівлі зброєю з України є досить низькою, зокрема, із наступних причин.

1. Незаконний ринок зброї є досить обмеженим як за номенклатурою запропонованого товару, так і за коштами, що на ньому обертаються. За оцінками УНЗ ООН, загальносвітовий нелегальний ринок вогнепальної зброї становить не більше 200 млн доларів на рік, що в сотні разів менше, аніж ринки наркотиків, торгівлі людьми, контрафактних товарів тощо. Вогнепальна зброя, що найчастіше використовується організованою злочинністю, є товаром тривалого використання. Кримінальні структури, як правило, не налаштовані інвестувати кошти у зброю, якщо вже наявна у них задовольняє їх потребам. Номенклатура представленого на цьому ринку товару, як правило, обмежується досить простими видами вогнепальної зброї.

Досить часто кримінальні структури взагалі намагаються не використовувати зброю, віддаючи перевагу іншим засобам вирішення конфліктів – корупції, домовленостям, виплаті данини, тощо.

Окрім цього, суттєві ознаки розширення попиту на світових нелегальних ринках зброї на сьогодні відсутні.

2. Як правило, незаконний ринок зброї пов'язаний із діяльністю кримінальних груп, причетних до досить специфічних видів діяльності (насильницька злочинність, в окремих випадках – торгівля людьми чи наркобізнес). На сьогодні не існує ознак існування потужних кримінальних структур такого типу, до складу яких входили б громадяни України, які б діяли за кордоном.

3. Неврегульований обіг зброї в Україні є досить інтенсивним з 2014 року. Водночас, це не призвело до інтенсивної контрабанди зброї з нашої країни за кордон.

Звісно, ситуація може змінитися у післявоєнний час, у тому числі через можливу появу нових кримінальних структур насильницького спрямування.

На сьогодні більшу загрозу становлять терористичні атаки «під чужим прапором», організовані спецслужбами РФ.

Зв'язки Російської Федерації із терористичними організаціями, у т.ч. і тими, що діють у країнах ЄС, є добре відомими. Цілком можливою є ситуація, за якої спецслужби РФ надаватимуть їм зброю, подібну до тієї, що постачається до України або навіть і захоплену в Україні у ході ведення бойових дій. Це можуть бути переносні зенітні або протитанкові комплекси, які терористи використовуватимуть проти цивільних об'єктів. При цьому спецслужби РФ проводитимуть інформаційну кампанію, звинувачуючи Україну у продажі зброї терористам.

Запобігання цьому потребує інтернаціоналізації цієї проблеми. Для компетентних органів України доцільним є максимально можливе розширення співробітництва із партнерськими структурами ЄС та країн-членів з питань протидії торгівлі зброєю та тероризму. Важливим є також і співробітництво в рамках протидії різного роду гібридним загрозам, у т.ч. дискредитуючим інформаційним кампаніям, висвітлення зв'язку спецслужб РФ із міжнародними терористичними організаціями, максимально широке приєднання нашої країни до міжнародних ініціатив із протидії незаконній торгівлі зброєю.

Гринько В. В.

кандидат філософських наук,
Національна академія СБ України

РЕЛІГІЙНО МОТИВОВАНИЙ ТЕРОРИЗМ: ПОТЕНЦІЙНІ ТА РЕАЛЬНІ ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Як свідчать світові тенденції розвитку сучасного тероризму, на сьогодні значна частина його проявів є релігійно вмотивованими. Про це наочно свідчать, здійснені під релігійними

гаслами теракти (зокрема в Токіо у 1995 році – «АУМ Сінрікьо»), які відзначалися безкомпромісністю та застосування необмеженого насилля. Для України дана проблема також є актуальною [1, с. 3].

Для релігійного тероризму властиві такі риси як легітимізація священними приписами нічим не обмеженого насилля, відчуження від оточуючого світу та прагнення до знищення якомога більшої кількості ворогів. Цілями релігійного тероризму можуть бути: захист своєї конфесії, повернення до фундаментальних релігійних постулатів, реорганізація суспільного життя на їхній основі, створення релігійної держави з претензією на її світове домінування.

Нині суб'єкти релігійного тероризму утворюють досить розгалужену систему організаційних структур, які досить часто перебувають у стані взаємодії та протиборства між собою (шіїтські та сунітські ісламські групи). Замовниками терактів можуть бути окремі держави (Судан, Іран), політичні партії та рухи («Ісламська держава», «Талібан» тощо). Вони інспірують або підтримують окремі терористичні організації, використовуючи їх для реалізації власних інтересів. Виконавці - релігійні екстремістські організації антиконституційної спрямованості, які використовують насилля як основний метод політичної боротьби та допускають застосування тероризму.

Виникнення та поступальний розвиток сучасного релігійно мотивованого тероризму зумовили наступні причини:

- нав'язування правлячою елітою нетрадиційних для населення певних країн соціально-політичних нововведень;
- зовнішня агресія та окупація країни у більшості випадків призводить до опору населення з використанням терористичних методів, коли антиокупаційні лозунги набувають релігійного забарвлення;
- посилення репресій правлячої еліти щодо політичної та духовної опозиції;
- помилки уряду у сфері національної та релігійної політики;
- свідоме розпалювання певними політичними силами міжконфесійної ворожнечі;
- економічні негаразди, які супроводжуються зубожінням значної частини населення;

- наростання протиріч між індустріальними і слаборозвиненими країнами внаслідок глобалізації;
- посилення опору процесу вестернізації життя культур, які чутливо реагують на загрозу втрати духовної самобутності.

Виділення релігії як основної рушійної сили в міжнародному тероризмі протягом останніх років підтверджується і тим, що найбільш значні за своїми масштабом теракти мали релігійну мотивацію.

На цей час у світі серед проявів релігійного тероризму найбільш поширеними є акти насилля, до яких вдаються екстремістські групи, що сповідують ісламський фундаменталізм. Проте є помилкою ототожнювати сплеск релігійного тероризму виключно з терором, який здійснюють ісламські релігійні фанатики. Його застосовують і радикальні представники інших конфесій. Значний потенціал релігійного тероризму, здатного породжувати масові вбивства, чітко простежується в діяльності окремих новітніх релігійних культів. В той час як увага правоохоронних органів та спецслужб була прикута до терористичних груп традиційної спрямованості, члени цих організацій були готові перейти до використання зброї масового знищення.

З огляду на об'єктивний процес зростання значення релігійного тероризму на тлі різкого скорочення значення інших напрямків тероризму, варто відзначити його широку ідеологічну основу, яка формується шляхом поєднання відверто екстремістських вчень.

Слід звернути увагу на підвищену суспільну небезпеку цілей релігійного тероризму, які зокрема передбачають “знищення світового зла”, ведення “священної війни”, утворення теократичних держав тощо. Також релігійний тероризм відзначається необмеженим застосуванням насилля або готовністю до цього.

Релігійний тероризм також відзначається значною питомою вагою у своїх організаційних структурах воєнізованих формувань. Характерною рисою цього напрямку тероризму є курс на використання так званого мережного принципу, який передбачає формування порівняно невеликих та незалежних одна від одної груп без створення чіткої ієрархічної вертикалі керування ними. Впровадження цього принципу покликане забезпечити більшу безпеку та конспіративність в діяльність відповідних організацій релігійних терористів [2, с. 112].

Діяльність терористичних організацій часто спрямована не просто на загострення та дестабілізацію ситуації в конкретному регіоні, а має на меті більш серйозні завдання - захоплення влади, насильницьку зміну державного устрою, нав'язування власних порядків, моралі та правил співжиття.

Високий рівень технічного забезпечення терактів і поява нових видів озброєнь та інформаційних технологій зумовили якісну трансформацію релігійно вмотивованого тероризму. Поряд з використанням таких форм злочину, як захоплення заручників та знищення важливих для життєдіяльності суспільства об'єктів, терористи нового покоління розглядають можливість використання для реалізації своїх цілей зброї масового ураження [1, с. 31].

Загалом, аналіз характерних рис релігійного тероризму свідчить про те, що у сучасних умовах він є однією з найбільших загрозою міжнародній, регіональній та національній безпеці багатьох країн світу. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність своєчасного виявлення передумов виникнення та розвитку релігійного тероризму, а також потребує комплексних заходів, спрямованих на запобігання формуванню його потенціалу та соціально-політичної бази.

Враховуючи існування загальних тенденцій у розвитку сучасного релігійного екстремізму, який є підґрунтям релігійного тероризму, для України є важливим досвід інших країн стосовно механізму та шляхів протидії цьому надзвичайно загрозливому явищу. При цьому, звісно, слід зважати на геополітичні особливості та відмінності у визначенні цими країнами шляхів подолання проблем у сфері етноконфесійних відносин.

Визнаючи важливість вдосконалення традиційного механізму боротьби з проявами релігійного тероризму, закордонні фахівці визнають необхідність пошуку та впровадження нових форм протидії цій загрозі, а саме: комплексного використання соціально-економічних та інформаційно-пропагандистських заходів її профілактики; поглибленого вивчення причин та умов формування і розповсюдження релігійного екстремізму; оптимізації релігійної політики держави.

Одним з можливих шляхів посилення ефективності цієї боротьби, з огляду на необхідність своєчасного виявлення та припинення екстремістських дій на стадії їхнього приготування, має стати посилена увага до таких традиційних форм

діяльності спецслужб, як агентурне проникнення в організаційні структури релігійних екстремістів. Процес формування дієздатного агентурного апарату є довготривалим і потребує значних матеріальних витрат. Проте недооцінка його ефективності ставить під сумнів можливість об'єктивної оцінки та прогнозу розвитку оперативної ситуації.

Аналіз світових тенденцій розвитку цього явища дає змогу відповідним державним органам України працювати на випередження, формуючи на основі світового та власного досвіду ефективний механізм протидії загрози релігійного екстремізму [3, с. 109].

Для нашої держави на сьогодні релігійний тероризм не є типовим явищем. Однак в окремих регіонах України зберігається загроза виникнення та загострення конфліктів на релігійному ґрунті, здійснюються спроби пропагування релігійної ворожнечі та поширення ідей релігійного екстремізму, які підживлюються спробами політизації релігійного життя [4]. Тому конфліктно-формуючі фактори у системі державно-конфесійних і міжконфесійних відносин потребують від СБ України, відповідно до норм чинного законодавства, здійснення комплексу запобіжних заходів, спрямованих на усунення передумов виникнення та поширення цього явища, яке становить суттєву загрозу національній безпеці нашої держави.

Література

1. Гринько В.В. Релігійний тероризм: тенденції розвитку та шляхи протидії його проявам: Навчальний посібник. К: Нац. Академія СБ України, 2007. 367 с. № 786.

2. Гринько В.В., Коваленко С.В. Урахування підрозділами ЗНД СБУ особливостей функціонування структур внутрішньої безпеки окремих релігійних організацій. - Науковий вісник НА СБ України. К.: Вид-во НА СБ України, 2021. № 80. С. 107 –115. № 8773.

3. Гринько В.В. Протидія СБ України спробам використання релігійного чинника на шкоду національній безпеці України. Навчальний посібник. К.: Нац. Академія СБ України, 2021. – 114 с. №4092.

4. Гринько В.В. Загрози національній безпеці України внаслідок політизації діяльності вітчизняних релігійних структур. - Науковий вісник НА СБ України. К.: Вид-во НА СБ України, 2022. № 81.

Давиденко М. О.
кандидат юридичних наук,
Національна академія СБ України

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Реалізація успішної антитерористичної державної політики неможлива без проведення серед населення (у першу чергу молоді) інформаційно-роз'яснювальної та профілактичної роботи, спрямованої на неприйнятність тероризму та відмову від ідей використання терористичних методів для досягнення мети.

Крім того, на сьогодні актуальним є розробка спеціалізованих програм, спрямованих на недопущення поширення у суспільстві екстремістських поглядів, запобігання втягування громадян до участі у терористичній діяльності, удосконалення професійно-ділових якостей осіб, що безпосередньо здійснюють боротьбу із тероризмом тощо. Йдеться мова про необхідність внесення змін у чинний освітній процес – затвердження системи антитерористичної освіти в Україні, її тестування та впровадження.

У чинному законодавстві на сьогодні одним із принципів боротьби з тероризмом (ст.3 Закону України «Про боротьбу з тероризмом») є комплексне використання правових, політичних, соціально-економічних, інформаційно-пропагандистських та інших можливостей; пріоритетність попереджувальних заходів тощо [1].

У цьому ж законі у ст. 5 зазначено: «центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного захисту, підпорядковані їм органи управління у справах цивільної оборони та спеціалізовані формування, війська цивільної оборони здійснюють просвітницькі та практично-навчальні заходи з метою підготовки населення до дій в умовах терористичного акту» [1].

У той же час Міністерство освіти і науки України чомусь не є визначеним суб'єктом боротьби з тероризмом, що викликає дискусію щодо його ролі і місця в забезпеченні системи антитерористичної освіти в системі навчальних закладів України.

Слід відмітити, що у Концепції боротьби з тероризмом в

Україні у розділі IV зауважено лише на «використанні прогресивних форм і методів в інформаційно-роз'яснювальній, освітній та профілактичній роботі, зокрема в реалізації спеціалізованих програм, спрямованих на недопущення поширення у суспільстві екстремістських поглядів, запобігання втягуванню молоді у терористичну діяльність» [2].

Вищевикладене доводить, що ні чинний Закон «Про боротьбу з тероризмом», ні Концепція боротьби з тероризмом чітким поняттям та складовими елементами антитерористичної освіти не оперує. Запропонуємо визначення цього поняття та напрями її реалізації.

На наш погляд, антитерористична освіта – це система спеціальних освітніх програм і методик, яка спрямована на профілактику і протидію поширення ідеології тероризму в суспільстві, формування умінь і навичок щодо дій в умовах скоєння терористичного акту, визначення стандартів антитерористичного захисту та їх забезпечення на об'єктах критичної інфраструктури, організацію чіткої взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом на терористичні виклики і загрози.

До пріоритетних напрямів розвитку системи антитерористичної освіти в Україні, на наш погляд, слід віднести:

1. Підготовку спеціальних програм і освітніх методик виховання, їх апробація у середовищі учнівської молоді в загальноосвітніх навчальних закладах, профтехучилищах, закладах вищої освіти.

2. Розробку спеціальних програм і методик викладання спецкурсу антитерористична безпека для керівників об'єктів критичної інфраструктури.

3. Навчання, підготовку та перепідготовку співробітників суб'єктів боротьби з тероризмом.

Таким чином, аналіз світової теророгенної обстановки засвідчує, що тільки поєднання форм і методів протидії терористичній діяльності з позиції спеціальних служб та правоохоронних органів з належною антитерористичною політикою держави є запорукою успіху та дозволяє досягти конкретних результатів. Система антитерористичної освіти, як елемент антитерористичної підготовки населення, має стосуватися, перш за все, розробки спеціальних програм і методик антитерористичної освіти у середовищі учнівської молоді в навчальних закладах, підготовки цивільного населення (керівників об'єктів критичної

інфраструктури та державних органів тощо), а також навчання, підготовки та перепідготовки співробітників суб'єктів боротьби з тероризмом.

З метою ефективного впровадження системи антитерористичної освіти, слід відобразити це поняття у ЗУ «Про боротьбу з тероризмом» та у Концепції боротьби з тероризмом в Україні. Службі безпеки України, зокрема Національній академії СБ України, має бути відведена ключова роль у процесі підготовки пілотних освітніх програм, тренінгів у ході започаткування нових курсів чи спеціальностей тощо.

Література

1. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» / Електронний ресурс. // Джерело доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>. – Дата звернення 30.08.2022.

2. Указ Президента України «Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні» від 5 березня 2019 року № 53/2019 / Електронний ресурс. // Джерело доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text>. – Дата звернення 30.08.2022.

Живуцька-Козловська Е.

кандидатка юридичних наук,
асоційована професорка, доцентка кафедри кримінального процесу та виконавчого кримінального права
Вармінсько-Мазурського університету в Ольштині,
Республіка Польща

СПРАВЕДЛИВА ТА НЕСПРАВЕДЛИВА ВІЙНА. РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ МІФ?

Концепція терору стала постійною частиною реальності. Найпростіша дефініція в польській мові визначає цей термін як «насильство і жорстокість або погрози їх застосування проти людей з метою їх залякування» [1]. У літературі на цю тему підкреслюється, що це явище було відоме людству протягом багатьох років [2; 3; 4]. У кожній війні, коли б і де вона не відбувалася, гинули не тільки солдати (воїни), а найбільше люди, які не мали при собі зброї (цивільне населення). Так нічого не змінилося протягом століть.

Терор дає можливість завоювати та утримувати захоплені території в результаті застосування психічного та фізичного насильства. Воєнний комунізм мав подібні цілі, і, можливо, має. За словами Б. Войціка, дана ситуація склалася на початку 20 століття і досягло апогею в 1920 році [5]. Від тих днів нас відділяє понад 100 років. Може здатися, що це далека історія. Важко заперечити часові рамки, а ще важче перенестись у реалії ХХІ століття, спостерігаючи збройний напад російської федерації на Україну у 2022 році, під час якого неможливо ігнорувати елементи військового комунізму.

Елвін і Гайді Тоффлер у «Війні та антивоєнних ...» пишуть «(...) антивоєнні включають насамперед дії політиків і навіть солдатів, спрямовані на створення умов, які б перешкоджали війні або обмежували її масштаби. Бо трапляється так, що в цьому складному світі війна стає незамінним інструментом запобігання більшій, жахливішій війні. Тож війна іноді буває антивоєнною» [6]. Для багатьох людей поняття «антивоєнний» є дискусійним, тобто є сумніви щодо існування чогось, що можна назвати «антивоєнним». Поки що суперечка залишається невирішеною [7; 8].

Століттями термін «війна» розумівся як збройний виступ одних проти інших. Найпростіше кажучи, це використання зброї проти інших. Наукова література вказує на різні типи воєн, від справедливих і чесних до нечесних, несправедливих, агресивних, до гібридних, інформаційних чи ядерних [9]. Однак, без аналізу, війна, яка є наслідком дій (навмисних і свідомих), завжди є чимось, що приносить зло в найширшому сенсі. Історія людства доводить, що кожна війна була результатом рішень одного чи кількох людей. Адольф Гітлер прийняв це рішення, не прогнозуючи глобальні наслідки, розпочавши Другу світову війну. Ця війна не була справедливою, хоча в уявленнях диктатора Третього німецького рейху такою, напевно, й була. Тут важко не помітити, що «перемога кращого над натовпом – гіршим» [9] (рис. 1) могла бути визначальною метою Гітлера, хоча важко уявити, що він знав праці великого мислителя, а тим більше розумів їх.

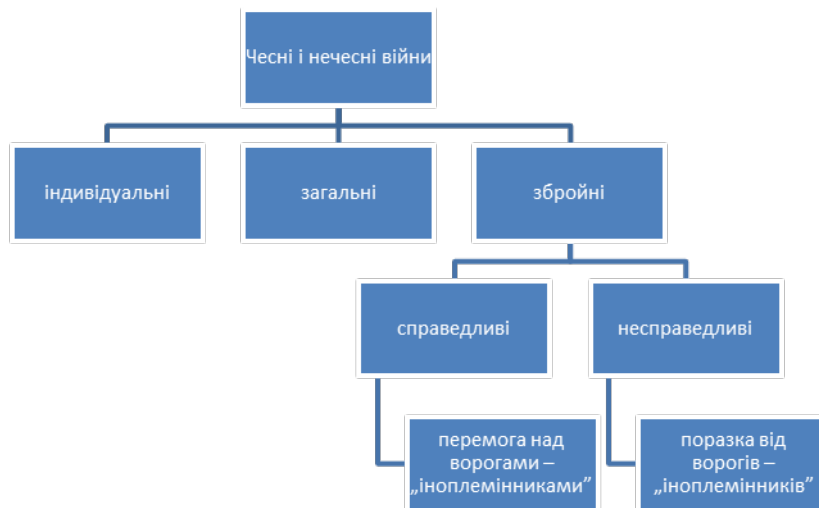

Рис. 1 Поділ війн за Платоном

Незважаючи на плин часу, ідея або концепція справедливої війни залишається актуальною і сьогодні. Кожен має право на захист, тому, відповідаючи на збройний напад необхідно використовувати зброю, як у агресора, або навіть більш досконалу. Тоді це буде справедлива війна, якщо її нічим не спровокувати.

Прогрес цивілізації, розвиток техніки в оборонній сфері призводить до появи все більш сучасної зброї, і в цьому немає нічого надзвичайного і нового. Проте є й інші інструменти ведення війни (в тому числі провокаційно-дезінформаційні), які, безумовно, служать аргументам «псевдооборони» агресора. Наприклад, в останній час гібридна війна стала повсюдною формою діяльності білоруських державних військ на кордоні з Республікою Польща. Це точно не чесна війна.

Оборонна війна, яку ми зараз маємо в Україні, є класичною справедливою війною, основною метою якої є звільнення окупованих територій з-під контролю російської федерації. Найголовніше, що оборонні (і наступальні) дії Збройних сил України відбуваються на території цієї країни. Мета – перемога, за словами Платона, над «чужими», тобто росіянами.

Офіційною причиною «спецоперації» російських збройних сил в Україні є необхідність денацифікації країни, що виливається в спроби анексії нових територій.

Тут постає питання про справедливість цієї війни: справедлива вона чи ні? Відповідь проста і очевидна: для українського народу це абсолютно справедлива війна. Ціна цієї війни – жертви серед мирного населення, зруйновані міста та села, дороги та мости, школи та лікарні. Загиблі захисники України – це ціна не

лише громадян цієї країни, а й бійців Іноземного легіону. Міжнародна військова та гуманітарна допомога Україні підтверджує законність оборонної діяльності, так само як і санкції, введені проти РФ – про її несправедливість.

Таблиця 1

Перелік ознак справедливої та несправедливої війни

Оборонна війна	Війна несправедливо-загарбницька
Захист власної території та національних цінностей	Напад на іншу країну - безпричинний терористичний акт
Збройна боротьба тільки зі збройними силами загарбника	Боріться з усіма (солдатами та мирними жителями) країни, в яку вторглися
Підривна діяльність проти окупанта	Дезінформація, атаки на об'єкти цивільної інфраструктури
Захист цивільного населення; гуманне ставлення до військовополонених	Військові злочини, геноцид; вбивства і катування військовополонених

Класичне розуміння справедливої війни не викликає сумнівів. Але є ще одна проблема, а саме та, що полягає в індивідуальному підході до питання війни. Для певної групи людей війна завжди буде справедливою, якщо вона виграна, і завжди буде несправедливою, якщо вона програна. Оборонна війна 1939 року в Польщі була безумовно справедливою. Закінчення війни (Другої світової) означало поразку фашистської Німеччини. Але чи була це справедлива війна в широкому розумінні цього слова? З польської точки зору, це була безумовно оборонна війна проти двох загарбників – Німеччини та Радянського Союзу. Але за результатами її завершення - це було несправедливо. Польща стала територією, окупованою СРСР, безпосередньо залежною політично від цієї комуністичної імперії. Загарбник став «братом», якого ніхто в Польщі не бажав. Переслідування, вбивства, тортури та багаторічні ув'язнення стали постійною частиною польської дійсності тих років [11]. Тут варто нагадати слова Адама Літинського: «Близько половини території II Речі Посполитої було окуповано СРСР після 17 вересня 1939 року внаслідок російської агресії та німецько-

російської угоди. На окупованих територіях, які були включені до складу СРСР, негайно було введено радянське право. Польські громадяни були піддані масовим репресіям (що типово комуністам), переважно через використання кримінального законодавства та судів. Більшість, однак, були заочно «суджені» не судом, а адміністративним органом, а саме органом, створеним таємно – НКВД. Так, на засіданні Політбюро ЦК КП (б) більшовиків було прийнято рішення про вбивство 26 тис. офіцерів та інших польських полонених у таборах для військовополонених і тюрмах СРСР. Після агресії СРСР проти Польщі 17 вересня 1939 року депортації, арешти, тортури під час слідства та розстріли польських громадян, особливо поляків, тривали аж до початку німецько-російської війни 22 червня 1941 року. Населення Польщі висилалося до Сибіру, як правило, подалі від рідної країни та місця проживання. Сьогодні існують дані, що кількість жертв - осіб польської національності, може сягати близько 500000 вбитих або загиблих на Східних Кресах. Наприкінці війни та відразу після неї на теренах II Республіки Посполитої, з січня 1944 року до кінця 1940-х років, було репресовано щонайменше 85-100 тисяч осіб. І це лише дані, які стосуються поляків (не враховуючи колишніх польських громадян інших національностей)» [12].

Наведена точка зору не потребує коментарів, тим більше, що ми спостерігаємо таку ж активність росіян в Україні. Каткування, грабунки та згвалтування – типова поведінка учасників тактичних військових об'єднань окупантів. Так само поводитися червоноармійці в Польщі під час Другої світової війни [13; 14].

Отже справедливість війни означає її справедливість у розумінні права на захист. У цьому праві нікому не можна відмовити, хоча іноді хочеться, щоб його не було під час вчинення окремими режимами військових злочинців і геноцидів. Справедливість не мстива чи підла, справедливість – це те, що робить людину та націю загалом кращою.

Література

1. Terror. Słownik języka polskiego. URL: <https://sjp.pwn.pl/slowniki/terror> (data dostępne 19.09.22).

2. Isański, J. (2019). Zbrodnie, bezprawie i przemoc seksualna wobec ludności cywilnej w czasach II wojny światowej. *Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem*, 41(4), 49-64.

3. Bellamy, A.J. (2006). No pain, no gain? Torture and ethics in the war on terror. *International Affairs*, 82(1), 121-148.
4. Bennoune, K. (2008). Terror/Torture. *Berkeley J. Int'l L.*, 26, 1; Hlebowicz, B. (2015). „Okrutniejsi od tygrysów”. *Sztuka wojenna, tortury, sny i mity Irokezów. Laboratorium Kultury*, (4), 263-316.
5. Wójcik B., Utopia i kryzys. *Lars T. Lih i rozważania wokół komunizmu wojennego (w:) «Civitas. Studia z filozofii i polityki» 2018, nr 22, s. 72.*
6. A.i H. Toffler, *Wojna i antywojna. Przekład : B. i L. Budreccy; Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA S.A., Warszawa 1997, s. 11.*
7. Ursulenko, A. (2016). *Wojna w dystopii—dystopia jako antywojna (na materiale powieści Kaharłyk Ołeha Szynkarenki). Slavia Occidentalis, (73/2), 95-107.*
8. Wiśniewski, R. (2011). *Peter Warren Singer, Wired for War The Robotics Revolution and Conflict in the Twenty-first Century, Penguin Press, Nowy Jork 2009, s. 512.*
9. *Platon, Prawa, tłum. Maria Maykowska, Wyd. ALFA, Warszawa 1997.*
10. Świniarski, J. (2013). *Filozoficzne umocowanie zasady „odpowiedzialności za ochronę”(„R2P”) w kształtowaniu współczesnego bezpieczeństwa. Studia Bezpieczeństwa Narodowego, 3, s. 11.*
11. Andrzejczuk, R. (2002). *Podłoże zagrożenia bezpieczeństwa światowego w kontekście napaści Związku Radzieckiego na Polskę w 1939 r. Studia z Prawa Wyznaniowego, 5, s. 203-219.*
12. Lityński, A. (2013). *O prawie karnym pod okupacją radziecką (1939—1945). Z Dziejów Prawa, 14(6), s. 151.*
13. Nijakowski, L. M. (2021). *Gwałt jako instytucja w czasie wojen i ludobójstw. Narracje o Zagładzie, (1 (7)), s. 17-35.*
14. Ostrowska, J. (2021). *«Lepiej nie mówić». Milczenie ofiar gwałtów wojennych z okresu drugiej wojny światowej w relacjach świadkiń. Narracje o Zagładzie, (1 (7)), s. 36-60.*

Злагода О. В.

кандидат юридичних наук, доцент

Мішко М. С.

Національна академія внутрішніх справ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИЯВЛЕННЯ ЗЛОЧИНІВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ З БЕЗВІСНО ЗНИКНЕННЯМ
АБО ВИКРАДЕННЯМ ОСІБ ТА
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ**

Сучасна суспільно-політична і економічна ситуація яка склалася в період війни в Україні характеризується великою

складністю, поглибленою дією криміногенних факторів. Масового вияву у небезпечних кримінальних формах набули наслідки багатьох негативних процесів, витoki яких закладені і в далекому, і в близькому минулому.

Це, у свою чергу, сприяє поширенню низки злочинних діянь, що стають перепорою нормальному розвитку розпочатих демократичних змін, становленню України як соціально-орієнтованої правової держави.

Конституція України 1996 року вперше закріпила достатньо широкий і різний за своїм змістом перелік прав людини. До їх числа належить право на свободу та особисту недоторканість (ч. 1 ст. 29), а також право на свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень які встановлюються законом (ч. 1 ст. 33). Одним із злочинних посягань, які грубо порушують це право, є викрадення людини [1].

Особливе занепокоєння викликає той факт, що ситуація яка виникла в Україні в кінці 2013, а набула світового значення з 24 лютого 2022 року викликає занепокоєння серед працівників правоохоронних органів, організацій та представників влади всіх країн світу.

А саме, посилення жорстокості та цинізму під час вчинення викрадення людей в тому числі військовослужбовців, яке досить часто супроводжується заподіянням тяжкої шкоди здоров'ю або вбивством потерпілих, приниження їх честі та гідності військовослужбовцями країни агресора Росії.

Враховуючи, що наразі кількість людей, які вважаються безвісно зниклими збільшується кожен день, а їх пошуки ускладнюються через відсутність контролю на певній території та можливості проведення оперативно-розшукових заходів, варто розглянути питання стосовно оперативно-розшукової тактики пошуку безвісно зниклих осіб та викрадених осіб та військовослужбовців. .

Крім того, необхідно зазначити, що безпосередньо у законі України "Про оперативно-розшукову діяльність" зазначено, що однією з підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про осіб безвісно від-

сутніх [2]. Підставою для початку розшукових заходів є заява зацікавлених громадян (родичів) [3, с. 53].

Розглядаючи статистику, яка розміщена на сайті Міністерства внутрішніх справ України станом на 20 серпня 2022 року перебуває 21409 тисяч оголошень про розшук громадян та дітей, які безвісно зникли, більшість заяв припадає на період воєнного стану [4]. Проаналізувавши відповідні оголошення за час повномасштабного вторгнення в Україну, кількість звернень до органів Національної поліції перевищило 11 тисяч про безвісно зниклих осіб за період березень – серпень 2022 року, серед яких як представники певних професій: військовослужбовці, правоохоронних органах, медичні працівники так і без прив'язки до спеціальності, тобто цивільні особи. Також варто зауважити, що про зникнення деяких осіб не відомо правоохоронним органам, через відсутність родичів чи зацікавлених осіб, тому цифра може бути значно вищою.

Крім того, серед безвісно зниклих осіб може опинитись особи, які були викрадені під час окупації певної території чи під час ведення бойових дій, в такому випадку оперативно-розшукова тактика безвісно зниклих осіб буде мати свої особливості.

Підводячи підсумок, слід зазначити, що важливе значення при пошуку безвісно зниклих та викрадених осіб має бути правильно налагоджена взаємодія суб'єктів оперативно-розшукової діяльності. Адже, завдяки оперативній передачі інформації, швидкому проведенні розшукових заходів (гласних та негласних), наявності контролю за ходом виконання запланованих заходів, згуртованості можливо якомога швидше отримати позитивних результатів пошуку.

Також, враховуючи збільшення масштабів даного виду злочину на території нашої країни, доцільним було б створити тимчасову міжвідомчу слідчо-оперативну групу яка б займалася розслідуванням та припиненням фактів викрадення військовослужбовців та осіб які задіяні у війні на сході та півдні України.

Підводячи підсумки, хотілося б зазначити, що з метою успішної протидії цим злочинам необхідно поєднання не тільки зусиль правоохоронних органів, але й держави разом з суспільством. Тому ніякі обставини, якими б вони не були, чи то загроза війни, стан війни, внутрішня політична нестабільність чи інша надзвичайна ситуація, не можуть бути виправданням наси-

льницькому зникненню або викраденню осіб та військовослужбовців на території будь-якої незалежної демократичної країни.

Література

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р.//Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення 17.08.2022).
3. Подобний О. О. Оперативно-розшукова діяльність у виявленні та розслідуванні злочинів: теорія, історія і сучасна практика: навч.-метод. посібник. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 258 с.
4. Розшук Міністерство внутрішніх справ України. Зниклі громадяни та діти: веб-сайт. URL: <https://wanted.mvs.gov.ua/searchbezvesti/> (дата звернення: 20.08.2022).

Ірха Ю. Б.

кандидат юридичних наук, заслужений юрист України,
Державний науково-дослідний інститут МВС України

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Допустимість та ступінь обмеження прав і свобод людини з метою захисту прав і свобод інших людей, а також легітимних інтересів суспільства і держави є одними із важливих та чутливих питань, які стоять на порядку денному будь-якої демократичної, правової держави. Протидія внутрішнім і зовнішнім викликам і загрозам, які здатні знищити або суттєво підірвати демократію, верховенство права, державність, публічний порядок і безпеку, цивілізаційну ідентичність та здобутки народу, безпеку громадян – це конституційний обов’язок держави, який забезпечується комплексом адміністративних, правових та організаційних заходів. З метою недопущення настання вказаних негативних наслідків посадові та службові особи органів публічної влади уповноважені на ухвалення рішень, які досить часто втручаються у простір індивідуальної свободи людини, звужуючи зміст і обсяг її фундаментальних прав і свобод і, тим

самим, погіршуючи правове, соціальне або фінансово-економічне становище особи в суспільстві. Хоча таке втручання є виправданим, однак воно не може суперечити загальноновизнаним міжнародним стандартам прав людини.

Ні в кого немає сумнівів, що тероризм може і здатний завдати істотної шкоди суспільстві, державі та громадянам, які перебувають під її юрисдикцією. З давніх часів і до сьогодні такі терористичні прояви як вбивства, захоплення заручників, викрадення транспортних засобів, пошкодження чи руйнування житлових і нежитлових будинків, об'єктів критичної інфраструктури, використовуються багатьма у боротьбі за владу та ресурси на національному, регіональному та глобальному рівнях. Терористичні акти створюють реальну небезпеку для людей, їх життя, свободи, особистої недоторканності, вони породжують у них відчуття страху, розгубленості, гніву, паніки, недовіри до влади. Крім того, ці акти можуть дестабілізувати соціально-політичну та фінансово-економічну ситуацію в державі, спровокувати терор та хаос. Не дарма Рада Безпеки ООН наголосила, що тероризм у всіх його формах і проявах є однією з найсерйозніших загроз міжнародному миру та безпеці. Усі акти тероризму є злочинними діяннями, які не можуть бути виправдані з будь-яких мотивів та незалежно від того хто, де і коли їх вчинив [1].

Враховуючи загрози тероризму, кожна держава намагається максимально убезпечити себе і своїх громадян від діяльності терористів та терористичних організацій, застосовуючи для цього увесь наявний арсенал гласних і негласних антитерористичних заходів. З цією метою правоохоронні органи та спеціальні служби отримали досить широкі повноваження у межах здійснення кримінально-процесуальної, оперативно-розшукової, розвідувальної та контррозвідувальної діяльності. Водночас, реалізація цих повноважень, які досить часто є дискреційними та реалізуються в умовах складної оперативної обстановки, дефіциту часу та інформації, не може відбуватися свавільно та набувати ознак інквізиційного процесу.

Оскільки переслідування, затримання та екстрадиція осіб, підозрюваних у причетності до терористичної діяльності, досить часто відбувається у режимі підвищеної секретності та втручається у здійснення ними права на свободу і на особисту недоторканність; права на приватність; права на свободу пересування; права на свободу думки, совісті і релігії; права на свободу творчості;

права на вільне вираження своїх поглядів і переконань; права на інформацію; права власності; права на доступ до правосуддя тощо, то важливо, щоб правообмежувальні заходи, які застосовуються до цих осіб, відповідали міжнародним стандартам у цій сфері.

Вказані стандарти містяться, зокрема, у Керівних принципах Ради Європи з прав людини та боротьби з тероризмом. Відповідно до цих принципів антитерористичні заходи в державі повинні мати юридичну підставу та підлягати відповідному контролю; вони не можуть бути свавільними та мати дискримінаційний характер; під час здійснення цих заходів абсолютно не допускається застосування катувань або нелюдського чи такого, що принижує гідність поводження або покарання; у разі необхідності обмеження прав людини, такі обмеження мають бути максимально чітко визначеними, необхідними та пропорційними переслідуваній меті [2].

Вважаємо, що у випадку необхідності втручання у реалізацію прав і свобод людини суб'єкти боротьби з тероризмом зобов'язані дотримуватися розумного балансу між їхніми рішеннями, діями чи бездіяльністю, обумовленими необхідністю боротьби з тероризмом, та будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів осіб, причетних до терористичної діяльності. За твердженнями Верховного комісару ООН з прав людини, антитерористичні заходи мають здійснюватися на основі принципів верховенства права та поваги до прав людини, адже в іншому випадку ці заходи будуть контрпродуктивними та сприятимуть поширенню тероризму та насильницького екстремізму [3].

На наше переконання, у законодавстві демократичної держави мають бути передбачені дієві механізми запобігання та реагування на можливі зловживання владою та службовим становищем під час здійснення антитерористичної діяльності. Правоохоронні органи та спеціальні служби повинні мати належні механізми відомчого контролю за діями своїх співробітників, а органи прокуратури та суди – механізми оперативного та повного доступу до інформації та документів задля незалежного нагляду та перевірки законності, необхідності, пропорційності та ефективності обмеження прав і свобод осіб, причетних до терористичної діяльності.

Література

1. Резолюція Ради Безпеки ООН 2370 (2017) від 02.08.2017. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N17/241/73/PDF/N1724173.pdf> (дата звернення : 19.08.2022).
2. Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on human rights and the fight against terrorism adopted by the Committee of Ministers 11.07.2002. URL: https://www.coe.int/t/dlapil/cahdi/Source/Docs2002/H_2002_4E.pdf (дата звернення : 19.08.2022).
3. Тероризм і права людини : доповідь Верховного комісара ООН з прав людини 09.09.2020 № A/HRC/45/27. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G20/227/68/PDF/G2022768.pdf?OpenElement> (дата звернення : 19.08.2022).

Кабжанов А. Т.

кандидат юридичних наук, професор,
Приватна установа «Академія «Bolashaq»»,
Республіка Казахстан

СУЧАСНИЙ ТЕРОРИЗМ – ВІЙНА СЬОГОДЕННЯ

Історія людства за всіх часів зазнавала труднощів, коли спочатку племена, а потім народи ворогували між собою, застосовували насильство як основну форму вирішення спірних питань. Поступово прагнення нав'язувати свою волю вилилося в те, що ми нині називаємо тероризмом, тобто навмисним використанням загрози застосування насильства або власне використання насильства як інструмента політичного тиску.

Звертаючи увагу на заявлену тему круглого столу – «Актуальні питання удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в умовах функціонування режиму військового стану» слід визначитися, що на наш погляд з термінологічною чи, краще сказати, з феноменологічною проблематикою щодо уявлень про війну та тероризм.

Основна наша теза – обґрунтування в сучасній дійсності тождності понять «тероризм» та «війна». Простіше кажучи, сучасний тероризм є формою війни.

Детермінанти тероризму:

геополітичні розбіжності;

навмисне нав'язування своєї ідеології чи трактування історії.

територіальні претензії, полювання на ресурси.

Реалізація цих цілей здійснюється проведенням сепаратистських, екстремістських, терористичних дій, а також світовими та локальними війнами.

У світі тероризм – не залякування, не знищення будь-кого, сучасний тероризм – це війна проти держави. При цьому протилежною стороною може виступати інша держава, яка не визнає суверенітет іншої.

На даний час більше 50 країн світу мають територіальні претензії не тільки до сусідніх держав, але і до тих, що від них знаходяться на великому віддаленні (Англія - Аргентина).

Минуле і сучасне століття є гарним прикладом, як розбалансування обстановки у світі призвело до розростання тероризму на всій планеті. Тероризм став глобальним.

Тероризм як такий існує давно, проте досі визначення, що таке тероризм викликає суперечки.

У міжнародному праві досі немає єдиного визначення тероризму. Ні Ліга націй, ні спеціальний комітет Генеральної Асамблеї ООН з міжнародного тероризму єдине визначення, яке влаштувало б усі країни, не виробили.

Наприклад, ЦРУ США розробило положення, у якому тероризмом не вважається тактика насильства проти символів та інститутів спірної влади, так як це норма міжнародного життя, а в інших країнах – це тероризм. У світі існує понад сто визначень терміну «тероризм». Це і насильство над жінкою, і економічна блокада, а також політичний, біологічний, хімічний, техногенний та техногенний та інші види тероризму [1].

Загалом існують три погляди на природу тероризму:

збройний конфлікт низької інтенсивності;

кримінальна злочинність;

політична боротьба.

Основне гасло терористів ще з XIX століття «Ніхто не вільний від провини» – тому вибухи, отруєння у місцях масового скупчення людей – це норма дій терористів. Розрахунок, що серед невинних обов'язково буде хоч один винний.

Тероризм за своїми масштабами, наслідками, інтенсивністю, руйнівною силою, за своєю нелюдністю і жорстокістю перетворився на одну з найстрашніших проблем людства. Боротьба з тероризмом потребує глибокого всебічного вивчення.

Однозначно, що терор - це форма війни і форма досить ефективна.

Зростання тероризму відбувається на тлі загострення та поширення політичного, етнічного, релігійного екстремізму, що становить значну небезпеку для інтересів особистості, суспільства та держави, політичної, військової та економічної безпеки країни, її конституційного ладу, суверенності та територіальної цілісності.

Глобальний характер тероризму - це сучасна війна із застосуванням сил і засобів, наявних на озброєнні поки що переважно в сухопутних військах, а з доступністю інструментарію з виробництва всіх видів зброї можливий перехід у стан світової війни. Поки що війни та військові конфлікти відбуваються без застосування зброї масового враження, але існує реальна загроза її застосування у недалекому майбутньому, якщо світ не об'єднається у боротьбі з тероризмом. Глобалізація тероризму неминуча і це вже відбувається і відбувається з прискоренням [2].

Нині тероризм став звичайним явищем. Світ переживає період якісної зміни тероризму. З тероризму однаків трансформувався у масовий, міжнародний. Вже не особистості, владна еліта, а суспільство загалом стало об'єктом тероризму. Вбивство не конкретних осіб, а невизначеного, якомога ширшого кола осіб.

Терор у деяких країнах Європи стає звичайним явищем, а протистояння йому неконкретне. Міжнародні організації або майже не діють, або діють неефективно, безсистемно.

Варто мати на увазі, що ООН порівняно рідко вдавалося запобігти збройним конфліктам, досить часто в організації спостерігали, як порушується закон, і не втручалися. Цьому підходить лише недолік поваги до її резолюцій, що стосуються особливо конфліктів на Близькому та Середньому Сході та у Південній Африці [2]. На це впливає низка факторів. Серед інших насамперед слід вказати на незмінно присутні егоїстичні цілі великих держав, що протидіють і гальмують викорінення війни. Але, правильно зрозумілі, ці власні інтереси суверенних держав, включаючи найбільші держави, мають передбачати безпеку всіх держав як гарантію довгострокового збереження їхньої власної безпеки. Політичні вимоги цього можуть бути задоволені законно створеним співтовариством держав, органи якого будуть мати більші повноваження, ніж ООН зараз. Це, природ-

но, передбачає, що держави-члени приймуть, як свою власну, універсальну перспективу, яка, незважаючи на розгорнуту критику Канта, лежить в основі кантівського проекту і є частиною вкоріненої в правовому розумі просвітницької концепції сучасної держави як вираження «об'єднаної волі людей» [3].

Одним словом, вважаємо за доцільне реформувати міжнародні інститути та внести зміни до норм міжнародного гуманітарного права в частині забезпечення миру в усьому світі.

На закінчення слід зазначити, що сучасний тероризм, у реальних умовах, має потужну ресурсну базу, що робить його використання як засобу геополітичного впливу привабливим для низки країн. Цей факт зумовлює необхідність вивчення тероризму як чинника сучасного геополітичного процесу. Отже, міжнародні норми мають бути спрямовані на обмеження таких можливостей.

Література

1. Полюхович М.А., Семенов Н.М., Сухова Б.И. Анализ антитеррористической деятельности в метрополитене. Труды XX ВНИПК Проблемы обеспечения взрывобезопасности и противодействия терроризму, 2015. С. 125-128.

2. Квашнина Д.О., Калязин А.В., Крутиков П.Д., Абрамов А.В. Экологический терроризм как новая разновидность преступной деятельности. Труды XX ВНИПК Проблемы обеспечения взрывобезопасности и противодействия терроризму, 2015. С. 57-61.

3. Immanuel Kant: Zum ewigen Frieden. Hrsg . von O. Hufte . S. 253.

Калугін Д. Ф.

Волинський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України

ПРОЯВИ ТЕРОРИЗМУ У ВИГЛЯДІ ЗНИЩЕННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РАКЕТНИМИ ОБСТРІЛАМИ

На сьогодні в Україні гостро постала проблема зростання тероризму спричиненого збройною агресією Російської Федерації проти України в умовах функціонування воєнного стану.

Тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом

захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей. Обов'язковими елементами, які характеризують тероризм є: наявність насильства, як правило, збройного або його загрози; заподіяння чи загроза заподіяння шкоди здоров'ю людини, або матеріальних, моральних збитків; позбавлення або загроза позбавлення життя людей. Такі дії здатні викликати широкий резонанс, залишити глибокий слід у психології населення або значної його частини, підірвати атмосферу безпеки, спокою, стабільності в суспільстві.

З метою встановлення факту застосування ракетної зброї Збройних сил Росії по точкам цивільної інфраструктури України, у Експертній службі МВС – в рамках вибухово-технічної експертизи за експертною спеціальністю 5.2. «Дослідження вибухових пристроїв, слідів та обставин вибуху» документують такі дії.

Діагностичні завдання даної експертизи пов'язані з встановленням факту вибуху, його природи і технічної причини, визначенням центру вибуху, встановленням конструкції окремих елементів і підірваного пристрою в цілому, принципу його функціонування, оцінкою маси підірваної речовини, встановленням вражаючих властивостей вибухового пристрою, радіусу вражаючої (руйнівної) дії вибуху.

Таким чином дослідження розпочинається з огляду місця події (вибуху), а саме із виявлення та локалізації найбільших пошкоджень від центру вибуху (вирви). Потрібно здійснити заміри вирви, виявити та вилучити фрагменти, частини вузлів і агрегатів, які можуть бути частинами ракет, та землі із вирви яка може містити вибухові речовини та продукти їх вибухового перетворення.

У подальшому проводиться групофікація уламків, з метою визначення їх можливої належності до складових частин ракет з урахуванням: характерних ознак їх конструкції; наявності характерних деталей, агрегатів, вузлів; наявних на об'єктах маркувальних позначень; матеріалів виготовлення об'єктів.

У результаті групофікації можливо встановити: конструкцію турбореактивного (газотурбінного) двигуна; конструктивні елементи паливної та гідравлічної систем; конструктивні еле-

менти корпусу – фюзеляжу; електронні блоки систем керування роботою вузлів та агрегатів; конструкцій вузлів крил та рулів; елементи бортової електромережі.

Враховуючи конструкцію таких залишків (осколків), матеріали виготовлення, наявність високотехнологічних компонентів у їх складі, у тому числі складних вузлів та агрегатів, електричного і електронного обладнання, наявність технологічних маркувальних позначень, можливо прийти до висновку, що виріб, залишки (осколки) якого виявлені на місці вибуху, були виготовлені промисловим способом. Наявність зазначених вище складових частин характерні для конструкцій крилатих ракет.

Крилата ракета, це атмосферний безпілотний літальний апарат, оснащений крилами, двигуном (реактивним або ракетним), системою наведення на ціль, який призначений для високоточного враження різноманітних цілей.

Крилаті ракети можуть розміщуватись як на стаціонарних так і рухомих пускових установках наземного, повітряного і морського базування. Основні особливості крилатих ракет: високі аеродинамічні характеристики; маневреність; можливість задавати довільний курс і рух на малій висоті вздовж вигинів рельєфу, що ускладнює їх виявлення системами протиповітряної оборони; високоточне враження цілей; можливість при необхідності корегувати програмну траєкторію польоту за допомогою бортових комп'ютера і системи автоматичного управління.

Крилата ракета складається з наступних складових частин:

корпусу (фюзеляжу) з несучими і управляючими поверхнями (крила, рулі, стабілізатори і ін.). Крилата ракета має зварний металевий або виконаний з композитних матеріалів корпус, більша частина внутрішнього об'єму якого є баком для палива. До пуску ракети крила знаходяться у складеному стані і розкриваються після спрацювання пускового пристрою;

двигуна або системи двигунів. Система двигунів крилатих ракет наземного і морського базування складається з стартового прискорювача і маршового двигуна. У якості останнього може використовуватись як ракетний (рідинний або твердопаливний), так і турбореактивний (газотурбінний). Стартовий прискорювач являє собою, як правило, реактивний твердопаливний двигун. У крилатих ракет повітряного базування стартовий прискорювач відсутній. Двигун має автоматичну електронно-гідрравлічну сис-

тему керування, яка забезпечує зміну його режимів і регулювання тяги в процесі польоту крилатої ракети;

бортової апаратури управління. Базовий склад апаратури управління крилатих ракет включає: систему інерціальної навігації; висотоміри; системи маршрутної корекції (у тому числі за допомогою глобальної супутникової системи навігації); головку самонаведення; систему автоматичної самоліквідації; систему обміну інформацією між ракетами залпу; бортовий комп'ютер; окрім функції автопілоту у базовий склад апаратури управління крилатої ракети також закладена можливість виконання ракетною маневрів для протидії перехопленню;

бойової частини.

Разом з тим наявність на залишках (осколках) ракет маркувальних і технологічних позначень виконаних на мові виробника, у тому числі із зазначенням дати їх виготовлення та бирок із зазначенням їх підприємств-виробників дає можливість прийти до висновку, яка країна-виробник та завод-виробник застосованої у тому чи іншому випадку крилатої ракети.

У статті коротко охарактеризовано лише основні методи та підходи щодо дослідження крилатих ракет з метою виконання судової вибухово-технічної експертизи. Виконання таких експертиз дозволяє зафіксувати та задокументувати факти терористичної агресії Російської Федерації проти України в умовах функціонування воєнного стану.

Література

1. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 року №638- IV// Відомості Верховної Ради України. – 2003.

2. Прохоров-Луків Г.В., Пащенко В.І., Биков В.І. Методика комплексного дослідження вибухових пристроїв, вибухових речовин і слідів вибуху. – К.: ТОВ «Еліт Прінт», 2011.-216с.: іл. Реєстраційний код 0.1.12 Реєстру методик проведення судових експертиз.

3. Крылатая ракета. Большая российская энциклопедия URL: https://bigenc.ru/technology_and_technique/text/2637984.

Кобець М. В.

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
Національна академія внутрішніх справ

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ТЕРОРИЗМ», «ТЕРОР», «ТЕРОРИСТИЧНИЙ АКТ»

Нині тероризм є фактором глобального значення, з яким змушена рахуватися влада як у внутрішній, так і у зовнішній політиці. Терористичну діяльність здійснюють не тільки міжнародні терористичні організації, наприклад "ХАМАС", "Аль-Каїда" тощо, а також цілі країни, які віднесені до поняття «спонсор тероризму». До таких країн відносять Північну Корею, Іран, Кубу. Нині багато прогресивних країн, враховуючи агресивну загарбницьку політику у відношенні до України, віднесли Російську Федерацію до країн, які спонсорують тероризм. Тому боротьба з терористичними актами належить до одного з важливих і пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів.

У різних матеріалах використовуються поняття "тероризм" і "терор". Аналізуючи різні тлумачення щодо наведених понять вважаємо, що терор – це тиск з боку держави, що спирається на силові структури органів влади. Тероризм – це насильницькі дії, які вчиняються з боку опозиційних угруповань, толітарних держав. Знаряддя терору – репресії, знаряддя тероризму – терористичні акти. Для визначення відмінності між тероризмом та партизанським чи національно-визвольним рухом слід виходити з мети та методів дій бойовиків. До терористичних виявів можна віднести: захоплення заручників, залякування та вбивство людей тощо [1, с. 8].

У загальному розумінні тероризм (від лат. *terour* – страх або жах, що пережитий будь-ким чи наганяється на інших) пов'язується з примушуванням державних структур, органів місцевого самоврядування чи міжнародних організацій вчинити або утриматися від вчинення будь-яких дій. Окремі терористичні акти можуть бути спрямовані на провокацію війни чи військового конфлікту, виникнення міжнародних ускладнень, дестабілізацію становища в державі чи окремому її регіоні. Проте

вони не завжди супроводжуються висуненням якихось конкретних вимог до зазначених суб'єктів [1, с. 8].

Ідеологічна основа тероризму ґрунтується, як правило, на невдоволенні політикою владних структур в економічній, соціальної, етнічній, релігійній та інших сферах, що контролюються державою, та неможливості, з погляду терористів, досягти її зміни виключно конституційним шляхом. Це дає підстави стверджувати, що ідеологія тероризму має соціальне підґрунтя і породжується крайнім загостренням соціальних протиріч у розвитку суспільних відносин, зіткненням протилежних інтересів, ігноруванням компромісним способом розв'язання проблем, що є в основі конфлікту [1, с. 8].

Поняття "терористичний акт" розглядається в юридичній літературі. Так, згідно статті 258 Кримінального кодексу України, терористичний акт – це застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини, або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків, якщо такі дії були вчинені з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації військового конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою, підлягає кримінальній відповідальності [3].

У цьому відношенні тероризм розглядається як примушення державними структурами, органами місцевого самоврядування чи міжнародними організаціями чинити або утриматися від вчинення будь-яких дій.

Терористична діяльність – це практична сторона тероризму: система взаємопов'язаних, ідеологічно вмотивованих насильницьких дій, підпорядкованих політичним цілям суб'єктів терору і цілеспрямовано керованих ними. Вона проявляється у створенні відповідної організації, підготовці та вчиненні насильницьких акцій (позбавлення волі окремих осіб або груп, заподіяння шкоди здоров'ю людини, вбивство, вчинення вибухів, підпалів та інших дій, що можуть призвести до загибелі значної кіль-

кості людей, виникнення екологічної катастрофи, ускладнення міжнародних відносин тощо) і припиняється лише за умови досягнення політичної мети або локалізації її організаторів [2, с. 4].

У цьому контексті терористичний акт слід розглядати як елемент терористичної діяльності певної організації, а не окремих злочин, тому що кількість вчинення (спроб) таких дій обмежується лише досягненням організаторами своєї мети. Зазвичай організатори терористичних актів ставлять за мету привернути увагу світової громадськості до своїх проблем і вимог, продемонструвати рішучість і безкомпромісність. Це спонукає їх обирати загальновідомі об'єкти і такі форми насильницьких дій, які можуть викликати резонанс серед широких верств громадськості не тільки у межах однієї країни, але й у багатьох інших державах. У таких випадках наслідки злочинів стають найнебезпечнішими і тяжкими.

Об'єктами терористичних посягань найчастіше є люди, будинки, транспортні засоби, промислові, оборонні та інші життєво важливі об'єкти, знищення чи руйнування яких може призвести до людських жертв або завдати масових ушкоджень здоров'ю людей.

Прикладом терористичних дій з боку держави є з 2014 року агресивна загарбницька (політика) діяльність Російської Федерації на території України.

Література

1. Засоби та способи протидії терористичним актам, учиненим із застосуванням вибухових пристроїв : навч.-практ. посібник / В.І. Пащенко, М.В. Кобець, А.В. Іщенко, А.С. Буханченко. Київ : Київ. нац. ун-т вн. справ, 2010. 112 с.
2. Кобець М. В. Боротьба з проявами тероризму, що пов'язані з використанням вибухових речовин : навч.-метод. посібник. Київ : Нац. акад. вн. справ України, 2000. 72 с.
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III.

ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ ЕКСПЕРТНОГО ВИВЧЕННЯ ЗОВНІШНОСТІ ЛЮДИНИ НА ОКРЕМИХ ЕТАПАХ OSINT РОЗСЛІДУВАНЬ

Суттєвим чинником, що впливає на ефективну боротьбу з тероризмом в умовах воєнного стану, є своєчасне та якісне інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності суб'єктів розслідування. Одним з перспективних джерел для отримання корисної та значущої (для кримінального провадження) інформації можна розглядати технологію отримання даних під назвою Open source intelligence (OSINT) – розвідка на основі аналізу відкритих джерел інформації. Базова ідея OSINT – цілеспрямований збір інформації щодо об'єкта зацікавленості з метою подальшої обробки та різновекторного контент-аналізу отриманих даних (створення «портрету» особи, виявлення неочевидних фактів чи зв'язків, прогноз її поведінки тощо) [1].

Процес пошуку та добування даних з використанням наведеної технології не є шаблонним, проте в ньому можна виділити окремі умовні етапи: підготовчі дії, збирання даних, порівняння даних, оцінка та обробка, аналіз, підготовка висновків.

Збирання інформації з відкритих джерел розпочинається з вивчення вхідних даних, або визначення ідентифікаторів, що окреслюють об'єкт пошуку. На цьому етапі аналізуються можливі напрямки пошуку та логічні зв'язки між вхідними даними, які здатні підвищити ефективність застосовуваних рішень. Зображення зовнішнього вигляду людини є достатньо поширеним ідентифікатором OSINT розслідувань [2; 3; 4].

В процесі OSINT пошуку на етапах підготовчих дій, а також порівняння даних, критично важливим є використанні спеціальних знань для повного, всебічного та науково-обґрунтованого вивчення відображень зовнішності людини. Специфікою даного виду розслідувань є потреба у якісному та водночас оперативному опрацюванні значної кількості зображень зовнішності з метою розмежування «схожих» та «тотожних» осіб [5, с. 23-24]. Наслідком попереднього хибного висновку, щодо тотожності/відмінності зображень осіб, яке

ґрунтується на підставі суб'єктивного сприйняття ознак зовнішності, може бути некоректний кінцевий результат розслідування [6].

Структура зовнішнього вигляду людини складна й містить систему елементів – частин, деталей зовнішнього вигляду, які можуть бути цілком виразно виділені при візуальному вивченні. Криміналістично значущими елементами є помітні деталі зовнішньої будови органів і ділянок голови, обличчя, тіла, кінцівок людини, предметів одягу й носильних речей, наочні функціональні прояви людини, загальнофізичні дані (стать, вік та ін.).

З точки зору криміналістики зовнішній вигляд людини є предметом вивчення криміналістичної габітоскопії, що досліджує закономірності відображення ознак зовнішності людини на різних носіях інформації, розробляє рекомендації щодо застосування техніко-криміналістичних засобів та методів збирання, дослідження та використання даних про зовнішність з метою встановлення істини у кримінальному провадженні [7]. Найбільш суттєва роль в ідентифікації особи належить криміналістичній портретній експертизі, за результатами проведення якої встановлюється факт тотожності. Уповноваженими на проведення даного виду досліджень є спеціалісти, що мають кваліфікацію за експертною спеціальністю 6.2 «Ідентифікація особи за ознаками зовнішності за матеріальними зображеннями» [8].

Під час проведення ідентифікації особи за ознаками зовнішності за матеріальними зображеннями вирішується **дві основні групи завдань** – ідентифікаційні та діагностичні:

– ідентифікаційні завдання – встановлення тотожності або відмінності осіб, зображених на фото/відеозаписах або інших об'єктивних відображеннях зовнішнього вигляду людини.

– діагностичні завдання – встановлення факту придатності/непридатності для ідентифікації за ознаками зовнішності, визначення расово-етнічної, статевої, вікової належності людини.

В науковій літературі спеціальні знання визначаються як результат оволодіння певним рівнем знань і навичок діяльності в конкретній професії та спеціальності. Загальновизнаними є дві процесуальні форми використання спеціальних знань у кримінальному провадженні – судова експертиза та участь спеціаліста під час проведення процесуальних дій [9, с. 278–286]. З огляду на специфіку проведення OSINT розслідувань найбільш

оптимальною формою використання спеціальних знань у галузі габітоскопії є консультація спеціаліста під час проведення слідчої дії.

Висновки. Проведений аналіз на підставі викладених фактів дає підстави для висновку про те, що розвідувальна діяльність із використанням відкритих джерел збільшує можливості спеціальних служб, але в її роботі є критичні компоненти, на які необхідно звернути увагу. Найбільш вагомим є об'єктивна потреба в кваліфікованому експертному вивченні зовнішності осіб на окремих етапах OSINT розслідувань, що підвищує ефективність та результативність процесу прийняття кінцевих рішень.

Література

1. Буслов П. В., Зоренко Д. С., Рябуха Ю. М. Використання технологій OSINT для отримання пошукової інформації : практичний poradnik. X.: ПІОК для СБУ України, 2021. 28 с.

2. Шепітько В. Ю. Роль сучасних інформаційних технологій у встановленні особи злочинця / В. Ю. Шепітько, В. В. Білоус // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. пр. – Харків, 2014. – Вип. 14. – С. 5–11.

3. Ідентифікація російського військового-мародера з Polaroid та виправлення помилки Мінцифри. URL: <https://informnapalm.org/ua/identyfikatsiia-rosiiskoho-viiskovo/> (дата звернення: 17.08.2022).

4. Мародерство в Бучі: встановлені особи 10 військових рф. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/02/novyna/suspilstvo/maroderstvo-buchi-vstanovleni-osoby-10-vijskovux-rf> (дата звернення: 17.08.2022).

5. С.О. Шевцов, О.А. Кожевников. Консультації спеціаліста на стадії досудового розслідування : практич. посібник / М-во внутр. справ України; Експертна служба; Харківський наук.-дослід. експерт.-криміналіст. центр. – Харків, 2020. – 43 с.

6. Каткування та вбивство українського полоненого: Molfar ідентифікує військових злочинців. URL: <https://www.molfar.global/blog/terrorist> (дата звернення: 17.08.2022).

7. Криміналістика : підручник / [В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. та ін.] ; за заг. ред. В. В. Пяскового. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Київ : Філія вид-ва «Право», 2020. – 752 с.

8. Методика ідентифікації особи за ознаками зовнішності за матеріальними зображеннями / уклад. Ковальов К.М., Коструб А.М., Павленко О.С., Чашницька Т.Г. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2021. – 48 с.: з іл.;

9. Мединська Л. В. Використання спеціальних знань у кримінальному провадженні України. Прикарпатський юридичний вісник. 2014. Вип. 2 (5). С. 278–286.

Козенко О. О.

кандидат юридичних наук,
Національна академія СБ України

ПЕРСПЕКТИВИ СИСТЕМИ БОРотьБИ З ТЕРОРИЗМОМ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Про перспективи внутрішньої боротьби з тероризмом в цілому зрозуміло, це продовження здійснення численних анти-терористичних заходів починаючи від профілактики тероризму, здійснення оперативно-розшукової діяльності, контррозвідувальної діяльності, досудового розслідування, проведення анти-терористичної операції та навіть операції Об'єднаних сил (трансформованої з антитерористичної операції), розвиток різноманітних нових форм і методів антитерористичних заходів під час дії воєнного стану. Все це довело свою ефективність та має численні напрацювання, досвід, дослідження тощо [1; 2].

Проте, у зовнішній державній діяльності по боротьби з тероризмом в сфері науково-практичної площини є на мій погляд велика прогалина.

Навряд серед присутніх, хтось буде заперечувати, що російська федерація є навіть не державою спонсором тероризму, а відвертою державою терористом. Тому, цілком очевидно, що має відбуватись і зовнішня антитерористична діяльність це абсолютно аксіоматично зрозуміло це вимоги сьогодення, збереження України, українства.

У чому може полягати наукове забезпечення зовнішньої боротьби з тероризмом? Як на мене, можуть бути такі напрямки:

Перший напрямок, це дослідження умов та підстав антитерористичної діяльності для сецесії в російській федерації та її сателітів, колаборантів (тут найбільш оптимальним є виокремлення її суб'єктів федерації або федеральних округів в окремі суверенні держави, які будуть вести боротьбу з тероризмом, а не підтримувати тероризм). Нагадаю, що у 1991 році у Польщі на сході був 1 сусід СРСР, а у 1992 році вже 4 сусіди (російська федерація, республіка білорусь, Литва та Україна), що безперечно позитивно вплинуло на антитерористичну захищеність Республіки Польща та загальноєвропейської антитерористичної безпеки [3].

– Другий напрямок, це дослідження антитерористичних національно-визвольних рухів у російській федерації, її сателітів і колаборантів;

До речі, на мій погляд, Україні потрібно на законодавчому рівні заборонити не тільки символіку комуністичної Росії (серп і молот, червону зірку), а й нацистську символіку росії під якою вчинялися акти терору генерал-лейтенанта Власова з його збройними формуваннями, тобто це сучасний російський триколор, герб, які вже стали символом не тільки нацизму, а й тероризму з яким ми власне і боремося [4].

– Третій напрямок, це дослідження гіпотетичних та юридичних умов і підстав для боротьби з терористичною державою шляхом перетворення держави терориста на конфедерацію чи об'єднання справді суверенних країн, суб'єктів.

– Четвертий напрямок, це дослідження передумов для відкриття другого фронту проти держави терориста, наприклад на території північного Кавказу, як приклад після ймовірного конфлікту Азербайджанських збройних сил з т.зв. миротворцями рфії у Карабаху, чи антитерористичних ісламських рухів цього регіону, беззумнівно російська федерація, сьогодні є більшим терористом, ніж тіж імавати чи війалати Кавказу.

– І п'яте, це звичайно проводити наукові конференції, зустрічі по вищевказаним питанням боротьби з тероризмом та боротьбою з державою терористом, розроблення відповідної державної концепції та пам'ятати, що сьогодні рф це держава терорист, а Україна це антитерорист.

Підсумовуючи свій виступ закликаю все прогресивне наукове співтовариство працювати над науковим забезпеченням боротьби з державою терористом, шукати теоретичні шляхи та здійснювати практичні досліди та експерименти для нашої української перемоги.

Слава Україні!

Література

1. Закону України “Про боротьбу з тероризмом” № 638-IV від 20.03.2003 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>.

2. Закон України “Про національну безпеку України” № 2469-VIII від 21.06.2018 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

3. Енциклопедія сучасної України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=4446.

4. Закон України “Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україні” № 2265 від 22.05.2022 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20#Text>.

Козенко О. О.

кандидат юридичних наук,
Національна академія СБ України

Поляк У. Ю.

Штаб Антитерористичного центру при СБ України

БОРОТЬБА З ТЕРОРИЗМОМ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ: АНТИТЕРОРИСТИЧНА ОПЕРАЦІЯ, ОПЕРАЦІЯ ОБ’ЄДНАНИХ СИЛ ТА ВОЄННИЙ СТАН

Актуальна антитерористична система України довела свою ефективність, як елемент сектору забезпечення безпеки і оборони держави. Єдиний прийнятий у 2014 році правовий механізм забезпечує національну безпеку в умовах розпочатої гібридної війни Російської Федерації (далі – РФ) та інсценування РФ колабораціонізму, розпалювання сепаратизму, тероризму та інших злочинних рухів на території України.

Відповідно до статті 11 Закону України “Про боротьбу з тероризмом” наказом Першого заступника Голови Служби безпеки України – керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України № 33/55т від 07.04.2014 на об’єктах терористичних посягань розташованих в межах Донецької та Луганської областей проводилась “антитерористична операція” (далі – АТО) [1].

Наказом Верховного Головнокомандувача ЗС України від 30.04.2018 № 3дск-оп “Про початок операції Об’єднаних сил із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях” широкомасштабну АТО на території До-

нецької та Луганської областей змінено на “Операцію Об’єднаних сил” (далі – ООС).

Протягом більш ніж 4 років (з 07.04.2014 по 30.04.2018) діяв правовий режим АТО, як частина загальнодержавної системи боротьби з тероризмом, який протидіяв загрозам з боку нігілістичної, авторитетної значно переважної за ресурсами країни агресора – РФ.

У цілому і поступовий правовий режим ООС – забезпечував відсіч супротивнику, такий режим може розглядатися як складова загальнодержавної системи боротьби з тероризмом але під егідою Генерального штабу Збройних Сил України (далі – ГШ ЗСУ).

У зв’язку з військовою агресією РФ проти України та на підставі пропозицій Ради національної безпеки і оборони України (далі – РНБОУ), відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України “Про правовий режим воєнного стану” та Указом Президента України від 24.02.2022 № 64 в Україні введено “воєнний стан” [2–4].

На даний час і досі функціонує вищезазначений вже третій правовий режим, який протидіє ворожій агресії, для РФ як порушника численних норм міжнародного гуманітарного права, Женевським конвенціям, християнської моралі, доброчесності, здорового глузду.

При зазначеному третьому форматі протидії збройній агресії та із дотриманням статті 51 Статуту Організації Об’єднаних Націй, яка допускає самооборону у разі збройного нападу, в Україні продовжує функціонувати загальнодержавна система боротьби з тероризмом і як би нашим ворогам не хотілося, як би вони не протидіяли антитерористичній системі і як би вони не прагнули її скасувати, зреформувати, оптимізувати, вона є і буде функціонувати для забезпечення національної безпеки і на користь людині, суспільству, державі [5].

Проте, є необхідність завершити процес правового вдосконалення та врегулювання окремих питань, зокрема:

Розроблення порядку взаємодії Служби безпеки України, суб’єктів боротьби з тероризмом, ГШ ЗСУ під час виконання завдань правового режиму воєнного стану.

Відповідно до статті 17 Конституції України оборона України забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові фор-

мування (до яких згідно пункту 22 статті 85 Конституції України відноситься і СБУ) [2].

На СБУ, згідно Закону України “Про Службу безпеки України” покладено, зокрема, захист, державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій [6].

Відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 № 64 “Про введення воєнного стану в Україні” військовому командуванню (та СБУ) доручено запроваджувати та здійснювати передбачені Законом України “Про правовий режим воєнного стану” заходи і повноваження, необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави [3; 4].

Розроблення порядку оперативного підпорядкування військових формувань, правоохоронних органів ГШ ЗСУ під час виконання завдань правового режиму воєнного стану.

Стаття 12 Закону України “Про оборону України” передбачає, що участь в обороні держави разом із ЗСУ беруть у межах своїх повноважень інші військові формування, утворені відповідно до законів України, а також відповідні правоохоронні органи [7].

За рішенням РНБОУ, введеним у дію в установленому порядку указом Президента України, утворені відповідно до законів України військові формування залучаються разом із правоохоронними органами до вирішення завдань, пов’язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану, згідно з їх призначенням та специфікою діяльності (частина 1 стаття 16 Закону України “Про правовий режим воєнного стану”) [3].

Відповідно до статті 18 Закону України “Про правовий режим воєнного стану” Порядок військового командування з СБУ (щодо забезпечення додержання правового режиму воєнного стану захисту безпеки громадян та інтересів держави, а також підпорядкування чи оперативного підпорядкування визначається Верховним Головнокомандувачем ЗСУ (Президентом України).

Необхідно розглянути питання щодо забезпечення виконання статті 18 Закону України “Про правовий режим воєнного стану» в частині розроблення ГШ ЗСУ (як робочим органом

ставки Верховного Головнокомандувача) “Порядку взаємодії військового командування та військових адміністрацій з міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади щодо забезпечення додержання правового режиму воєнного стану, захисту безпеки громадян та інтересів держави, а також підпорядкування чи оперативного підпорядкування їм інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів, або їх з’єднань, військових частин, установ” для подальшого затвердження його у Верховного Головнокомандувача ЗСУ [3].

Антитерористичним центром при Службі безпеки України (далі – АТЦ при СБУ) розроблено проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом із врахуванням пропозицій Національної академії Служби безпеки України, який зареєстровано у Верховній Раді України від 05.05.2022 за № 7349.

Проектом передбачається запровадження правових основ для проведення антитерористичної підготовки населення; визначення нових суб’єктів боротьби з тероризмом (з урахуванням сучасної системи органів державної влади) та визначення повноважень останніх; удосконалення повноважень СБУ як головного суб’єкта боротьби з тероризмом; удосконалення механізмів протидії міжнародному тероризму шляхом наділення АТЦ при СБУ повноваженнями отримувати та здійснювати національну координацію з питань обробки інформації про пасажирів (API/PNR); удосконалення процедури формування і затвердження Міжвідомчої координаційної комісії АТЦ при СБУ; формування реєстру терористичних організацій (груп), встановлення порядку їх включення (виключення) до (з) такого реєстру, а також визначення юридичних наслідків включення терористичних організацій до реєстру; делегування Уряду України повноважень визначення механізму відшкодування шкоди заподіяної в наслідок терористичного акту; надання повноважень суб’єктам боротьби з тероризмом приймати участь у спільних антитерористичних заходах за участі іноземних держав або міждержавних об’єднань шляхом залучення своїх сил і засобів, а також проводити антитерористичні заходи на території інших держав відповідно до міжнародних договорів (угод) [8].

Реалізація передбачених Концепцією стратегічних та технічних рішень закладе підґрунтя для побудови в Україні по-

дальших сучасних міжнародних інформаційно-аналітичних рішень у сфері протидії терористичній діяльності та забезпечення національної безпеки нашої держави.

Література

1. Закону України “Про боротьбу з тероризмом” № 638-IV від 20.03.2003 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15>.

2. Конституція України від 28.06.1996 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>.

3. Закону України “Про правовий режим воєнного стану” № 389-VIII від 12.05.2015 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-219>.

4. Указ Президента України № 64 від 24.02.2022 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

5. Статут Організації Об’єднаних Націй 995_010 від 16.09.2005– [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

6. Закон України “Про Службу безпеки України” № 2229 від 25.03.1992 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>.

7. Закон України “Про оборону України” 1932-XII від 06.12.1991– [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>.

8. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39558>.

Кресіна І. О.

доктор політичних наук, професор,
член-кореспондент
Національної академії правових наук України,
Інститут держави і права
імені В. М. Корецького НАН України

ІДЕНТИЧНО-РУЙНІВНА ФОРМА КОНСЦІЄНТАЛЬНОЇ ВІЙНИ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Застосований путінською клікою термін «денацифікація» означає не лише фізичний, а й ідеологічний терор (залякування,

страх) щодо української нації, національної ідеї, свідомості й ідентичності, історичної пам'яті, засад національної державності. А сама політика «денацифікації» є продовженням зросійщення і поневолення України, розпочатого ще в часи формування російської імперії. Тому боротьба з «українським націоналізмом і сепаратизмом» виглядає як своєрідний «пазл»: Переяславські (Московські) статті, анафема Мазепі, руйнування Запорозької Січі, заборони української мови, крадіжки нашої історії, культури, науки – повсякчас, червоний більшовицький терор, нищення української інтелігенції і селянства (голодоморогеноцид), репресії, депортації, окупація, агресія, тортури, катівні – перманентно, протягом всієї історії і дотепер. Військові, насильницькі методи застосовуються агресором не тільки для територіальної анексії чи економічного виснаження України, а й руйнування засад української ідентичності, самостійності, державності, інформаційно-психологічного маніпулювання національною свідомістю, «стирання» історичної пам'яті, етнокультурного коду. Нинішня стадія цього терору особливо рельєфно виявила цю звірячу сутність російського імперського режиму. Тому в методологічних підходах до визначення російського тероризму та наукових оцінках викликів і загроз, спричинених ним, необхідно враховувати цей перманентний, екзистенційний характер війни Добра і Зла, Світла і Темряви, уособленої Росією.

Важливо не просто констатувати наявність очевидних проявів російського терору, що ми спостерігаємо в нашому інформаційному просторі, а й розкривати особливості застосовуваної ворогом зброї – консцієнтальної, ідентично-руйнівної та переспрямовувати її вістря проти самого агресора на тому ж полі битви – ідеологічному, науковому, культурному, психологічному. Цій руйнівній зброї треба протиставити власну потужну зброю. Це зброя – наша генетична волелюбність, наші козацькі вольності й нескореність, національна гідність і соборність, історична правда і справедливість, демократичні цінності й свободи. Її не треба позичати у друзів, вона в нас є в необмежених обсягах. Треба тільки навчитися з неї влучно стріляти, вражати зомбовану російською пропагандою свідомість.

Що ж являє собою консцієнтальна зброя і як вона руйнувала та принижувала, зокрема, українську науку? Результатом стали такі сумні реалії: 1) переважна більшість молоді не

пов'язує свою майбутню професійну діяльність з Україною; 2) мільйони кваліфікованих працівників виїхали на роботу за кордон і не мають наміру повернутися на батьківщину; 3) наука й українські вчені зведені до злиденного стану внаслідок хронічного недофінансування, інноваційна діяльність не стимулюється й не поціновується в суспільстві. Covid-епідемія показала, що Україна внаслідок нищення наукової сфери не змогла навіть запустити виробництво вакцин, які наші вчені за умови належного фінансування могли налагодити досить швидко і для себе, і на експорт. Цей приклад демонструє жахливі наслідки політики наукоциду та застосування проти нації консцієнтальної зброї; 4) внаслідок корупції, безгосподарності й марнотратства, безкарного економічного шпигунства новітні наукові розробки потрапляють за кордон, не знаходять замовника у власній державі, а збагачують, зокрема, агресора; 5) інтелектуальна власність не захищена попри численні державні структури, і зокрема судові, покликані захистити вітчизняного виробника найконкурентнішої продукції; 6) відсутність стратегії національного, і зокрема економічного, прагматизму призвела до бідності ресурсобогатої (йдеться не лише природні копалини, а й інтелектуальний ресурс, людський капітал) країни.

Такі сумні реалії змушують замислитися над причинами такого стану та шляхами виходу з нього. На нашу думку, єдино правильний шлях – утвердження Гідності Людини і Української Нації, її ідеї та цінностей, інтелекту й духовності, патріотизму й жертвності, поваги до її історії і культурної спадщини, до всіх громадян незалежно від соціального статусу, етнічного походження, до високої культури й громадянської відповідальності. На цьому шляху формується свідомий громадянин – носій гуманістичних цінностей, патріот, захисник батьківщини, творець високої культури. Йдеться про ступінь зрілості національної свідомості, міцність світоглядних і патріотичних переконань громадян, про їх здатність до опірності – несприйняття ворожих і переважно замаскованих, підступних за своїми руйнівними цілями пропагандистських гаселк і маніпулятивних впливів. Адже сучасна війна проти України має своїм об'єктом свідомість людей, їх переконання, громадянську позицію, національну ідентичність. І головним знаряддям у цій війні стала саме консцієнтальна зброя. Полем бою в консцієнтальній

війні є свідомість сучасної людини, її самоідентифікація, цінності та цілі майбутнього.

Термін ввів у науковий обіг російський учений Ю. Громико [1, с. 7-8], який визначив 5 способів руйнування свідомості в консцієнтальній боротьбі: 1) ураження тканин мозку знижує рівень функціонування свідомості; це може відбуватися на основі дії хімічних речовин, тривалого отруєння повітря, їжі, спрямованих радіаційних дій; 2) зниження рівня організації інформаційно-комунікативного середовища на основі його дезінтеграції і примітивізації, в якій функціонує і «живе» свідомість; 3) окультний вплив на організацію свідомості на основі спрямованої передачі мислеформ суб'єкту ураження; 4) спеціальна організація і поширення по каналах комунікації образів і текстів, що руйнують роботу свідомості (умовно це може бути позначено як психотропна зброя); 5) руйнування способів і форм ідентифікації особистості щодо фіксованих спільнот, що приводить до зміни форм самовизначення і до деперсоналізації [2]. Ці п'ять способів і визначають основні напрями гібридної агресії: психологічна, інформаційна, ментально-сугестивна, маніпулятивно-деструктивна, ідентично-руйнівна.

У працях українських учених (Т.В. Бельська, О.В. Вартанова, Н.М. Ващенко, С.О. Гречка, О.В. Задерейко, М.І. Задорожна, Г.В. Задорожний, О.Д. Кузнецова, М.М. Тараненко, В.В. Шемчук та ін.) було розширено розуміння консцієнтальної війни. Зокрема, Г.В. Задорожний вважає, що «консцієнтальна війна є чи не найголовнішою формою реалізації глобальної фінансово-інтелектуальної влади, утримувачі якої мають свої особливі егоїстичні інтереси й прагнуть до безмежного світового панування» [3, с. 199]. Це війна «психологічна за формою, цивілізаційна за змістом та інформаційна за засобами, в якій об'єктом руйнування і перетворення є ціннісні установки народонаселення противника, в результаті чого первинні життєві цілі замінюються вторинними, третинними і більш низькими, приземного рівня. З початком консцієнтальної війни вплив на стан масової свідомості зростає. Ця війна кардинально змінює перш за все людяні цінності через зміну звичних стереотипів... Об'єктом в консцієнтальній війні є культурна оболонка противника, а оскільки культура є стрижнем цивілізації, питання йде про руйнування цивілізації...» [4, с. 203, 205].

Саме ідентично-руйнівну форму консцієнтальної зброї вважаємо найнебезпечнішою в даний час. Вона змінює свідомість та ідентифікацію людини, застосовується відповідними суб'єктами в інтелектуальній сфері як найбільш чутливій щодо впливів на свідомість, через систему освіти, науки, виховання, соціальної адаптації. Руйнуючи національні засади освітньо-наукової діяльності, ця зброя фактично вражає національну свідомість і здатність людини і нації протистояти антицінностям і ворожим впливам. Нація, позбавлена свого інтелектуального потенціалу й ідентифікаційного опертя, стає менш вартісною (з точки зору національної гідності), розгубленою (в геополітичному й цивілізаційному сенсі) та вразливою (нездатною захищати суверенітет і державну самостійність).

Проілюструємо це наслідками денаціоналізації освіти і науки, яку здійснювали зденаціоналізовані чиновники. Якщо випускники середніх шкіл не володіють у повному обсязі державною мовою і не можуть скласти іспити до українських вишів, то це свідчить про рівень їх свідомості й зрілості, яку свідомо формували у школі з неукраїнською мовою навчання. Такий громадянин вступатиме до вишу в іншій країні й отримуватиме паспорт іншої держави, складаючи присягу на вірність «багатшій та ріднішій». Якщо молодь мріє виїхати за кордон для здобуття освіти, професії і постійного проживання, при цьому не віддаючи належне своїй державі, де народилася, де про неї дбали й виховували, витрачали чималі кошти на навчання, фізичний і розумовий розвиток, то це свідчення безвідповідальності не лише цієї людини та її батьків, а й тих, хто створив для цього відповідну можливість. Якщо українському вченому відмовляють у академічній свободі творити на благо своєї Батьківщини, змушуючи публікувати результати своїх досліджень у зарубіжному виданні, включеному до сумнівної «наукометричної бази», позаяк без цього він не може бути атестований як «повносправний» учений, то це прямий наслідок наукоциду, свідомого застосування консцієнтальної зброї проти української науки. Якщо випускнику вишу можна не працювати на благо своєї країни, отримавши в ній безкоштовно з держбюджету вищу освіту, і виїхати за кордон у пошуках гідної оплати праці, то це результат злочинної політики «бідної» держави, що витрачає величезні ресурси на підготовку кадрів для інших, «багатих» країн, знищуючи основи національної могутності.

Тобто консцієнтальна зброя застосовувалася (свідомо? на замовлення певних антиукраїнських політичних сил?) проти своєї ж нації в період гібридної війни. А що роблять сьогодні окупанти на захоплених територіях? Продовжують наукоцид, що набув форми терору, залякування, реалізуючи консцієнтальну, ідентично-руйнівну політику, тільки під гаслом «денацифікації»: вилучають українську мову, літературу, історію з навчальних програм, блокують українські інформаційні ресурси, вербують кадри для окупаційної влади, переслідують і катують патріотів.

Як захиститися від консцієнтальної зброї, які пріоритети мають бути покладені в основу кардинальних змін у сфері інтелектуальної безпеки? Пріоритет можна сформулювати так: повернути нам власну гідність і повагу до всього українського. Українська нація – це гідні й волелюбні, талановиті й працьовиті, справедливі й відповідальні громадяни, що творять свою самостійну, соборну, демократичну державу для процвітання й щасливого майбутнього. Політика держави має спрямовуватися на створення необхідних умов для реалізації таких інтенцій української нації, забезпечення у суспільстві перспектив економічного, культурного прогресу, на протидію інформаційно-психологічним операціям агресора, нейтралізацію консцієнтальної зброї. В основі політики держави – національний прагматизм: стимулювання реальних і швидких результатів, користь у кожній сфері діяльності – для людини і нації, економія всіх видів ресурсів і захист людського й інтелектуального потенціалу. Деталізація напрямів державної політики національного прагматизму має здійснюватися відповідно в стратегіях розвитку в кожній сфері, де мають бути проведені кардинальні реформи, особливо в ході повоєнної відбудови.

Література

1. Громыко Ю. Оружие, поражающее сознание, – что это такое? // Кому будет принадлежать консциентальное оружие в XXI веке. Москва: Россия 2010, 1997.

2. Громыко Ю. Консциентальное оружие и консциентальные войны. URL: <http://gtmarket.ru/laboratory/publicdoc/2007/782/>; Громыко Ю. Оружие, поражающее сознание, – что это такое? URL: <http://www.pereplet.ru/text/grom0.html>.

3. Задорожний Г.В. Консцієнтальна війна – провідна форма геоекономічного підкорення свідомості як нового предмету праці в умовах неоліберальної глобалізації. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 1.

АКТУАЛЬНІ ЗАГРОЗИ ТЕРОРИЗМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Правову основу боротьби з тероризмом становлять Конституція України, Кримінальний кодекс України, закон України «Про боротьбу з тероризмом», «Про Службу безпеки України», «Про національну безпеку України» інші закони України, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом 1977р., Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999р., інші міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, укази Президента України «Про Стратегію воєнної безпеки України», «Про Стратегію забезпечення державної безпеки», постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України.

Нажаль тероризм в сучасних умовах стає все більш невід'ємною частиною політичних і економічних процесів в світі та представляє собою все більшу загрозу громадській і національній безпеці, із поодиноких проявів перетворюється в масове явище.

В умовах воєнної агресії спостерігається ескалація терористичної діяльності не тільки екстремістських організацій, окремих осіб, а і цілих держав, зокрема росії, яка після повномасштабного вторгнення на територію України тероризує мирне населення. При цьому ускладнюється характер дій російських окупантів та їх посібників, зростає нестандартність і жорстокість застосування насилля та зброї. Використання крилатих ракет, по приміщеннях торговельних центрів, вокзалів, релігійної та культурної спадщини України. Також, російські війська бомбардують об'єкти критичної інфраструктури, у тому числі АЕС, а керівництво країни-агресора погрожує застосувати тактичну ядерну зброю, що турбує не тільки Україну, а й більшість населення планети.

Вказане на нашу думку є міжнародним тероризмом, оскільки росія тримає в страху увесь цивілізований світ заявляючи про можливу ядерну війну.

Обов'язковими елементами, які характеризують тероризм в умовах воєнного стану є наявність насильства, як правило, збройного, заподіяння чи шкоди здоров'ю людини, матеріальних, моральних збитків, позбавлення життя людей. Такі дії викликають широкий резонанс, залишають глибокий слід у психології населення, підривають атмосферу безпеки, спокою, стабільності в суспільстві.

В ході військової агресії, беручи до уваги об'єкти замаху тероризм можна умовно поділити на:

- елітарний (замах на посадових осіб органів державної влади, політиків, власників та керівників банків, компаній);
- функціональний (замах на працівників правоохоронних органів, засобів масової інформації та ін.);
- промисловий (напад на великі підприємства, оборонні об'єкти, що виробляють зброю, отруйні чи інші хімічні речовини).

Організацією боротьби з тероризмом в Україні та забезпечення її необхідними силами, засобами і ресурсами здійснюються Кабінетом Міністрів України у межах його компетенції. Центральні органи виконавчої влади беруть участь у боротьбі з тероризмом у межах своєї компетенції, визначеної законами та виданими на їх основі іншими нормативно-правовими актами.

Суб'єктами, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції є: 1) Служба безпеки України, яка є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю; 2) Міністерство внутрішніх справ України; 3) Міністерство оборони України; 4) центральні органи виконавчої влади (міністерства та відомства), що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері життєзабезпечення, транспорту та зв'язку; 5) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону; 6) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань; 7) Управління державної охорони України[2].

Водночас державні органи, органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян, організації, їх посадові особи зобов'язані сприяти органам, які здійснюють боротьбу з тероризмом, повідомляти дані, що стали їм відомі, щодо терористичної діяльності або будь-яких інших обставин, інформація про які може сприяти запобіганню, виявленню і припиненню терористичної діяльності, а також мінімізації її наслідків[2].

У світі тероризм переслідується майже всіма державами, підґрунтям для цього є міжнародне законодавство, яке надає можливість переслідувати терористів на території будь-якої країни, а також національне законодавство, яке будується на нормах міжнародного права та враховує специфіку та традиції конкретних держав. Разом з тим в Україні ускладнена процедура визнання терористичних організацій та держав спонсора тероризму.

Крім цього, військова агресія росії в Україні дає підстави зробити висновок, що міжнародні угоди не завжди діють у повному обсязі, а тому росія їх ігнорує і це, на наше переконання, від безкарності за скоєні військові та економічні злочини російського керівництва та військ. Тому, саме зараз дуже гостро стає питання прийняття нових, більш сучасних та доопрацьованих міжнародних угод щодо забезпечення територіальної цілісності та недоторканості держав, а також певної системи військової протидії на кшталт «НАТО».

Література

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III № 1000- 05 // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131. (Редакція станом на 30.06.2022).

2. Закон України “Про боротьбу з тероризмом” від 20.03.2003 року №638- IV// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 25. – Ст. 180. (Редакція станом на 12.06.2022).

Крижна В. В.

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
Національна академія внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТЕРОРИЗМ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Рівень терористичної загрози у світі нині досить високий. Сучасний тероризм дедалі більше набуває катастрофічного характеру, загрожує стабільності цілих народів, а тому вимагає рішучих заходів держав і світового співтовариства, що можуть привести до зниження цієї загрози. Результативність боротьби з

тероризмом залежить, зокрема, від створення ефективних правових основ протидії цьому явищу.

Цілі, методи і засоби сучасного тероризму є дуже різноманітними, їх можна класифікувати за різними критеріями, але зазвичай дані категорії пов'язані між собою і з тими результатами, яких намагаються досягти терористи. Еволюціонувавши за останні роки, цілі, методи і засоби тероризму перетворили цей злочин на одну із найсерйозніших загроз для життєво важливих інтересів суспільства, держав та міжнародного співтовариства у цілому.

У контексті смислового і змістовного осмислення поняття «інформаційний тероризм» варто зазначити, що в сучасній науковій літературі у розумінні феномена інформаційного тероризму акцент переважно ставиться на різноманітних формах і методах впливу на інформаційні інфраструктури держави та цілеспрямоване використання цієї інфраструктури для створення умов, які мають катастрофічні наслідки для життєдіяльності суспільства й держави [1].

Доволі часто феномен інформаційного тероризму розглядають у контексті пропаганди та інформаційної війни. Разом з тим, зазначимо, що сутність інформаційного тероризму полягає у дестабілізації суспільства, створенні в ньому атмосфери громадянської непокори і недовіри суспільства до дій та намірів влади шляхом організації спеціальних медіакампаній [2].

Наведені вище приклади розуміння сутності інформаційного тероризму дають нам підстави для узагальнення й тлумачення цієї нової форми тероризму як використання інформації та інформаційної інфраструктури задля насильства над свідомістю людей, маніпулювання їх поведінкою за допомогою певних методів і способів впливу, що дає змогу суб'єктам впливу чинити тиск на прийняття вигідних для них рішень з боку держав, груп людей або окремих осіб шляхом створення умов для хаосу, панічних настроїв тощо.

Отже, під інформаційно-психологічним тероризмом розуміємо спосіб впливу ЗМІ на свідомість і поведження людей за допомогою інформації, що пропагує насилля або сама є формою насилля. Під інформаційно-технічним тероризмом маємо на увазі спосіб впливу на інформаційне середовище супротивника, сутність якого полягає в завданні збитків окремим елементам

або всьому інформаційному простору супротивника задля шантажу та прийняття вигідних для суб'єкта впливу рішень.

Класифікація використовуваних інформаційним тероризмом засобів визначає його основні форми. До різновиду інформаційно-психологічного тероризму віднесемо медіатероризм, а до інформаційно-технічного – кібертероризм.

Виходячи з досвіду сучасної практики інформаційного тероризму, можемо стверджувати, що людство сьогодні терпить навалу насамперед візуальної форми медіатероризму. Найбільш привабливим для медіатероризму інформаційним каналом стає «телебачення реального часу».

Розкриваючи механізм формування інформаційного тероризму в українському суспільстві, маємо також наголосити на доступності нині Інтернету для реклами своєї діяльності різноманітними міжнародними терористичними організаціями. Здебільшого пропаганда радикальних ідей відбувається в популярних соціальних мережах “Facebook”, «ВКонтакте», “Twitter”, “Youtube”. Задля цього використовуються такі поширені форми пропагандистських матеріалів, як мультфільми або комп'ютерні ігри, основним сюжетом яких є прославляння терористичних актів, місії терористів-смертників, безбідне життя терористів [3].

Серед форм психологічного впливу активно використовуються такі, як доведення до об'єкта даних про реальні чи ненаявні загрози; прогнози щодо переслідувань, репресій та убивств; шантажування; здійснення вибухів, масових отруєнь, підпалів, захоплення заручників. Одним із найбільш поширених прийомів здійснення психологічного тиску став так званий телефонний тероризм, тобто дзвінки з інформацією про мінування місць масового скупчення людей. Останнім часом повідомлення про нібито мінування публічних місць значно почастишали в Україні.

Таким чином, можна констатувати, що сучасний інформаційний тероризм в Україні застосовує практично весь арсенал впливу на свідомість людей, наслідком якого є завдання створення труднощів у внутрішньому розвитку українського суспільства й зовнішній діяльності держави, деморалізація свідомості великого числа людей задля формування потрібних для суб'єктів впливу зразків і форм поведінки.

Отже, інформаційний тероризм як явище нині являє собою серйозну загрозу безпеці для окремої особистості зокрема та

держави загалом, позаяк спрямований на повну або часткову деморалізацію об'єкта впливу та дестабілізацію роботи національних інформаційних структур у сучасному інформаційному просторі.

Література

1. Циганов В.В. Медиа-терроризм. Терроризм и средства массовой информации. Киев : Ника-Центр, 2004. 124 с.
2. Герасименко К.С. Сучасні ознаки загроз «інформаційного тероризму». Форум права. 2009. № 3. С. 162–166.
3. Рудник Л.І. Соціальні мережі як засіб здійснення терористичних актів. URL: <https://goal-int.org/socialni-merezhi-yak-zasib-zdijsnennya-terroristichnixaktiv> (дата звернення: 12.11.2020).

Кубальський В. Н.

кандидат юридичних наук, доцент,
Інститут держави і права
імені В.М. Корецького НАН України

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Антитерористичне законодавство України в умовах воєнного стану не можна визнати досконалим і адекватним небезпеці, яку становлять прояви тероризму, сепаратизму та збройної агресії. Антитерористичне законодавство постійно перебуває у розвитку та потребує відповідних змін та доповнень.

На підставі проведених в Україні досліджень встановлено, що особливості діяльності самопроголошених «ЛНР» та «ДНР» сприяли трансформації доктринальних підходів до розуміння ознак терористичних організацій, зокрема, у тому, що метою їх діяльності може бути заподіяння шкоди основам національної безпеки України (насильницька зміна чи повалення конституційного ладу, захоплення державної влади в Україні, зміна меж території і державного кордону України тощо). Така мета на сьогодні не передбачена законодавчо для тих чи інших проявів терористичної діяльності, у тому числі організованої [1, с. 6]. При цьому діяльність терористичних організацій «ДНР» та

«ЛНР» безумовно становить загрозу миру, безпеці людства та міжнародному правопорядку.

Навряд чи викликає сумніви твердження про те, що визначення терористичного акту, яке передбачено диспозицією ч. 1 ст. 258 КК України, є далеко не повним, не вичерпує усього спектру терористичних діянь, відображаючи лише спеціальний склад злочину. Сам по собі терористичний акт може і не супроводжуватися вибухами, підпалами чи іншими подібними діями і, звичайно, не вичерпується ними. Невизнання інших форм насильства як терористичних в КК України можна вважати суттєвим пробілом у вітчизняному законодавстві. Інші злочини хоч, за своєю суттю, можуть бути терористичними, формально в законі про кримінальну відповідальність такими не визнані. Аналіз загальноновизнаних міжнародно-правових актів, спрямованих на протидію тероризму і світова практика вказують на значно більш ширше коло терористичних злочинів, ніж це передбачено вітчизняним законодавством. Мова йде про незаконне захоплення повітряних суден та інші дії, спрямовані проти безпеки цивільної авіації, безпеки морського судноплавства, вчинені в терористичних цілях, незаконні акти, пов'язані з ядерними матеріалами тощо. Так, зокрема, 17 грудня 1979 р. Генеральна Асамблея ООН ухвалила міжнародний антитерористичний документ – Конвенцію про боротьбу із захопленням заручників. Угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна, як злочин, передбачений ст. 278 КК України – одна з найбільш небезпечних форм тероризму, що передбачено положеннями Гаазької конвенції про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден 1970 р. До проявів міжнародного тероризму можуть належати злочини, передбачені статтями 443 «Посягання на життя представника іноземної держави», 444 «Злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист», а також іншими статтями Кримінального кодексу України. З метою захисту певної категорії осіб, 14 грудня 1973 р. ухвалено спеціальний міжнародний документ антитерористичної спрямованості – Конвенцію про запобігання і покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, в тому числі і дипломатичних агентів. І таких прикладів можна наводити багато.

Крім того, поняття «терористична діяльність», як воно визначено у ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом»,

пов'язується лише з терористичним актом, який в розумінні ст. 1 Закону, ідентичної за змістом ч. 1 ст. 258 КК України, не охоплює усіх різновидів терористичних діянь відповідно до положень загальноновизнаних міжнародно-правових актів, спрямованих на протидію тероризму. Як наслідок, зміст поняття «терористична діяльність» необґрунтовано звужено та не враховано інші терористичні злочини.

Виходячи з наведеного, вважаємо доцільним не обмежувати перелік терористичних посягань кримінальними правопорушеннями, передбаченими статтями 258-258⁵ Кримінального кодексу України у проекті Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо визнання організації терористичною» (проект Закону № 5872 від 27.08.2021). Проектом, зокрема, пропонується частину першу статті 24 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» викласти в такій редакції: «Стаття 24. Визнання організації терористичною: організація визнається терористичною за рішенням суду про визнання винною особи у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених статтями 258-258⁵ Кримінального кодексу України, яке набрало законної сили, за умов встановлення ознак терористичної організації відповідно до абзацу двадцять першого статті 1 цього Закону». Враховуючи викладене, доцільно словосполучу викласти наступним чином: «...у вчиненні кримінальних правопорушень, вчинених з терористичною метою, передбачених статтями 258-258⁵, а також іншими статтями Кримінального кодексу України...» і далі за текстом. Як відомо, до терористичних цілей відповідно до змісту загальноновизнаних міжнародних антитерористичних угод належать залякування населення як проміжна мета та/або здійснення впливу на прийняття рішень органами державної влади або міжнародними організаціями як кінцева мета.

Терористична діяльність у кіберпросторі в умовах глобалізації та поширеного використання інформаційно-комунікаційних технологій набула значного поширення та становить серйозну загрозу для безпеки будь-якої держави, передусім в умовах збройної агресії Росії про Україну. З метою більш ефективної протидії проявам кібертероризму вважаємо доцільним диспозицію частини першої ст. 258 «Терористичний акт» чинного КК України після слів «терористичний акт, тобто застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу» доповнити словами «проти-

правного впливу на інформаційно-телекомунікаційні системи» і далі за текстом.

Література

1. Криворучко І.О. Протидія діяльності терористичних організацій в Україні засобами кримінальної юстиції: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. 315 с.

Лаврищук О. В.

Одеський державний університет внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ УКРАЇНОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність теми полягає в тому, що в сучасній Україні, проблема тероризму, особливо в умовах функціонування режиму воєнного стану, який оголошено відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затверджений Законом України від 24.02.2022 № 2102-ІХ; та іншими указами «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні», є досить поширеною в сучасних реаліях. Крім цього, слід зазначити, що на сьогоднішній день у на законодавчому рівні гостро стоїть питання удосконалення системи боротьби з тероризмом, оскільки це пов'язано з появою нових умов сьогодення. Тому, вирішення даної проблеми є необхідним для ефективного забезпечення прав і свобод людини та забезпечення цілісності й незалежності України в цілому.

Питання тероризму, його запобігання, протидія і боротьба розглядалися різними науковцями, а саме: Ємельянов В. П., Козерод О.В., Кучерук М.М., Лисак С. П., Маринів І. І., Мокляк В. В., Новікова Л. В., та іншими.

Поняття «тероризму» вперше застосовано у Франції в так названу «Епоху терору» «Regime de la Terreur», у проміжок 1793–1794 років за правління Максиміліана Робесп'єра. Вказаний період характеризуються як епоха застосування насильницьких методів репресій, в тому числі масових ексекцій, без будь-якого права на справедливий судовий розгляд, судом, який

був створений для вирішення політичних злочинів – «Револьюційний трибунал». Таким чином була створена концепція тероризму. Поняття тероризму в українському законодавстві визначене ст. 1 ЗУ «Про боротьбу з тероризмом», де «тероризм - суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей» [1, с. 3].

Нормативно правовою базою з питань запобігання тероризму в Україні є Закон України «Про боротьбу з тероризмом», який встановлює правові та організаційні основи боротьби з тероризмом, координації обов'язків у боротьбі з цим явищем, тощо. Згідно до ст. 2 ЗУ «Про боротьбу з тероризмом», де визначено, що основні нормативно правові акти у боротьбі з тероризмом [1, с. 3]. Крім того слід, звернути увагу на Указ Президента України від 5 березня 2019 року, яким затверджено Концепцію боротьби з тероризмом в Україні та план її реалізації, також Урядом затверджено Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів, мінімізації їх наслідків, проте дієвих механізмів, які відповідали б умовам сьогодення не встановлено. Важливими засобами протидії тероризму є міжнародні документи, такі як: Декларація з питання про боротьбу з тероризмом, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, Декларація про заходи ліквідації міжнародного тероризму, Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, тощо.

Аналізуючи нормативно – правову базу та події, які відбуваються в Україні, можна стверджувати, що наявність широкого кола нормативно-правових актів, достатньо не регулюють питання тероризму в Україні та не створюють реальної та дієвої протидії такому небезпечному явищу, а терористичні та воєнні дії держави – агресора, є підтвердженням часткової недієздатності та потреби удосконалення законодавства у боротьбі з тероризмом, які в результаті створили загрозу та порушили права людини, обмежили цінності, оскільки відбувся повний занепад людяності, знищується система охорони здоров'я країни, відбувається порушення права на освіту, на житло, в тому числі втрачається можливість забезпечення водою, продуктами хар-

чування, і найголовніше створюється загроза людському життю та здоров'ю.

У сучасному світі та в Україні, наявні досить різноманітні системи та методи, спрямовані на боротьбу із терористичною загрозою, але на практиці, остаточно подолати тероризм є питанням, яке досі не вирішене, навіть в контексті лише контролювання терористичних угруповань. Ми вважаємо, що це пов'язано із нестабільним політичним середовищем, загрозою сил держави – агресора та впливом зовнішніх сил.

Відповідно до вищевказаного, нашій державі слід приділити значної уваги стосовно удосконалення законодавчих систем та механізмів протидії тероризму, а запозичення певних складових із практики зарубіжних країн, створило б позитивний ефект, у боротьбі з тероризмом.

Отже, врегулювання та реалізації питання боротьби з тероризмом, ми вважаємо, що в Україні доречно було б здійснювати активну превентивну діяльність, наприклад як в Англії, де 24.03.2004 року, канцлером Великої Британії, було прийнято рішення блокувати банківські рахунки у Державному банку країни встановлених терористів Хамасу [2, с. 349].

Крім того, оскільки на сьогоднішній день в Україні, на законодавчому рівні, остаточно не врегульоване питання наукового дослідження боротьби з тероризмом, вважаємо доцільним створення державних науково-дослідних установ, з метою детального вивчення тероризму, та розроблення механізмів протидії, а також запровадження підготовки кваліфікованих працівників, які реалізуючи свої повноваження, здійснюватимуть антитерористичну діяльність. Також доцільно створювати плани протидії тероризму, створювати системи попередження населення про терористичні акти, із конкретним планом дій кожного громадянина, з метою зменшення негативних наслідків та втрат. Така система вперше була створена в Англії та мала назву «Пріоритетна система тривоги» [2, с. 351]. Необхідним є створення на державному рівні дієвих спеціальних спецслужб із залученням військових структур, які здійснюватимуть свою діяльність як у викритті терористичних груп, так і в протидії безпосередній реалізації терористичних актів, запобіганню транспортуванню наркотичних засобів, зброї, тощо; здійснення інформування поліцейських підрозділів та інших структур, з об'єднанням функцій різних відомств України із міжнародними

установами цивілізованих держав, з метою створення ефективної спільної протидії у даній сфері. Яскравим прикладом такої взаємодії держав проти тероризму та війни стали події в Україні з 24.02.2022 року по сьогодні.

Підсумовуючи, і як ми всі зрозуміли, в результаті недопрацювання на державному рівні системи та механізмів, які здійснювали б реальну протидію тероризму, починаючи з 2014 року, особливо гостро стало питання терористичної діяльності на територіях, які найбільше піддаються терористичному впливу в Україні (Донецька та Луганська області). Тому, можливо, Україні слід на законодавчому рівні визнати «ДНР» та «ЛНР» терористичними угрупованнями, та встановити конкретні механізми та методи боротьби, протидії тероризму на даних територіях, з метою повернення українського контролю на цих територіях?! І саме головне не залишати дане питання риторичним.

Література

1. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 19.03.2003 р. № 25. Дата оновлення: 12.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>.

2. Козерод О.В. Актуальні проблеми боротьби з тероризмом у Європі. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, Київ, 2011. № 4(54). – С. 344 – 356. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kozerod_aktualni.pdf.

Лазарєв В. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ

ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ТЕРОРИЗМ»: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

На сьогодні, значна кількість вітчизняних та закордонних наукових доробок присвячені проблематиці тероризму. Дослідники звертають увагу на те, що тероризм сьогодні це не лише фактично повсякденні терористичні акції з великою кількістю жертв, але й велика політика, яка охоплює як окремі райони країн, так і великі регіони планети. Він набуває загрозливих масштабів, стає більш жорстоким, а методи — все більш різнома-

нітними. Він трансформувався в масштабне і складне соціально-політичне явище планетарного значення, яке має системну основу й обумовлене основними політичними, економічними і соціальними протиріччями міжнародного життя. Об'єктами для терору стають, або можуть стати, практично всі країни світу. Останні роки характеризуються тенденцією до злиття різних, донині розрізнених, терористичних організацій і створення єдиної зі спільною фінансовою системою і стратегією [1], що тягне за собою небезпеку збільшення терористичних загроз. Водночас, з метою визначення сутності і запобігання цьому негативному явищу, слід чітко визначити поняття і юридичну природу тероризму.

Вироблення дефініцій терміну «тероризм» та їх закріплення у доктрині та національному законодавстві багато в чому залежать від того, як давно окремі держави зіткнулися з цією проблемою і як далеко зайшло протистояння між власними владними структурами та суспільством, з одного боку, і терористичними організаціями – з іншого. Прикладом подібного підходу може слугувати досвід США, які намагаються детально регламентувати своє законодавство в розділах, пов'язаних з протидією терористичній діяльності [2, с. 332]. Саме тому нагальним питанням сьогодення виступає комплексний аналіз підходів до розуміння тероризму як зарубіжними, так і вітчизняними дослідниками з метою виокремлення єдиних підходів до розуміння цього негативного явища.

Звертаючись до напрацювань зарубіжних дослідників у царині тероризму, ми можемо відзначити, що вони розглядають тероризм через призму насильства, незалежно від його типу та характеру, суб'єктів терористичного впливу, а також наслідків терористичних нападів.

Аналізуючи вітчизняний досвід у означеній сфері, варто зауважити, що, у першу чергу, відмінною ознакою власне тероризму є те, що він породжує загальну небезпеку, яка виникає в результаті вчинення загальнонебезпечних дій або погрози такими.

Небезпека при цьому повинна бути реальною, загрожувати невизначеному колу осіб і об'єктивно виражатися у вчиненні або погрозі вчинення вибухів, підпалів та інших загальнонебезпечних дій, які реально можуть завдати шкоди невизначеному колу осіб або спричинити інші тяжкі наслідки.

Наступна відмінна риса тероризму – це публічний характер його виконання. Інші злочини звичайно вчиняються без претензії на розголос, а інформуються лише ті особи, в діях яких є заінтересованість у винних. Тероризм же без широкого розголосу, без висування будь-яких вимог не існує [3 с. 351]. Водночас, незважаючи на зазначені ознаки, єдиний підхід до визначення поняття «тероризм» у вітчизняній науці відсутній. Однак, беручи до уваги, широкі і багатоманітні підходи вітчизняних дослідників до визначення поняття «тероризм», ці підходи багато у чому збігаються з підходами, що використовуються за кордоном. Єдиним у цих підходах виступає розуміння того, що означена діяльність має на меті залякування певної соціальної групи і має за мету досягнення певних конкретних результатів, що будуть негативно впливати на звичне спокійне життя людини. Також до тероризму у сучасному світі як у вітчизняній, так і закордонній юридичній науці відносять шкідливі (суспільно небезпечні) суспільні дії, що прирівнюються до тероризму (його фінансування, підтримка будь-якого виду, навчання, пропаганда тощо).

Всебічне розуміння всіх граней поняття «тероризм» має вирішальне значення задля визначення принципів боротьби та протидії тероризму, модулювання всього спектру правовідносин, які з ним пов'язані, налагодження міжнародного співробітництва у галузі подолання цього явища як в умовах сьогодення, так і в майбутньому.

Література

1. Белянська В. Ідеологія тероризму: теоретичні засади, різновиди та технології поширення. *Освіта регіону*. 2013. № 1. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1001> (дата звернення: 16.08.2022).
2. Серкевич І. Р. Визначення поняття тероризм та його генезис. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 331-335. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2011_4/331.pdf (дата звернення: 16.08.2022).
3. Ємельянов В. П. Понятійний апарат у сфері правової протидії тероризму: теоретичне та практичне значення. *Форум права*. 2011. № 1. С. 348–361.

Литвицький О. П.
Литвицька О. І.
Запорізький науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС України

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБРОБКИ ПОПЕРЕДНЬОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Тероризм одна з найбільших проблем сучасності. Разом з розвитком науки і техніки в сферах протидії злочинності вдосконалюються й засоби та технології, що використовуються злочинним світом.

Так, не дивлячись на величезну кількість існуючих засобів протидії, однією з найнебезпечніших та найпоширеніших погроз для сучасного світу є загроза терористичних актів, пов'язаних з авіа транспортом.

Як відомо, загрозу набагато легше попередити, ніж нейтралізувати. Тому в якості профілактики потенційних загроз потрібно якомога раніше визначити круг потенційної небезпеки.

Але, враховуючи обсяги пасажирських авіаперевезень на сьогоднішній день, багаторозвітленість сполучень (тобто окрім прямого сполучення дістатися цілі можливо і з багато кількісними пересадками) аналіз пасажиропотоку – це неймовірний обсяг інформації, серед якої необхідно обрати потенційно небезпечний контингент, обробка якої механічним способом потребує або величезної кількості людських ресурсів, або еквівалентно великий обсяг часу, який має першочергову роль в протидії терористичним загрозам.

Тож, необхідно вдосконалювати засоби перевірки пасажиропотоку. Окрім стандартних методів цікавими можуть бути сучасні комп'ютерно-математичні методи.

Сьогодні вже активно реалізовується засоби штучного інтелекту, як інструмент розпізнавання образів.

Нейронні мережі (або Штучні нейронні мережі) – це один з видів машинного навчання, який являє собою систему з'єднаних між собою простих процесорів (штучних нейронів) [1].

Нейронні мережі можуть бути використані в багатьох сферах життєдіяльності людини.

Для систем безпеки найбільш цікавим є інструмент CNN (Convolutional neural network) – згорточна нейронна мережа або

система машинного зору. Застосовуються скрізь, де необхідно розпізнати образи/обличчя [2].

Дана система є дуже ефективною, може самовдосконалюватися, але в той же час для її ефективної роботи потрібні неймовірні обчислювальні потужності.

Тож для оптимізації використання ресурсів нейронних мереж має сенс використати попередній фільтр, щоб на ранньому етапі відсіяти завідомо зайві варіанти.

Для такої оптимізації можна використати метод аналізу ієрархій (MAI) – математичний інструмент системного підходу до вирішення складних проблем прийняття рішень. Основне застосування методу полягає в підтримці прийняття рішень за допомогою ієрархічної композиції завдання та рейтингування альтернативних рішень.

При використанні MAI на першому етапі будується ієрархічна структура, яка включає в себе мету, критерії, альтернативи й інші фактори, що впливають на вибір. [3]

В розрізі безпосередньо перевірки пасажирів використання даного методу дозволить значно зменшити обсяг досліджуваного переліку, відфільтрувавши завідомо непідходящі варіанти. Переваги даного інструменту полягають, перш за все в його гнучкості, що дозволяє змінювати критерії в залежності від теперішніх потреб (прив'язка до певної події чи заходу) та можливості корегувати «критеріальність» пошуку базуючись на даних, що наразі є в розпорядженні та змінювати критерії в режимі реального часу, в залежності від зміни стану справ.

Використання цього методу може значно скоротити перелік потенційно небезпечних осіб, яких в свою чергу будуть відслідковувати засоби нейронних мереж, яка будучи навчена відповідним чином зможе знайти, простежити зв'язки та підтвердити або спростувати потенційну загрозу.

Отже, дані засоби не дивлячись на цікаву концепцію, мають певні обмеження, пов'язані, перш за все з дорогою технічною реалізацією, все ж таки мають певні перспективи бути впроваджені в недалекому майбутньому.

Література

1. Інформаційний ресурс <https://evergreens.com.ua/> [Електронний ресурс]: [Інтернет-портал]. – Електронні дані. – Режим доступа: <https://evergreens.com.ua/ua/development-services/neural-network.html> (дата

звернення 18.08.2022). – Artificial neural networks для вирішення бізнес задач.

2. Інформаційний ресурс <https://evergreens.com.ua/> [Електронний ресурс]: [Інтернет-портал]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://evergreens.com.ua/ua/articles/neural-network.html> (дата звернення 19.08.2022). – ML: Нейронні мережі та глибоке навчання.

3. Інформаційний ресурс <https://dss.tg.ck.ua/>[Електронний ресурс]: [Інтернет-портал]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://dss.tg.ck.ua/ahp-help> (дата звернення 18.08.2022). – Метод аналізу ієрархій.

Марков М. М.

кандидат юридичних наук, доцент,
Національна академія внутрішніх справ

ПАТРІОТИЧНА ТА СПЕЦІАЛЬНА ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сьогодні громадяни України, суспільство та всі органи державної влади стають безпосередніми учасниками процесів, що мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення в першу чергу долі нашої країни, а можливо, і подальшого світового порядку на планеті. У сучасних важких і болісних ситуаціях, викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, є визначення нової стратегії виховання як багатокomпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави [1].

В умовах воєнного стану, як ніколи потрібно ставити нові задачі та цілі, шукати нові підходи до виховання патріотизму як базової якості особистості кожного громадянина нашої країни та вдосконалення спеціальної підготовки осіб, які особисто щоденно займаються забезпеченням безпеки держави. Основними заходами в закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання з патріотичного виховання на сьогоднішній день є проведення науково-теоретичних й науково-практичних конферен-

цій, Інтернет лекцій, круглих столів, лекцій, зустрічей за участю ветеранів органів внутрішніх справ, поліції, учасників бойових дій тощо. Але щоб якісно та професійно здійснювати патріотичне виховання здобувачів вищої освіти на сьогоднішній час в умовах воєнного стану, бачити в подальшому бажаний результат такого виховання, необхідно одночасно (паралельно) посилено готувати їх бути фізично, морально, спеціально, а головне – психічно та психологічно готовими до розвитку таких подій і явищ, що виникли в перші дні війни на окремих територіях нашої держави і, нажаль, продовжуються донині.

Із початку воєнного вторгнення в Україну ворог з метою знешкодження нашої держави застосовує всю наявну військову зброю та техніку. В результаті воєнних дій з боку агресора, будь-яка особа, яка опинилася на межі вогню або на тимчасово окупованій території зазнає значні моральні, фізичні, психологічні та психічні травми, які впливають на стан здоров'я людини у майбутньому.

Враховуючи такі обставини, не кожна людина, навіть та, яка має значний життєвий досвід і підтримує здоровий та нормальний спосіб життя, перебуваючи під майже постійним фізичним, моральним, психічним та психологічним тиском може здолати всі негативні наслідки, що настають в результаті збройної агресії ворога.

В умовах воєнного стану у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання потрібно максимально додатково ввести проведення спеціальних практичних тренінгових занять на полігоні, воєнно-патріотичних змагань, виїзних практичних занять за межами навчального закладу, продовжити практику залучення до проведення бінарних занять та майстер-класів представників поліції та військовослужбовців, які брали та продовжують брати участь у бойових діях із різних спеціальностей, представників інших правоохоронних органів України, а також представників Міністерства закордонних справ, Міністерства економіки та інших практичних інституцій держави для надання потрібної інформації щодо ситуації, що склалася в державі. Здобувач вищої освіти має бути обізнаним у максимально різних напрямках життєдіяльності держави, адже так він може допомогти іншим громадянам України, які опинилися в критичній життєвій ситуації, викликаній агресією, та бути особисто готовим до подолання життєвих викликів.

Структурні підрозділи Національної академії внутрішніх справ, які розташовані на різних територіальних майданчиках, мають все необхідні для патріотичного виховання та спеціальної підготовки (матеріально-технічному, освітньому, інфраструктурному, логістичному) умови. В академії планується впровадження сучасної моделі новітньої (переосмисленої) практичної діяльності з спеціальної підготовки та патріотичного виховання здобувачів вищої освіти. Для досягнення поставленої мети передбачається запровадження в освітньому процесі практичні курси (факультативні заняття) з виживання в екстремальних умовах сьогодення, коли особа (здобувач) вимушена вийти з комфортних повсякденних умов життя та знайти вихід з нестандартних та критичних ситуацій. Найбільшу увагу планується приділити психологічній, психічній та спеціальній тактичній підготовці для подолання стресових ситуацій, протидії негативному впливу як із середини, так із зовні. Головним критерієм у патріотичному вихованні та спеціальної підготовки здобувача вищої освіти із специфічними умовами навчання в умовах воєнного стану має бути його особистісна (власна) переоцінка системи цінностей та спроможність завдяки спеціальній практичній підготовці в академії до подолання загроз сучасності та протистояння агресії.

Саме таку мету в патріотичному вихованні та спеціальній підготовці здобувачів вищої освіти із специфічними умовами навчання має ставити перед собою кожний науково-педагогічний працівник Національної академії внутрішніх справ щоденно, а не тільки в умовах воєнного стану.

Література

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України : наказ МОН України від 29 лип. 2019 р. № 1038.

СПЕЦІАЛЬНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ГОЛОВНИЙ СЕГМЕНТ ПРИ ПЛАНУВАННІ ТА ПРОВЕДЕННІ КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНИХ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ СЛУЖБОЮ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Враховуючи той аспект, що спецслужби Російської Федерації агресивно налаштовані відносно України, ними для досягнення своїх геополітичних і стратегічних цілей все частіше задіюються найманці, професійні злочинці та окремі групи осіб, з метою скоєння на території нашої держави диверсій та терористичних акцій. Одне з головних завдань Служби безпеки України - це миттєва та професійна реакція й нейтралізація цих негативних впливів з боку країни агресора.

Скоєння терористичних діянь (стаття 258-3 Кримінального кодексу України) вимагає від злочинця високого професіоналізму, набутого спеціального фаху задля підготовки, замаху, скоєння злочину, довготривалості злочину, а також приховування злочину [1].

Задля досягнення своєї мети, у різний час, в будь-якій країні та місці, вказані особи поєднують у собі ознаки ієрархії та кримінальної мережі, діють на міжрегіональному, міждержавному та транснаціональному рівні, використовують корупційне прикриття та вживають системних заходів із забезпечення власної безпеки та стійкого продовження своєї протиправної діяльності; використовують викрадення людей, насильство, залякування та вбивство, і це є лише одним із напрямів їхньої протиправної діяльності [1].

Слід також зазначити, що рисою останнього десятиріччя стала трансформація вказаних структур до більш гнучкої інформаційно-мережевої побудови. Для криміналітету новітні технології спілкування в інформаційному просторі стали одним з чи не головних чинників обміну інформації, планування та скоєння злочинів. Мережеві інформаційні структури здатні швидше адаптуватися до змін у обстановці, що унеможливорює встановлення організатора (лідера) та інших співучасників злочину. Тобто одна особа може персоніфікувати себе в інфор-

маційному кіберпросторі як організатор, виконавець, підбурювач та пособник, і це може розглядатися як наступний етап розвитку терористичних організацій та організованої злочинності.

Такі мережі не повною мірою можуть бути охарактеризовані як групи чи угруповання, так само як комбінація «виробник – перевізник – продавець» не є цілісною групою. Оскільки певна «інституційна ідентичність» тут відсутня, вони становлять скоріше не «групу», а «інформаційний зв'язок» різного ступеня усталеності між індивідуумами, що мають спільні інтереси [5].

Аналізуючи норми Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», можемо зробити висновок, що оперативно-розшукова діяльність обмежена колом спеціальних суб'єктів, які виступають від імені держави, діють в порядку і межах, встановлених законом [2].

Водночас, оперативні співробітники органів Служби безпеки зазначають, що існуючі положення Кримінального процесуального кодексу України зневілювали саму суть проведення оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів, підмінивши їх негласними слідчими (розшуковими) діями, що не відповідає духу оперативності, актуальності, своєчасності, упереджувальності, прогнозованості, звужуючи оперативні та контррозвідувальні заходи та терміни їх виконання, а також, нажаль, прийняття лише тих даних у якості речових доказів, котрі були отримані саме в рамках кримінального провадження.

Нажаль, вітчизняне законодавство не дає чіткого визначення поняття спеціальна (спеціальні) операція(ї) та їх перелік [2; 3].

Відсутність нормативно-правового визначення – спеціальна (спеціальні) операція(ї), а також дієвого механізму їх застосування, унеможлиблює у повному обсязі оцінювати ризики та загрози в Україні через призму оперативного, тактичного й стратегічного аналізу та своєчасно їм протидіяти.

Таким чином, постає правове питання чіткого визначення поняття спеціальна (спеціальні) операція(ї), їх вичерпний перелік за формами застосування (ОРД, КРД, кримінальний процес).

На думку науковців (В.В. Гелетей, І.В. Сервецький), яку поділяють і підтримують практичні фахівці, перелік та класифікація спеціальних операцій (ініціювання, контроль, експеримент, вербувальна операція, впровадження, закупка,

контрольована поставка, затримання, супроводження кримінального провадження, внутрішньо-камерна розробка, прикриття, «квартира пастка» та розкладання) повинні бути регламентовані та чітко визначені в Законах України «Про контррозвідувальну діяльність» та «Оперативно-розшукову діяльність» [4].

Вказані операції можуть проводитись як самостійно, так і в комплексі з іншими операціями та оперативно-розшуковими заходами, що можуть бути складовими частинами єдиного оперативно-розшукового задуму та заходу, де оперативний працівник чи конфідент, самостійно чи за участю інших оперативних працівників й конфідентів, за санкцією слідчого судді, приймає участь у вказаних операціях, а саме, діє відповідно до ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Література

1. Кримінальний кодекс України // ВВР України, 2001, № 25-26, ст.ст. 255, 255-1, 255-2, 257, 258-3, 260, 149, 201, 305, 307, 447, 112, 115.
2. «Про оперативно-розшукову діяльність» Закон України // ВВР України, 1992, № 22, п. 5, 7-1, 20 ст. 8.
3. «Про контррозвідувальну діяльність» Закон України // ВВР України, 2003, № 12, п. 3 ст. 7.
4. Гелетей В.В., Сервецький І.В. Поняття спеціальної оперативно-розшукової операції : наукова стаття // - К.: Науковий вісник НА ВС України ч.2, № 1, 2005, стор.73-82.
5. Боротьба з корупцією та організованою злочинністю : підручник : у 2-х т. / Гриненко І.М. та ін. Київ : НА СБУ, 2019. 165 с. Інв. № 5164-30.

Оперук В. І.

кандидат юридичних наук, доцент,
Національна академія внутрішніх справ

СЕПАРАТИЗМ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ПОРОДЖЕННЯ ТЕРОРИЗМУ

На початку ХХІ століття у світі відбуваються кардинальні трансформації. Глобальна фінансово-економічна криза стала черговим викликом світовій цивілізації, обумовила невизначеність перспектив глобальної та національних економік, прискорила пошук шляхів модернізації суспільних систем. На тлі по-

силення загроз і зростання нестабільності у світі постають нові виклики міжнародній безпеці у сировинній, енергетичній, фінансовій, інформаційній, екологічній, продовольчій сферах [1].

Вищезазначені загрози, при неефективному їхньому вирішенню призводять рано чи пізно до різного роду кризових станів в державі. Такі кризи в свою чергу спричиняють кризи в політиці, економіці тощо. А це в свою чергу зумовлює зубожіння населення та виникнення на ґрунті недовіри до органів державної влади ліворадикальних рухів та течій, які за масової підтримки місцевого населення та зовнішнього впливу спецслужб іноземних держав (як в ситуації з Україною) породжує сепаратистські рухи.

Проводячи аналіз державотворення різних країн світу, ми можемо побачити, що практично на усіх континентах в різні роки становлення даних країн зустрічаються «сумні сторінки історії», які супроводжувалися війнами, етнічними чистками, актами тероризму, військовими злочинами та, як наслідок, численними жертвами серед мирного населення.

Не оминула така сумна історія і Європейський континент, де в різні історичні періоди просипались сепаратистські рухи, що з часом під дією різних факторів або присиплялись «Балканський сепаратизм» (Косово, Боснія та Герцоговина), або діставали подальшого розвитку «Західноєвропейський сепаратизм» (Іспанія, Великобританія). Нажаль державотворення нашої держави не оминула така доля як і деяких країн Західної Європи.

Природа сепаратизму складна і формується під впливом багатьох чинників. Існують різні підходи до визначення поняття «сепаратизм», але всі вони виокремлюють головну рису сепаратизму – прагнення відокремлення частини держави від цілого [2].

Такі прагнення сепаратисти, з метою привернення до себе уваги, намагаються досягнути будь-якою ціною, не хештуючи і терористичними актами, що призводять до людських жертв серед мирного населення та руйнувань.

Проблема сепаратизму – одна з найбільш складних, оскільки безпосередньо пов'язана з питаннями існування держав, зміною їх кордонів та утворенням нових держав. Міжнародне право ускладнює завдання щодо збереження територіальної цілісності держави, адже існує протиріччя між принципами щодо недоторканності кордонів та поваги територіальної ціліс-

ності, з одного боку, і правом усіх народів на самовизначення – з іншого.

Вибір методів та способів протидії сепаратизму багато в чому залежить від природи такого конфлікту і стадії його розвитку. Загалом визначення шляхів урегулювання проблеми збереження територіальної цілісності держави має здійснюватися з урахуванням історичних, культурних, етнічних, релігійних та інших особливостей розвитку регіонів. При цьому досвід кожної країни є по-своєму унікальним.

Очевидно, що для виникнення сепаратизму необхідна низка умов, які створюють відповідне підґрунтя. Серед них можна виділити, зокрема, такі:

- неоднорідність населення країни (етнічна, релігійна та ін.);
- нерівномірність економічного, соціального, культурного, демографічного розвитку окремих регіонів;
- історичні чинники;
- невважена політика центральної влади щодо етнічних меншин та конфесійних спільнот, яка погіршує їх становище або сприймається ними як така, що спрямована на позбавлення (порушення) їхніх прав та свобод. Роль цього чинника може бути штучно перебільшена та використовуватись зацікавленими силами з пропагандистською метою або для обґрунтування необхідності вжиття радикальних заходів;
- зовнішній вплив з боку зацікавлених держав, наявність зовнішніх союзників, які надають військову, політичну та інформаційну підтримку сепаратистам тощо [3, с. 5].

Якщо ми подивимось на вищезазначені умови, які виокремлені науковцями як такі, що сприяють сепаратизму, та проводячи паралель із подіями які передували подіям 2014 року на Сході України, то ми можемо побачити більшість із цих умов в тій чи іншій мірі існували на Сході України задовго до подій 2014 року.

Отже, підводячи підсумок хотілось би відмітити в ситуації яка склалась на даний час в Україні, важливим елементом забезпечення мирного розвитку України є врегулювання військового конфлікту та повернення тимчасово неконтрольованих територій у правове поле України. Після чого, заручившись підтримкою країн-партнерів України провести ефективні реформи в усіх сферах життєдіяльності держави, що дало б економічний поштовх для розвитку, та підвищення рівня життя населення, а

це як ми розуміємо є основним чинником підтримки держави серед населення та викорінення сепаратизму як такого.

Література

1. Протидія тероризму – запорука внутрішньої безпеки держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.pkng.pl.ua/index.php/studentu/protydiia-nasylliu/1176-protydiia-teroryzmu-zaporuka-vnutrishnoi-bezpeky-derzhavy>.

2. Дрьомов С. В. Проблеми законодавчого забезпечення протидії сепаратизму в Україні : аналіт. записка / С. В. Дрьомов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/separatuzm-0bc80.pdf>.

3. Міжнародний досвід боротьби із сепаратизмом: висновки для України : аналіт. доп. / О. О. Резнікова, А. О. Місюра, С. В. Дрьомов, К. Є. Войтовський. – К. : НІСД, 2016. – 52 с. – (Сер. «Національна безпека», вип. 12).

Позаченюк Е. І.

Луганський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС України

Громова Т. В.

Кіровоградський науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр МВС України

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ КООРДИНАЦІЇ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЖИМУ ВОЄННОГО ЧАСУ. ВЗАЄМОДІЯ СТРУКТУР СБУ З ДНДЕКЦ МВС ЩОДО ІДЕНТИФІКАЦІЇ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ ТА НЕЗАКОННО ПОЗБАВЛЕНИХ ВОЛІ ОСІБ ВНАСЛІДОК АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Терористичні загрози, які стоять перед Україною, особливо в умовах функціонування режиму воєнного часу, вимагають удосконалення функціонування загальнодержавної системи боротьби з тероризмом. Чим більш довершені використані засоби та методи, тим швидше та об'єктивніше будуть вирішені задачі, що пов'язані з розкриттям та розслідуванням злочинів. Одна з таких задач є задача ідентифікації особи. Адже під час

бойових дій можуть статись безліч ситуацій, коли людина (військова чи цивільна особа) втратила документи, або навіть внаслідок психічного розладу, спровокованого жахіттями війни, не пам'ятає свої анкетні дані.

Існує декілька наукових методів, що допомагають ідентифікувати особу: за відбитками пальців і долонь рук (дактилоскопія), ДНК-аналіз, за фото- та (або) відео зображеннях.

Найбільш розповсюджений, відпрацьований, недорогий у використанні є метод дактилоскопічної ідентифікації. Ідентифікація проводиться за зразками відбитків пальців рук, які знаходяться на обліках в автоматизованих дактилоскопічних ідентифікаційних системах (АДІС), та наданими для порівняння відбитками. Це одразу окреслює проблему, що може стати перед нами: як ідентифікувати особу, якщо в неї раніше не відбирали зразки відбитків пальців рук і не ставили їх на облік в АДІС? І ось тут нам на допомогу приходить відносно новий метод ДНК-аналізу.

Генетичні технології розпочали свій шлях наприкінці минулого століття. Своє застосування знайшли вони і в криміналістиці, а саме для проведення досліджень дезоксирибонуклеїнової кислоти (ДНК) з метою ідентифікації особистості. Відтепер ДНК-аналіз проводиться навіть у портативних лабораторіях, а десятки підприємств у світі випускають обладнання для проведення геномної ідентифікації особи. Метод дозволяє майже зі стовідсотковою вірогідністю ідентифікувати особу та ефективно доводити її причетність до вчинення протиправних дій. За допомогою ДНК-аналізу можлива ідентифікації особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, здійснюється пошук зниклих безвісти осіб, можливе упізнання трупів людей, їх останків чи частин тіл, де останнє є найбільш актуальним в умовах війни. Жахливими реаліями війни, розв'язаної Росією на території України, є тисячі вбитих та закатованих, багатьох з людей вважають зниклими безвісти. За допомогою ДНК-аналізу під час війни на території України встановлена велика кількість осіб, які постраждали внаслідок російської агресії.

Українські експерти ДНК-аналіз почали проводити ще в 1994 році. Новим етапом розвитку стало впровадження в 1999 році першого в Україні генетичного аналізатора, а з 2005 по 2022 рік в Експертній службі МВС України створено і

працює 9 ДНК-лабораторій: 8 лабораторій в обласних центрах та лабораторія Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру.

Державою розроблено алгоритм щодо процедури ідентифікації тіл загиблих в зоні бойових дій. Процедура максимально спрощена, і родичі можуть безперешкодно і безкоштовно здати тест ДНК для пошуку безвісти зниклих. Існує єдина база з даними про всі тіла, що надійшли із зони бойових дій, – військових і цивільних. Є єдина установа, яка приймає ДНК тіл загиблих і ДНК родичів, – це Науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України.

Держава цього року зробила великий крок у законодавчому полі. Верховна Рада 9 липня ухвалила закон «Про державну реєстрацію геномної інформації людини», що передбачає створення єдиної державної бази ДНК [1]. Мета створення такої бази – удосконалити роботу правоохоронних органів України із запобігання, виявлення, розкриття та розслідування злочинів проти життя, здоров'я, волі, статевої свободи та недоторканості громадян, а також інших злочинів і правопорушень, розшуку безвісти зниклих осіб та ідентифікації невпізнаних трупів. Законом передбачається, що в Україні буде проводитися обов'язкова та добровільна державна реєстрація геномної інформації.

Також, Законом передбачається особливий порядок обов'язкового відбору біологічного матеріалу під час воєнного стану у військовослужбовців, поліцейських, осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту, у членів добровольчих формувань територіальних громад. Такий підхід дозволить в умовах воєнного стану, у разі необхідності, проводити молекулярно-генетичну експертизу загиблих осіб, а отже ідентифікувати особу загиблого захисника, а також любу особу, яка втратила документи, видає себе за іншу особу, або не пам'ятає своїх анкетних даних. Це актуально ще й тому, що дозволяє використовувати геномну інформацію родичів для встановлення особи, коли інші методи ідентифікації не змогли допомогти.

Література

1. Закон України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» : станом на 24.08.2022. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4265&skl=10.

ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ТЕРОРИЗМУ У США

Ефективність вирішення завдань протидії тероризму значною мірою залежить від того, наскільки правильно розуміється сутність цього явища. Зазначене питання є ключовим у дослідженні будь-якої проблеми тероризму з погляду як юриспруденції, так і інших наук. Від його вирішення залежить визначення напрямку наукової розвідки, її предмета, мети та завдань, вибір методології тощо. Отже, з'ясування сутності тероризму зумовлює достовірність результатів дослідження [1, с. 294]. Саме тому, дослідження закордонних напрацювань у означеному напрямку стає пріоритетним напрямком наукових досліджень.

Окремо слід акцентувати увагу на науково-доктринальних та формально-юридичних підходах до визначення поняття «тероризм» у США, оскільки в законодавстві саме цієї країні міститься велика кількість різноманітних дефініцій досліджуваного поняття, а у науковому середовищі точаться найгостріші дискусії із вказаної проблематики [2]. Ніколас Дж. Перрі зауважує, що відсутність єдиного підходу до тлумачення терміну «тероризм» виступає різнобічний осудливий характер цього явища. Як зауважив Купер, термін «тероризм» є осудливим, оскільки він не лише охоплює певну подію, викликану людською поведінкою, але й прагне встановити моральну сутність цієї поведінки. Саме використання цього слова не лише описує подію, але також призначає моральне судження вчинку та моральне ставлення до діяння, яке є майже повсюдно є негативним [3, с. 252]. Єдине з чим погоджуються всі дослідники – це негативний характер цього терміну і зневажливе ставлення до нього.

За твердженням Ніколаса Дж. Перрі федеральне законодавство США містить численні визначення терміну «тероризм», що сягають 150 [3, с. 249].

Юридичні визначення тероризму зазвичай належать до однієї з двох категорій, описаних Джефрі Левіттом як дедуктивні та індуктивні. Дедуктивні визначення «охоплюють широкий спектр злочинної поведінки, але лише за певних обставин» і «характеризуються використанням досить широкого основного

елемента та загального, політично орієнтованого елементу наміру». Ці визначення, як правило, використовують термін тероризм і намагаються створити повне визначення, «під яке потім впишуться всі «терористичні» акти». Визначення за дедуктивним підходом зазвичай складаються з трьох частин: (а) змістовний елемент, що містить заборонену поведінку, (b) вимога щодо наміру чи мотивації та (с) елемент юрисдикції.

Індуктивний підхід, навпаки, «ґрунтується на відносно точному описі поведінки, що становить істотний елемент, і опускає вимогу щодо політичних намірів, яка характеризує дедуктивний підхід. Індуктивні визначення, як правило, обмежуються певною поведінкою та не намагаються охопити всю поведінку, яка може бути тероризмом. Термін тероризм прямо не включений у визначення, «хоча він може знайти свій шлях до преамбули» [3, с. 255].

Конкретні (детальні) описи терористичної поведінки, котрі не містять вимоги про політичні наміри, підпадають під індуктивні визначення поняття «тероризм» [3 с. 255]. Водночас, вченими із Східно-кентукського університету (Eastern Kentucky University) виокремлюється 5 типів тероризму. Зокрема, на їхню думку існують:

- державний тероризм, який підтримується, насамперед фінансово, окремими державами. Він полягає у вчиненні терористичних актів від імені певної держави або її уряду;

- так званий «безпристрасний тероризм», коли терористичні акти вчиняються певними групами або особами, що повстали проти уряду;

- право- і ліворадикальний тероризм, коріння якого слід шукати у політичній ідеології;

- релігійний тероризм, в основу якого покладено релігійну мотивацію;

- кримінальний тероризм, особливістю якого є те, що акти терору є засобами для досягнення злочинного прибутку або для сприяння іншим злочинним намірам [4].

Підбиваючи підсумки дослідження, маємо зазначити, що термін «тероризм» на теренах США набув широкого дослідження як на доктринальному, так і нормативному рівні. Ці глибокі дослідження дозволять чітко класифікувати і розподілити на конкретні види «терористичну» діяльність з метою належної боротьби і проведення превентивної діяльності до осіб,

що схильні до вчинення терористичних актів. Запозичення цього досвіду стане у нагоді задля запобігання терористичним актам на території нашої держави.

Література

1. Сидоренко О. І. Сутність та ознаки тероризму. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. С. 294-297. URL: http://lsej.org.ua/3_2021/77.pdf (дата звернення 19.08.2022).
2. Маліков В. В. Наукові та формально-юридичні підходи до визначення поняття «тероризм» у США. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Вип. 6-2. Т. 2. С. 112–117.
3. Perry N. J. The Numerous Federal Legal Definitions of Terrorism: The Problem of too Many Grails. *Journal of Legislation*. 2004. Vol. 30. Issue 2. P. 249–274. URL: <https://scholarship.law.nd.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1127&context=jleg> (дата звернення 19.08.2022).
4. Five Types of Terrorism. URL: <https://hlsonline.eku.edu/hls-101-terrorism> (дата звернення 19.08.2022).

Рибак І. В.

кандидат політичних наук,
Інститут держави і права
імені В.М. Корецького НАН України,
Університет економіки та права «КРОК»

ПОЛІТИКА ІДЕНТИЧНОСТІ У ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ТЕРОРИЗМУ: ДО ПИТАННЯ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Політика ідентичності є стратегічно важливим елементом державного будівництва та націотворення й спрямована на забезпечення стійкості політичної ідентичності в суспільстві «як потужного транслятора духовних цінностей» [4, с. 18]. Ідентифікаційні практики, безперечно, відіграють ключову роль у формуванні консолідованої політичної нації на основі спільної національної ідеї та впроваджуваних демократичних цінностей.

Українська національна ідентичність як висхідний та універсальний концепт державної політики поки не здобув повно-

цінного втілення у стратегіях, національних доктринах та концепціях розбудови громадянського суспільства в Україні. Водночас ідентифікаційні практики є важливим елементом наукового дискурсу політичної, правничої, філософської науки. Фундаментальна розбіжність між наявністю ґрунтовних теоретико-методологічних напрацювань та їх «нульовим» втіленням в межах політичних практик пояснюється багаторічним утилітарним використанням феномену політичної ідентичності (питань мови, цінностей, історичної пам'яті) для маніпулятивної мобілізації електорату та акумулювання власного політичного капіталу. Цілковито актуальними для сьогодення є визначення відомої української дослідниці Л. П. Нагорної процесів політичної ідентифікації в Україні як неприродних, в яких ситуативні підходи переважають над стратегічними [3, с. 297]. Відтак, іманентна криза політичної ідентичності – це маніпулятивний вектор політики ідентичності, що здобував багаторазове втілення під час багатьох електоральних кампаній в Україні. Нині такий деструктивний вплив має катастрофічні наслідки для держави.

Сьогодення російської агресії в Україні остаточно засвідчило, що знищення української державності є незмінною частиною стратегії існування російської влади. Знищення української ідентичності – це ключова мета держави-терориста. До 2014 року її зусиллями відбувалась латентна дискредитація українського, після 2014 року такий контекст цілей є неприхованим та навіть зухвало демонстративним з боку агресора. Отже, українська ідентичність виявилась «найбільш уразливим об'єктом терористичних посягань», згідно визначення в Указі Президента України «Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні» від 5 березня 2019 року № 53/2019» [5]. Анексії та окупації територій супроводжуються знищенням будь-якого опору, залякуванням та терором, переслідуванням за демонстрацію української позиції, руйнацією культурницьких об'єктів, шкіл та університетів. На рівні всіх пропагандистських медіа держави-терориста сюжети про Україну відкрито транслують ненависть до українського та послідовно триває обґрунтування ідеї подальшої територіальної експансії й виправдання всіх злочинів по відношенню до України.

Тому перемога у війні з терористичним режимом російського агресора неможлива без концептуальної зміни стратегій та доктрин державної політики. Політика ідентичності є чинником

забезпечення національної стійкості. Саме таке визначення містить Указ Президента України №479/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості» [6]. Адже токсичний вплив російської пропаганди має значну історичну ретроспективу та ресурс, внутрішньо- та зовнішньополітичний вияв, тому «антипутінська» імунізація українського суспільства й світової дипломатії – це система й стратегія діяльності Української держави на наступні десятиліття. Слід однозначно переоцінити зміст поняття інформаційного тероризму, розширити коло суб'єктів протидії, здійснити концептуальний моніторинг стратегій та інституційної/позаінституційної основ протидії російській пропаганді. На слушну думку відомої української дослідниці І. О. Кресіної «сучасна глобальна війна Росії проти України має своїм об'єктом свідомість людей, їх переконання, громадянську позицію, національну ідентичність, політичну й правову культуру. І головним зняряддям у цій війні стала саме консцієнтальна зброя» [2, с. 377]. Це, підкреслює дослідниця, «ідентично-руйнівна» [2, с. 380] зброя проти інтелектуального потенціалу нації [2, с. 380].

Тому Україні конче необхідна доктрина розбудови політичної нації як комплексний наскрізний підхід до визначення подальшої траєкторії розвитку українського суспільства, відповідних інституцій суспільного та державницького значення. Ідентифікація українців як політичної нації в частині розлучення з радянським, тоталітарним минулим має зрештою завершитись. Це той екзистенційний вибір, який захищає нині українська нація, і можна стверджувати про концептуальну перемогу т.зв. «цивілізаційної ідентичності» [3, с. 300; 7] українства як загальнонаціонального спротиву поверненню в радянськість, тоталітаризм та будь-які їх політичні сурогати й історичні артефакти.

Життєздатність політичної нації залежить від сформованості демократичних цінностей, ефективних механізмів демократичного врядування та інститутів демократії. Це питання подальших реформ та програм розвитку України. Фундаментальна закономірність, що деструкція політичної нації не зводиться до руйн міст, символів держави, репресій та заборон, окупацій та терору, а залежить від стійкості ідентичності є репрезентативною в українських реаліях сьогодення, адже за нещодавнім все-

українським опитуванням «вісімдесят п'ять відсотків населення України вважають себе перш за все громадянами своєї країни» [1].

Література

1. Балачук І. Кількість мешканців України, які вважають себе громадянами своєї країни, зросла майже у два рази – КМІС URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/08/16/7363449/> (дата звернення: 19.08.2022).

2. Кресіна І.О. Загрози у науковій та освітній сферах та основні напрями забезпечення інтелектуальної безпеки держави *Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз: національна доповідь* / ред. кол. С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Н. В. Хамітов, Є. І. Головаха, С. С. Дембіцький, В. А. Смолій, О. В. Скрипнюк, С. В. Стоєцький / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 2022. С. 374-388.

3. Нагорна Л.П. Регіональна ідентичність: український контекст. К.: ІПіЕНД імені І.Ф.Кураса НАН України, 2008. 405 с.

4. Нагорна Л.П. Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань. К., ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2011. 272 с.

5. Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні: Указ Президента України від 5 березня 2019 року № 53/2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text> (дата звернення: 19.08.2022).

6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості»: Указ Президента України №479/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text> (дата звернення: 19.08.2022).

7. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.

Розвадовський Б. Л.

кандидат юридичних наук, доцент,
Національний інститут стратегічних досліджень

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТЕРОРИЗМ В УМОВАХ ВІЙНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Концепцією боротьби з тероризмом в Україні, затвердженою Указом Президента України від 05.03.2019 № 53, визначено

но що інформаційний простір та його компоненти є об'єктами можливих терористичних посягань і підлягають захисту.

Інформаційний тероризм є відносно новим і небезпечним видом терористичної діяльності, поширення якого обумовлено глобальним впровадженням у життєдіяльність суспільства інформаційно-телекомунікаційних систем. Його наслідки є не менш руйнівними, ніж військові дії, при значно менших витратах. Наукова думка окремо виділяє інформаційно-технічний (кібертероризм) та інформаційно-психологічний тероризм. Останній здійснюється зокрема через підконтрольні агресору ЗМІ, соціальні мережі (медіа-тероризм). Інформаційно-психологічні операції (ІПСО) є поширеним інструментом у гібридній війні, агресор їх застосовує також і з терористичними цілями.

Головним чинником, що продукує інформаційно-психологічний тероризм, є агресивна політика РФ проти України. З початку широкомасштабної агресії РФ постійно проводяться ІПСО, метою яких є змусити українців не чинити опір агресору. Так, ворог активно поширював фейкові «документи про капітуляцію», нібито підписані українським військово-політичним керівництвом¹. На тимчасово окупованих територіях російські окупанти намагаються встановити контроль над українськими об'єктами інформаційної інфраструктури (телевізійними вежами, ретрансляторами, кабельними мережами) та впровадити російські канали засобів масової інформації. Доступ громадян до українських ЗМІ ускладнюється, або повністю унеможлиблюється. Наслідками інформаційно-психологічного терору щодо населення окупованих територій є страх, безнадія, відчуття беззахисності, могутності, жорстокості і непереможності агресора. Люди є заляканими та дезорієнтованими, що полегшує досягнення агресором своєї мети.

Загалом РФ вдається до терору як одного з основних інструментів ведення війни проти України. Злочинні дії, що вчиняються військовими проти мирного населення, мають ознаки воєнних злочинів та злочинів проти людяності, водночас ці дії справляють і суто терористичний ефект. У цьому контексті інформаційно-психологічний тероризм виступає одним із багатьох військових інструментів. Цим діям притаманні усі риси

---

¹ Див. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/804737.html>.

міжнародного тероризму, який є частиною міжнародної політики РФ. У вимірі національної безпеки розвиток антитерористичної складової інформаційної безпеки, її інституційної бази загальнодержавної системи боротьби з тероризмом, є одним із найважливіших та особливо актуальних завдань.

З метою захисту України від терористичних посягань в інформаційному просторі Верховна Рада України прийняла Закон України «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну» від 22 травня 2022 року № 2265-ІХ. Законом визначено поняття держави-терориста, пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії РФ як держави-терориста проти України та її правове регулювання.

Наразі національна нормативно-правова база у сфері інформаційної безпеки насичена значною кількістю документів, у більшості з яких відсутні положення щодо протидії інформаційному, зокрема інформаційно-психологічному тероризму. У Законі України «Про боротьбу з тероризмом» й Концепції боротьби з тероризмом в Україні відсутнє визначення інформаційного тероризму та його різновидів. Документи стратегічного планування як й Концепція, не враховують проблеми у достатній мірі й також мають бути посилені/конкретизовані у частині протидії інформаційно-психологічному тероризму з урахуванням воєнного досвіду. Слід відзначити Центр протидії дезінформації при РНБО України, який здійснює фіксацію фактів інформаційного тероризму, аналізує механізми їх здійснення та впливу, у т.ч. на свідомість та психіку, масштаби нанесеної шкоди, вивчає маніпуляційні прийоми. Поряд з цим, протидія інформаційно-психологічному тероризму в умовах війни вимагає:

- аналізу умов, що сприяють застосуванню інформаційно-психологічного тероризму проти України (присутність в інформаційному просторі, використання інфраструктури інформаційного тероризму, зокрема тієї її компоненти, що діє за межами РФ, в європейських країнах тощо);

- аналізу причин дефіциту спроможностей/інструментів міжнародних організацій, зокрема ООН, впливати на держави які здійснюють державну політику тероризму у міжнародних

відносинах та вироблення пропозицій щодо шляхів вдосконалення / зміни світової системи безпеки;

- аналізу причин недостатньої готовності України адекватно реагувати на прояви інформаційно-психологічному тероризму, визначення шляхів і засобів зміцнення відповідної *антитерористичної мережі суб'єктами загальнодержавної системи боротьби з тероризмом*;

- перегляду та актуалізації основоположних документів стратегічного планування з метою посилення протидії тероризму в цілому та інформаційному тероризму в усіх його формах, зокрема Стратегії національної безпеки України, Стратегії інформаційної безпеки України тощо Ці документи серед іншого, мають містити заходи розвитку на всіх рівнях *культури безпеки*, що включає поширення знань та навичок з протидії інформаційно-психологічному тероризму.

Руденко Ю. Ю.

доктор політичних наук, доцент,
Національна академія СБ України

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ ТЕРОРИСТИЧНИХ ЗАГРОЗ ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК СУБ'ЄКТА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Вивчення наслідків впливу терактів на психіку людини стає сьогодні однією із самих гостроактуальних та складних соціальних проблем. Разом з тим, терористичний акт впливає не тільки на людську психіку, але й на моральні настанови суспільства, суспільно-політичні ідеали та цінності. Але треба визнати, що серед різних типів наслідків впливу терористичної загрози соціально-психологічні та соціально-політичні наслідки впливу на суспільство в цілому та на окремі його групи є найменш вивченими. Однак, їх поглиблене дослідження дає можливість більш адекватно реагувати правоохоронним органам на наслідки терактів, розуміти латентні механізми дії цих наслідків та прогнозувати майбутні тенденції функціонування суспільства у цьому контексті.

Суттєве значення для суспільства, громадянського суспільства, зокрема, має просвітницька робота з проблематики сутності, наслідків та механізмів боротьби з тероризмом серед населення. Вона, в певному ступені, може пом'якшити наслідки терористичної загрози та терористичних актів. Пом'якшити, але, на жаль, не подолати у повній мірі.

До соціально-психологічних та соціально-політичних наслідків терористичної загрози належать: віктимізація (процес перетворення особи у жертву теракту, «схильність» ставати жертвою), антисоціальна поведінка, рентна поведінка (схильність особи отримувати преференції із обставин, які склалися у результаті теракту), алкоголізація, сімейні та соціальні-політичні конфлікти, стигматизація та дискримінація певних етнічних, релігійних та інших груп у суспільстві, шкільна неуспішність тощо.

Певні прояви наслідків терористичних актів більш вивчені, наприклад, віктимізація, інші потребують більш глибокого розгляду.

Зупинемося на суто соціальних та соціально-політичних наслідках, які можуть створювати проблеми у громадянському суспільстві. Одним із серйозних наслідків теракту є погіршення ставлення громадян до певної етнічної, релігійної групи чи то іншої групи, представники якої взяли на себе відповідальність за скоєний теракт. Зокрема, класичним прикладом є випадки упередженого ставлення до мусульман, дискримінації та насилля над ними після 11 вересня 2001р у США. Федеральне бюро розслідувань повідомило, що на протязі року кількість злочинів проти цієї частини населення збільшилось. А 30% арабів та 50 % мусульман відмітили дискримінацію щодо себе на протязі року після скоєних терактів [2]. На жаль, теракти та загроза терористичного нападу створює обставини для дискримінації певної категорії громадян та лінії розколу у суспільстві.

Дійсно, ще одним соціальним наслідком терористичної загрози є загострення соціальних конфліктів у наслідок поділу громадян на постраждалих та не постраждалих чи малопостраждалих. На цьому ґрунті відбувається розшарування суспільства на окреслені групи. Доказано, що населення, яке більш постраждало від терористичної загрози вимагає від держави пошуку винних у наслідках терористичних загроз та терористичних актів. Зокрема, населення Донбасу, яке найбільш довго

у часі піддається російській військовій агресії, час від часу вимагає певної сатисфакції за окреслене та артикулює увагу на своїй особливій ідентичності.

Тому соціальний наслідок, який потребує особливої уваги держави та, зокрема, правоохоронних органів, є, власне, зниження довіри до держави, в цілому, та її окремим структурам та суб'єктам, зокрема, у здатності протистояти терористичних загрозам. Також це є індикатором готовності громадян вирішувати соціальні проблеми у правовий/не правовий спосіб. І, власне, можливості залучати представників громадянського суспільства до вирішення проблем, пов'язаних із терористичною загрозою. На сьогодні, і це прогнозовано, найбільший рейтинг довіри в українському суспільстві, за даними різних соціологічних досліджень, мають Збройні сили України (більше 90%), що протистоять військовій агресії з боку північного сусіда [1].

Разом з тим, окрім негативних наслідків терористичних загроз для громадянського суспільства, є і конструктивні, які можна розглядати як потенційну можливість суспільства впоратися із загрозами терактів, серед яких звернення людей до релігії та об'єднання у суспільні організації по боротьбі із тероризмом.

Література

1. Загальнонаціональне опитування: Україна в умовах війни (1 березня 2022 року). <http://www.ratinggroup.ua>.

2. Arab American Institute. Arab American demographics. <http://www.aaiusa.org/arab-american/22/demographics>.

Савельєв А. С.

кандидат військових наук

Мордвінов С. Л.

Іванов О. В.

Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ З ПОШУКУ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ

У полоні країни-агресора нині перебуває значна кількість українських військовослужбовців, точна кількість яких не підт-

верджується. Рідні військовослужбовців, що потрапили до полону, подають дані о своїх близьких за телефоном на «гарячу лінію» АТЦ (в подальшому центру). На цьому контакт рідних та представників центру, як правило, закінчується. Надалі тільки визначені уточнення або внесення додаткової або нової інформації по полоненому (в більшості випадків яка надходить з боку волонтерів та збирається іншими неофіційними методами особисто родиною). Зворотній зв'язок з рідними здійснювати практично неможливо.

Така ситуація була на початок 2014 року і залишалась майже незміною на кінець лютого 2022 року. В проміжках між дзвінками в центр, за відчуттями родини полонених, час майже зупиняється, це стає причиною різкої критики відповідних органів влади. Інформація щодо процесу перемов звісно не розголошується, по зрозумілим причинам. Звісно окрім розпачі родин починають шукати інформацію самі, при чому потрапляючи в більшості випадків на шахраїв, а в гіршому в інформаційне поле агресора. В цьому разі родини одразу стають жертвами інформаційно-психологічних операцій противника. Приклад: телеграм-канал – канал Шевцов Антон Валерійович (<https://t.me/Separpo>). Канал співпрацює з Анатолем Шарієм. Здійснює збір інформації та інтегрує її в програму дискредитації представників влади України, окремих посадових осіб ЗС України та інших складових сектору безпеки та оборони.

Після достатньо довгого часу проведеного в інформаційному вакуумі з боку влади держави та під постійним зовнішнім впливом ССО противника у близьких формується враження що їх проблема (доля їх близьких) хвилює лише їх самих. Наслідком зазначеного стану справ стають виникаючі ситуації, коли відео з звинуваченнями родини військовополонених викладають в соціальні мережі і надалі їх демонструють самим військовим у полоні схилиючи до зради, запису заяв проти держави та таке інше.

Одним з напрямків вирішення зазначеної проблеми (зворотного зв'язку) може стати використання соціального ресурсу або цивільного явища суспільства як різноманітні громадянські рухи (волонтери). Існує думка про доцільність залучення громадянських організацій (ГО), які не потребують додаткових витрат, людського ресурсу та фінансового. За рахунок високо вмотивованого особового складу, які є основою їх ефективність

має дуже високі коефіцієнт ефективності на багатьох напрямках, в тому числі і проблем, що розглядаються. Основною проблемою є створення «містків» (довірених осіб) або точок дотику, через які буде дозовано та виважено переходити інформація від уповноважених органів до рідних та в зворотному напрямку. Проведення координації дій рідних та близьких. Створення та централізація груп близьких (за різними аспектами (місця служби полоненого, місця потрапляння у полон, місця утримання, групи обміну тощо)).

Наразі і самі ГО знаходяться у тісній взаємодії з представниками АТЦ, засобів масової інформації та можуть свою діяльність не тільки погоджувати а й інтегрувати в загальний задум за проблемою. В подальшому представники ГО можуть проводити інформування, всебічну підтримку та координацію діяльності сімей полонених не тільки в напрямку сприяння обміну, а також захисту від впливу ІнСО противника та організації цілеспрямованої допомоги від держави та суспільства членам зазначених родин. Проведення роз'яснювальної роботи, створення масових каналів комунікацій та оповіщення. (закриті групи, ТГ, соц.мережі та таке інше). Їх робота може сприяти також виявленню шахраїв та каналів ІІСО противника. Таким чином максимально буде знівлено напруга в суспільстві, а агресор позбувається спроможності впливати на психологічну ситуацію в суспільстві та безпосередньо на полонених.

Приклад можливостей ГО.

Організація продовжує працювати на пряму із рідними ув'язнених громадян України у зв'язку із російською агресією, направляє скарги по правилу 39 до Європейського суду з прав людини та до робочої групи з насильницьких зникнень ООН, постійно у комунікації із міжнародними організаціями, такими як МКЧХ, УВКПЛ тощо для стимулювання їх до більш активних дій, готує аналітичні матеріали для конвекційних та моніторингових механізмів ООН, РЄ та ОБСЄ, тематичних та географічних мандатів ООН тощо. Водночас, з огляду на безпрецедентний тиск рідних на Центр громадянських свобод, організація планує восени відновити проведення публічних кампаній в різних країнах, щоб проінформувати уряди цих країн та їхніх виборців про порушення прав ув'язнених громадян України у зв'язку із російською агресією. Такі публічні кампанії можуть бути по різних темам - незаконні ув'язнення російською армією

медичного персоналу, який є захищеним відповідно до норм МГП, політичні переслідування громадянського суспільства на окупованих територіях російською армією та російськими спецслужбами з метою утримання контролю, порушення Росією вимог III Женевської конвенції про поводження з українськими військовополоненими тощо. Організація планує задіяти учасників існуючої міжнародної мережі у різних країнах та дружніх до України політиків та дипломатів закордоном, а також професійні спільноти закордоном, наприклад, медиків, митців, адвокатів, церкви тощо.

У зв'язку із викладеним вище організація пропонує скоординувати роботу із органами державної влади, щоб проводити ці публічні кампанії закордоном у тісній взаємодії, щоб досягти синергії, уникнути ризиків, мобілізувати міжнародну спільноту, посилити перемовні позиції України, і як наслідок - сприяти якнайшвидшому звільненню громадян України, а до цього моменту захисту їхніх прав - надання медичної допомоги, припинення катування та жорстокого поводження, поліпшення умов утримання тощо.

Таким чином можна підкреслити, що Об'єднаний центр з пошуку та звільненню полонених працює з перших днів військової агресії з боку росії але для вдосконалення його роботи центра пропонується розглянути на законотворчому рівні інтеграцію ГО з широким обговоренням їх повноважень та зобов'язань.

Тіхонов С. В.

Василинчук В. І.

доктор юридичних наук, професор,

заслужений юрист України,

Національна академія внутрішніх справ

АНАЛІТИЧНА РОБОТА У БОРОТБІ З КРИМІНАЛЬНИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ: ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

В системі правоохоронних органів існує багато джерел різної інформації, яка аналізується автономно співробітниками різних служб. Тому одним з основних чинників, що свідчить

про ефективність здійснення протидії кримінальним правопорушенням є рівень системи накопичення, концентрації та використання різної інтегрованої оперативно-розшукової інформації в оперативному та кримінальному провадженні [1, с. 16–18].

Стрімкий розвиток технологій та їх застосування у повсякденному житті зумовив необхідність існування в правоохоронних органах працівників, які вміють використовувати у розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень інформацію накопичену в обладнанні операторів стільникового зв'язку, мережі Інтернет, інтелектуальних відеокамерах, різноманітних месенджерах, сучасних платіжних системах і т. ін.

Ці працівники-аналітики або кримінальні аналітики, існують у кожному уповноваженому оперативному підрозділі та володіють спеціальними знаннями методами та програмним забезпеченням, необхідними для пошуку, обробки, аналізу, збереження та візуалізації інформації, що з'являється завдяки застосуванню людьми технологій, у формі, зручній для сприйняття осіб, які компетентні приймати відповідні рішення у оперативно-розшуковій діяльності (далі ОРД) та кримінальному процесі.

У своїй діяльності кримінальні аналітики використовують спеціальні аналітичні інструменти (IBM i2 Analyst's Notebook, ArcGIS, Google Map, різноманітні електронні таблиці та інші спеціальні програми) з обробки інформації та перетворення її у форму, прийнятну для розуміння та використання.[2, с. 112].

Не зважаючи на фактичне використання результатів аналітичної роботи як в ОРД так і в кримінальному процесі та її велике значення у розкритті особливо тяжких злочинів, на сьогодні на законодавчому рівні цей термін не визначено, що спричиняє розбіжності у ході оцінки сторонами кримінального провадження правомірності процесуальних рішень, прийнятих за результатами аналітичної обробки масивів технічної інформації та належності здобутих в результаті цієї роботи доказів.

Розповсюдженим прикладом застосування аналітики є довідки, які оперативні працівники надають прокурорам та суддям для оцінювання матеріалів ОРД щодо наявності підстав для погодження проведення оперативно-розшукового заходу (далі ОРЗ) у відповідності до вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [3], або слідчим у відповідь на доручення для аргументації прокурору та слідчому-судді необ-

хідності проведення окремих слідчих (розшукових) дій у відповідності до вимог Кримінального процесуального кодексу України [4].

У таких довідках результати аналізу раніше отриманого масиву інформації, проведеного за допомогою різних аналітичних інструментів, фактично перетворюються у аналітичний висновок, в якому обов'язково є посилання на джерела досліджуємої інформації та логічне пояснення досліджуваних обставин, які на розсуд аналітиків обумовлюють необхідність проведення інших ОРЗ, слідчих дій або дають відповіді на питання, які підлягають перевірці під час здійснення ОРД або розслідуванні кримінального правопорушення.

Розповсюдженими є випадки, коли для отримання необхідного результату, аналіз матеріалів виходить за межі проведення окремого ОРЗ або слідчої (розшукової) дії, та здійснюється із використанням інформації з інших джерел (інших ОРЗ та слідчих (розшукових) дій, баз даних, обліків, реєстрів, відкритих даних в мережі Інтернет), які доцільно використовувати у кожному окремому випадку відповідно до компетенції кримінального аналітика.

Результатом роботи кримінальних аналітиків запропоновано вважати аналітичний висновок, який може утворюватися в електронному або письмовому вигляді, з обов'язковим зазначенням використаних аналітичних інструментів, баз даних, ухвал слідчого судді, судді апеляційного суду, дозволів прокурора або слідчого, якщо досліджувана інформація отримана в результаті проведення ОРЗ, слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій.

На підставі оформленого у справі оперативного провадження аналітичного висновку за результатами перевірки отриманої інформації зручно аргументувати рішення щодо:

- спростування інформації;

- необхідності здійснення подальшої перевірки із застосуванням заходів ОРД, проведення яких потребує дозволу суду;

- інформування органів державної влади, інших підрозділів, що здійснюють ОРД, правоохоронних органів іноземних держав, відповідно до змісту отриманої інформації;

- інформування прокурора для внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Водночас питання, щодо оформлення результатів використання аналітичних інструментів у кримінальних провадженнях та їх місця в системі доказування є дискусійним.

На практиці результати аналізу матеріалів проведення слідчих (розшукових) дій, зафіксованих у протоколах та їх додатках з'являються у кримінальному провадженні як відповідь оперативного підрозділу на доручення слідчого щодо здійснення аналітичного відпрацювання інформації, що міститься на певному носії інформації.

Ст. 40 КПК України передбачено, що слідчий уповноважений доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам, а оперативні підрозділи, відповідно до ст. 41 КПК України зобов'язані такі доручення виконувати.

Проте перелік слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій зазначених у главах 20, 21 КПК є вичерпним, а такий термін як аналітичне відпрацювання матеріалів, отриманих за результатами виконання слідчих дій до жодної слідчої дії не відноситься. [5]

Разом з тим без використання аналітичного відпрацювання великого масиву технічних даних слідчі, прокурори та слідчі-судді не в змозі отримати скомпоновану, зручну для сприйняття інформацію, відокремлену від залишку, що не має значення у кримінальному провадженні.

Існування в КПК положень ст. 71, які регламентують залучення до кримінального провадження спеціаліста – особи яка володіє спеціальними знаннями та навичками, та може надавати технічну допомогу у формі консультацій, пояснень, довідок або висновків на практиці вказану проблему не вирішує, переважно через відсутність чітких критеріїв до терміну спеціаліст та документів, підтверджуючих відповідну кваліфікацію особи у специфічних та різносторонніх галузях знань.

Таким чином, у дорученнях про аналітичне відпрацювання технічної інформації слідчі фактично вимушені виходити за межі своїх повноважень, адже питання проведення аналітичного відпрацювання на сьогодні законодавчо не врегульовано.

Отже, на сьогодні констатуємо наявність проблеми використання результатів аналітичної роботи як в ОРД так і в кримінальному процесі, вирішення якої можливо виключно шля-

хом внесення змін до діючого законодавства, що регулює вказані сфери діяльності.

Підсумовуючи вищесказане слід зазначити, що на рівні удосконалення законодавства, слід передбачити аналітичну роботу підрозділів, уповноважених здійснювати ОРД як інтелектуальні операції з обробки даних, накопичених в інформаційних ресурсах вказаних підрозділів.

У змінах до законодавства, що регулює ОРД її матеріалами, крім протоколів про проведення ОРЗ запропоновано вважати аналітичний висновок, який поряд із іншими матеріалами може використовуватися:

- 1) як привід та підстава для початку досудового розслідування кримінальних правопорушень;
- 2) як доказ у кримінальному провадженні;
- 3) для профілактики, виявлення, припинення, розкриття і розслідування кримінальних правопорушень;
- 4) як підстава для прийняття рішень про здійснення оперативно-розшукових заходів, слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій;
- 5) для взаємного інформування підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, та інших правоохоронних органів;
- 6) для інформування державних органів відповідно до їх компетенції.
- 7) для інформування міжнародних правоохоронних органів, іноземних держав в рамках міжнародного співробітництва.

Крім того, у змінах до КПК необхідно доповнити повноваження слідчого, прокурора доручати оперативним підрозділам аналітичне відпрацювання інформації отриманої в результаті проведення слідчих (розшукових) дій

Література

1. Білоус Р.В., Василичук В.І. Система, порядок організації та проведення оперативного кримінального аналізу у протидії кримінальним правопорушенням/Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернетконференції (м. Одеса, 30 жовтня 2020 р.). Одеса: ОДУВС, 2020. С. 16–18.

2. Основи кримінального аналізу : посіб. з елементами тренінгу / С. В. Албул, О. Є. Користін О. Є., К. Ю. Ісмайлов та ін. Одеса: ОДУВС, 2016. 112 с.

3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р., № 2135-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

4. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 липня 2017 року № 575, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 31 липня 2017 року за № 937/30805 (із змінами).

5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р.: URL:<http://zakon2.rada.gov.ua>.

Ткачов І. В.

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
Національна академія СБ України

НАУКОВО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах запровадженого в Україні воєнного стану при удосконаленні загальнодержавної системи боротьби з тероризмом слід виходити з таких наукових позицій. Метою забезпечення антитерористичної безпеки держави є запобігання, виявлення та нейтралізація терористичних загроз, збереження життя та здоров'я громадян, майна фізичних або юридичних осіб, державного та комунального майна, навколишнього природного середовища, життя та здоров'я тварин і рослин, що знаходяться на цих об'єктах або на прилеглий до них місцевості.

Концепцією боротьби з тероризмом в Україні (затвердженою Указом Президента України від 05.03.2019 №53/2019) визначено, що антитерористична безпека держави – це захищеність об'єктів можливих терористичних посягань від терористичних загроз. Антитерористичне забезпечення об'єктів можливих терористичних посягань – це комплекс організаційно-правових, режимних та практичних заходів, спрямованих на захист таких об'єктів від тероризму. Водночас механізми та процедура забезпечення антитерористичної безпеки та антитерори-

стичного забезпечення об'єктів можливих терористичних посягань держави нормативно в повному обсязі не врегульовані.

У напрямі удосконалення правових основ забезпечення антитерористичної безпеки держави необхідним є завершення процесу затвердження на загальнодержавному рівні (Кабінетом Міністрів України) розробленого Національною академією СБ України спільно зі Штабом Антитерористичного центру при СБ України проекту правил антитерористичної безпеки; визначення переліку відомостей, що містить паспорт антитерористичної захищеності найбільш уразливого об'єкту можливого терористичного посягання; потребує організації та проведення проведення паспортизації антитерористичної захищеності об'єктів критичної інфраструктури в аспекті забезпечення антитерористичної безпеки.

Правила антитерористичної безпеки повинні в нормувати правові та організаційні засади забезпечення її діяльності та мають стати невід'ємною складовою частиною законодавства України у сфері національної безпеки. Зазначені правила мають охопити найбільш уразливі об'єкти та галузі можливих терористичних посягань, зокрема:

- об'єкти транспортної інфраструктури (залізничні вузли й станції, автомагістралі, авіалінії та аеропорти, річкові та морські шляхи й порти, складські та ремонтні заклади, вантажні термінали);

- фінансові інституції (органи та установи фінансової, бюджетної, податкової, митної справи), банківський сектор;

- об'єкти агропромислового комплексу (тракторного і сільськогосподарського машинобудування, машинобудування для харчової промисловості; агрохімії; комбікормової промисловості; меліоративного і сільського будівництва);

- об'єкти, будівлі, споруди органів державної влади та органів місцевого самоврядування (державні та комунальні установи і заклади, заклади освіти та науки, науково-дослідні установи тощо).

У цьому ж контексті необхідним є внесення змін до нормативно-правових актів України (Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України) щодо визначення відповідальності фізичних та юридичних осіб за недотримання процедур дотримання правил антитерористичної безпеки.

Потребують врахування особливості підготовки та проведення антитерористичних заходів, у тому числі антитерористичних операцій на об'єктах критичної інфраструктури в умовах воєнного стану – питання щодо заходів забезпечення відновлення штатного режиму функціонування об'єктів критичної інфраструктури стосовно яких вчинено терористичні акти (вказане доцільно врегулювати у проекті Закону України “Про критичну інфраструктуру та її захист”). Також потребують належного забезпечення рівень захисту об'єктів можливих терористичних посягань шляхом модернізації існуючих чи впровадження нових сучасних технічних засобів, що є особливо актуальним на об'єктах критичної інфраструктури.

Актуальними залишаються питання:

1) інформаційного забезпечення проведення антитерористичних операцій, створення єдиної системи отримання, обробки та аналізу інформації щодо заходів із забезпечення інформаційної складової антитерористичної безпеки;

2) продовження процесу переозброєння згідно зі стандартами НАТО;

3) вдосконалення практичних умінь і навиків особового складу та тактики дій підрозділів, у тому числі на міжвідомчому рівні.

4) внесення змін до законодавчих актів, зокрема, до Закону України “Про боротьбу з тероризмом” – щодо корегування переліку суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом (як пропозиція: включення до суб'єктів боротьби з тероризмом: Збройних Сил України, Національної гвардії України, Державного бюро розслідувань; Національного антикорупційного бюро України; новоствореного Бюро економічної безпеки України; Служби судової охорони, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах морського та річкового транспорту, торговельного мореплавства, судноплавства на внутрішніх водних шляхах, навігаційно-гідрографічного забезпечення мореплавства, а також у сфері безпеки на морському та річковому транспорті тощо).

5) удосконалення механізму визнання організації терористичною. Так, стаття 24 Закону України “Про боротьбу з тероризмом” визначаючи відповідальність організації за терористичну діяльність, розглядає її як юридичну особу, зареєстровану в установленому порядку. Натомість дане положення на

практиці потребує конкретизації, оскільки у межах кримінальних проваджень за фактами здійснення терористичної діяльності така організація розглядається не як певна організаційно-правова форма, а як група осіб. Відповідно до положень статті 24 Закону України “Про боротьбу з тероризмом” організація, відповідальна за вчинення терористичного акту і визнана за рішенням суду терористичною, підлягає на підставі рішення суду ліквідації, а належне їй майно конфіскації. Заява про притягнення організації до відповідальності за терористичну діяльність подається до суду відповідно Генеральним прокурором, прокурорами Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя у встановленому законом порядку. Однак, законодавством не визначено юрисдикції таких справ та процедури розгляду їх судом, що є законодавчою прогалиною, яка не дає змоги реалізувати наведену норму закону. Доцільним є формування та затвердження списку іноземних терористичних, радикальних, політичних та екстремістських організацій, діяльність яких може загрожувати національній безпеці України.

Для реалізації зазначених ініціатив вбачається за доцільне найближчим часом розгляд і прийняття Верховною Радою України як невідкладних законопроектів №7349 та №7350 від 05.05.2022 [1-2].

Література

1. Картка законопроекту. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом» (реєстр. № 7349 від 05.05.2022). Джерело : <https://itd.rada.gov.ua>;

2. Картка законопроекту. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення боротьби з тероризмом» (реєстр. № 7350 від 05.05.2022). Джерело : <https://itd.rada.gov.ua>

Шаповаленко Є. В.

кандидат юридичних наук, доцент

Костюк Ж. С.

Національна академія внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕТИЧНИХ ОЗНАК ЛЮДИНИ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

На сьогодні фахівці Експертної служби МВС проводять молекулярно-генетичні дослідження, пов'язані із воєнними злочинами військових РФ на території України. За період війни призначено вже понад 6 тисяч експертиз щодо встановлення особи, з яких близько 40% вже виконані. Саме тому зараз надзвичайно актуальним є створення інструменту для накопичення та систематизації даної інформації, надання їй правового статусу для використання як доказової бази у процесі доведення злочинів російських військових проти України.

Геномна інформація належить до категорії чутливих даних, тож загалом її обробка забороняється. Втім, виконання завдань оперативно-розшукової діяльності вважається виправданою метою для обробки чутливих персональних даних згідно із Законом “Про захист персональних даних” та статтею 6 Конвенції 108+ Ради Європи [1].

У законі зазначено, що оброблення геномної інформації проводиться за допомогою АПС (автоматизованої інформаційно-пошукової системи), що виключає можливість її втрати, пошкодження, перекручення та несанкціонованого доступу до неї.

Це означає, що сама процедура внесення даних до реєстру унеможлиблює їх підміну, а інформація зберігається у вигляді закодованих та знеособлених відомостей про генетичні ознаки людини.

До бази ДНК матимуть доступ: керівники прокуратур та органів досудового розслідування; прокурори; слідчі; дізнавачі; уповноважені особи оперативних підрозділів; Інтерпол в Україні; деякі органи іноземних держав; фізичні особи, які добровільно внесли свої генетичні ознаки до бази даних. Вони можуть отримати інформацію виключно стосовно себе [3].

Терміни зберігання інформації варіюються залежно від конкретного випадку. Наприклад, геномна інформація злочин-

ців зберігатиметься в базі до моменту закриття кримінального провадження, звільнення особи від кримінальної відповідальності або в разі її виправдання, але не більш як п'ять років з моменту реєстрації ДНК.

А ось інформація про генетичний код людей, які добровільно погодились на внесення своїх даних у реєстр, зберігатиметься протягом строку, вказаного в заяві особи.

Законом передбачається, що в Україні буде проводитися обов'язкова та добровільна державна реєстрація геномної інформації.

Обов'язковій державній реєстрації підлягатиме геномна інформація:

- осіб, які вчинили (або засуджені) умисні тяжкі чи особливо тяжкі злочини проти основ національної безпеки України; життя, здоров'я, статевої свободи та статевої недоторканості людини; у сфері обігу наркотичних засобів; проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку;
- невідомих трупів людей, їх останків і частин тіла людини;
- осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе [3].

Право ж на добровільну державну реєстрацію геномної інформації будуть мати всі громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства за їх власним бажанням.

Внесення в базу даних ДНК перерахованих категорій громадян буде оплачувати державний бюджет. Проте, добровільне внесення своїх даних в базу буде на платній основі (вартість визначить Кабінет Міністрів України).

Крім того, Законом передбачається особливий порядок обов'язкового відбору біологічного матеріалу під час воєнного стану у військовослужбовців, поліцейських, осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту, а також членів добровольчих формувань територіальних громад (не під час воєнного стану відбір буде здійснюється за бажанням особи, тобто лише за її згодою). Такий підхід дозволить в умовах воєнного стану, у разі необхідності, проводити молекулярно-генетичну експертизу загиблих осіб, а отже членам їх сімей отримати тіло загиблого захисника для поховання.

Державна реєстрація геномної інформації людини в Україні буде проводитися в декілька етапів:

- відбір та зберігання біологічного матеріалу людини;

- проведення молекулярно-генетичної експертизи (дослідження) біологічного матеріалу;
- внесення відомостей до Електронного реєстру геномної інформації людини.

Слід зазначити, що Електронний реєстр є державною власністю, а його держателем є Міністерство внутрішніх справ України, яке має забезпечити обробку, збереження, захист та надання геномної інформації людини, що міститься у цьому реєстрі [3].

Підсумовуючи зазначаємо, що створення криміналістичного обліку геномної інформації людини є надзвичайно важливим і має великий спектр переваг, в тому числі в оперативнорозшуковій діяльності, оскільки:

- електронний реєстр удосконалив роботу правоохоронних органів України із запобігання, виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, оскільки наявні у реєстрі зразки можливо буде порівнювати із зразками біологічного матеріалу, знайденого на місці злочину;

- сприятиме розшуку безвісти зниклих осіб, зокрема шляхом порівняння зразків найближчих родичів із зразками біологічного матеріалу виявлених трупів або із такими зразками знайдених на місці пригод;

- спростить процес ідентифікації невідомих трупів, шляхом порівняння зразків біологічного матеріалу трупу та його найближчих родичів;

- добровільна ж державна реєстрація геномної інформації людини дозволить всім бажаючим здійснювати пошук близьких родичів, встановлення родинних зв'язків, або навіть батьківства.

Таким чином, відтепер в Україні, як у всіх державах світу, де проводиться державна реєстрація ДНК, буде існувати лише одна єдина державна база даних ДНК, в якій акумулюватиметься знеособлена геномна інформація усіх категорій, визначених в законі. Саме тому прийнятий закон передбачає створення державної бази даних ДНК, яка повинна бути єдиною, щоб бути ефективною. Доступ до неї з метою перевірки може бути наданий колу правоохоронних органів та органів розвідувальної діяльності у встановленому законом порядку.

Література

1. Конвенція Ради Європи від 28 січня 1981 року № 108 «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326#Text.

2. Закон України «Про захист персональних даних» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 34, ст. 481). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.

3. Постанова Верховної Ради України «Про прийняття за основу проекту Закону України про державну реєстрацію геномної інформації людини» (від 14.04.2022, № 2202-IX) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2202-20#Text>.

4. Інструкція з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС затверджена наказом МВС України від 10.09.2009 року № 390. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0963-09#Text>.

Шевченко М. М.

кандидат філософських наук, доцент,
Управління реагування на кризові ситуації,
Міністерство оборони України

НАУКОВО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ РЕАГУВАННЯ НА ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНУ КРИЗУ В УМОВАХ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Згідно чинного законодавства України у протидії тероризму беруть участь органи законодавчої, виконавчої, судової влади, недержавні організації, а з 2016 року в Україні функціонує Єдина державна система запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків. При цьому в офіційному дискурсі боротьби з тероризмом в Україні [1] визначено такі проблеми у цій специфічній сфері, як: проблеми впровадження дієвих механізмів реагування на загрози терористичного характеру та удосконалення інституційного механізму координації діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом; проблема впровадження в практику запобігання, реагування і припинення терористичних актів позитивного зарубіжного досвіду у цій сфері. Є сенс зауважити, що у вітчизняному науковому дискурсі визначено такі актуальні проблеми протидії тероризму в Україні, як: проблема забезпечення національної стійкості України до терористичної загрози [2]; корегування переліку суб'єктів боротьби з тероризмом та їх повноважень в умовах функціонування режиму воєнного стану [3]. На наше переконання, в сучасних умовах російсько-української війни актуальною проблемою є також удосконалення системи забезпечення реагування на кризові ситуації, що загрожують національній без-

пеці України у воєнній сфері. Вказана система інституційно представлена Управлінням реагування на кризові ситуації, яке є структурним підрозділом Міністерства оборони України [4].

Аналіз перебігу подій російсько-української війни дає підстави констатувати, що росія як держава-агресор застосовує поряд із традиційними технологіями геополітичного протиборства такі інноваційні технології боротьби з державністю, як технології гібридної і терористичної війн. Зокрема, в період 2014 – 24.02.2022. рф вела гібридну війну з метою нагнітання страху в українському суспільстві перед повномасштабною війною та спонукання керівництва Української держави до відмови вступати у відкритий конфлікт з російською стороною. 24.02.22. росія здійснила пряму агресію проти України, розпочала терористичну війну та черговий геноцид українського народу. Зокрема, масовані ракетні та авіаційні удари військ агресора по цивільній, критичній, транспортній та економічній інфраструктурі, адміністративним і політичним центрам України спрямовані не лише на знищення об'єктів інфраструктури та мирного населення України, а й на провокування паніки серед останнього. За таких умов, одним із можливих варіантів розвитку подій може бути підрив легітимності української влади, волі народу України і національних військових формувань до чинення збройного опору агресору. Це насамкінець, може призвести до внутрішньодержавної кризи в Україні. Під поняттям «внутрішньодержавна криза, що зумовлена ходом терористичної війни» пропонуємо розуміти ситуацію, коли ворог здійснює прямі дії по руйнуванню цивільної, критичної, транспортної та економічної інфраструктури, систем державного та військового управління, провокативні дії щодо руйнування суспільної єдності з питань збройного захисту Вітчизни (єдність суспільства, армії, держави), дестабілізації суспільно-політичної системи в державі-мішені з метою створення передумов зміни державної влади або капітуляції у війні, а також міжнародної ізоляції держави-мішені. При цьому вказана ситуація має зворотній характер як результат своєчасного і адекватного державного реагування на згадану кризу.

Наразі характерними рисами терористичної війни росії проти України є: 1) геноцид мирного населення; 2) державний та ядерний тероризм; 3) масовані ракетні та артилерійській, авіаційні удари по населеним пунктам, транспортній, критичній та економічній інфраструктурі, адміністративним і політичним центрам України. Саме в такий спосіб агресор використовує ситуацію штучного створення

загрози фізичній безпеці громадянам України та нагнітання страху в українському суспільстві з метою здійснення рефлексивного управління вищим воєнно-політичним керівництвом України. В кінцевому підсумку російська сторона планує поставити керівництво Української держави в скрутні умови продовження війни й примусити його до прийняття рішень, які об'єктивно призведуть до поразки у війні й капітуляції України.

За таких умов, що склалися існує нагальна потреба удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення реагування на кризові ситуації, що загрожують національній безпеці України у воєнній сфері, а саме: розробка класифікатора кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України у воєнній сфері, а саме внесення до вказаного класифікатора внутрішньодержавної кризи, що зумовлена ходом терористичної війни; розробка паспорту вказаної кризи в якому мають бути визначені: загальна характеристика кризи та характеристика можливого її розвитку, діяльність суб'єктів реагування на визначену кризу.

Література

1. Концепція боротьби з тероризмом в Україні: Указ Президента України від 05.03.2019. № 53. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text>.
2. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналітична доповідь / за заг. ред. О.О. Резнікової. К.: НІСД, 2017. 60 с.
3. Абрамов В.І., Зюзя О.В. Удосконалена базова модель міждержавного протиборства з урахуванням сучасних тенденцій російсько-української війни. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2022. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2679>.
4. Про затвердження Положення про Управління забезпечення реагування на кризові ситуації. Наказ Міністра оборони України від 05.10.2021. № 307. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2021/307_nm.pdf.

**ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЄСТРУ
ТЕРОРИСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
ТА УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ
МІЖНАРОДНОМУ ТЕРОРИЗМУ ШЛЯХОМ
ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ОБРОБКИ
ПОПЕРЕДНЬОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПАСАЖИРІВ
(API/PNR) НА БАЗІ АНТИТЕРОРИСТИЧНОГО ЦЕНТРУ
ПРИ СЛУЖБІ БЕЗПЕЦИ УКРАЇНИ**

Бурак М. В.

кандидат юридичних наук,
Національна академія внутрішніх справ

**ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ РЕЄСТРУ
ТЕРОРИСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ГРУП:
ДЕЯКІ ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ**

Сучасні сумні реалії, які були надиктовані війною, розпочатою 24 лютого 2022 року російською федерацією проти України, є підґрунтям для удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в умовах функціонування воєнного стану.

Моніторинг чинного законодавства України свідчить про відсутність системного нормативно-правового регулювання порядку визнання організації терористичною, а це, у свою чергу, не дозволяє вживати ефективних заходів правового реагування на протиправну діяльність, зокрема міжнародних терористичних організацій.

Власне тому, є нагальна потреба у запровадженні реєстру терористичних організацій, встановленні порядку їх включення (виключення) до (з) такого реєстру, а також визначенні юридичних наслідків включення терористичних організацій до реєстру.

Наразі у Верховній Раді України зареєстровано проект Закону України № 7349 від 05 травня 2022 року «Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом» [1].

Зауважимо, що мета законопроекту визначає законодавче підґрунтя всебічного вдосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом; інституційного посилення протидії міжнародній терористичній діяльності; запровадження дієвого

порядку визнання організації терористичною; впровадження систем обробки попередньої інформації про пасажирів; врегулювання процедури відшкодування шкоди, завданої терористичним актом [2].

Цікавою, на наше переконання, є позиція законодавця щодо внесення змін до ст. 24 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», якими передбачається запровадження реєстру терористичних організацій, груп.

Так, проектом Закону передбачається, що з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, протидії терористичній діяльності формується реєстр терористичних організацій, груп (далі - Реєстр). До Реєстру включаються організації, групи, які здійснюють терористичну діяльність на території України та/або за її межами та створюють загрозу національній безпеці України, незалежно від наявності чи відсутності у них передбаченої законодавством організаційно-правової форми, статусу юридичної особи, їх реєстрації уповноваженими органами України чи іноземних держав [1].

Що стосується підстав для включення організації, групи до Реєстру, то проектом Закону передбачається, що ними є: відомості, сформовані міжнародними організаціями, членом яких є Україна, про визнання організації, групи терористичною або пов'язаною з терористичними організаціями, терористичними групами або терористами; вироки (рішення) судів, рішення інших компетентних органів іноземних держав про визнання організації, групи терористичною або пов'язаною з терористичними організаціями, терористичними групами чи терористами, які визнаються Україною відповідно до міжнародних договорів України; вироки суду про застосування до юридичної особи, зареєстрованої в установленому порядку на території України, заходів кримінально-правового характеру за вчинення уповноваженою особою від її імені терористичних актів або кримінальних правопорушень, вчинених з терористичною метою; вироки суду про визнання винною особи у вчиненні кримінальних правопорушень, вчинених з терористичною метою, яке набрало законної сили, за умови встановлення причетності такої особи до терористичної організації чи терористичної групи; наявність підтвердженої інформації про здійснення організацією, групою терористичної діяльності за кордоном, яка створює загрозу національній безпеці України [2].

Переконані, що реалізація передбачених законопроектом положень закладе підґрунтя для побудови в Україні сучасних інформаційно-аналітичних рішень у сфері протидії терористичній діяльності та забезпечення національної безпеки держави, а саме: підвищення рівня координації з правоохоронними органами і спеціальними службами іноземних держав, антитерористичними структурами ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС у питаннях протидії міжнародному тероризму шляхом аналізу даних API/PNR; забезпечення завчасного виявлення осіб, які причетні до міжнародних терористичних організацій або здійснюють терористичні наміри та вжиття відповідних заходів реагування; організацію та проведення спеціальних операцій з метою усунення терористичної загрози, припинення діяльності терористичних організацій, терористичних груп, окремих терористів, спрямованої на підготовку або вчинення терористичних актів; – поглиблення взаємодії з Інтерполом/Європолом у сфері виявлення осіб, причетних до терористичної діяльності або скоєння тяжких злочинів [2].

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом: проект Закону України від 05 трав. 2022 р. №7349.
URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1437324>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом: пояснювальна записка до проекту Закону України від 05 трав. 2022 р. №7349.
URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1288567>.

Вайда Т. С.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Херсонський факультет

Одеського державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЩОДО ПЕРЕВІРКИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ТА ПАСАЖИРІВ МІЖНАРОДНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність проблеми. З початку російсько-української війни (2022 р.) суттєво змінилися умови несення служби не

тільки в підрозділах Збройних Сил України (далі – ЗСУ), СБУ, інших правоохоронних органів, а й вимоги щодо користування транспортом (особливо на території, що межує з тимчасово окупованими регіонами). Пояснюється це тим, що поліцейським доводиться бути готовими до несподіваного відкритого протистояння військовим Російської федерації, ефективно протидіяти диверсійно-розвідувальним групам країни-агресора в тилу ЗСУ, колаборантам, котрі можуть вчиняти терористичні акти або сприяти їм (наприклад, перевезення вогнепальної зброї чи вибухових речовин).

Теоретичною основою вивчення питань діяльності органів Національної поліції (далі – НПУ) в умовах воєнного стану стали публікації провідних науковців Ю.Г. Барабаша, Т.С. Вайди, С.С. Засулька, І.В. Кириленка, С.О. Кузнічена, В.А. Молотай, В.І. Олефіра, Х.П. Ярмакі та ін. вчених.

Варто зазначити, що Законом України «Про Національну поліцію» за поліцейськими закріплено повноваження щодо проведення як превентивних заходів як перевірка документів, поверхнева перевірка, а також перевірка транспортних засобів [1]. Зокрема, в умовах мирного часу Правилами надання послуг пасажирського автомобільного транспорту (із змінами станом на 06.05.2022) [2] заборонено перевозити небезпечні вантажі, зокрема легкозаймисті, вибухонебезпечні, а також статтею 35 вищезазначеного Закону визначено порядок зупинки поліцейськими транспортних засобів [1]. Внесені зміни до цього нормативно-правового акту, котрі стосуються дій поліцейських в умовах воєнного часу, дають їм право зупиняти транспортний засіб, якщо є наявна інформація, яка свідчить про те, що водій або пасажир транспортного засобу є особою, яка самовільно залишила місце для утримання військовополонених (п. 11 ч. 1 статті 35 «Зупинення транспортного засобу» ЗУ «Про НПУ») [1].

У відповідності з вимогами п. 5 статті 42 «Поліцейські заходи примусу» [1] під час дії воєнного стану, у разі необхідності відбиття нападу, що загрожує життю чи здоров'ю поліцейського або іншої особи, а також усунення небезпеки у стані крайньої необхідності або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення та/або чинить опір поліцейському, поліцейський має право використати підручні засоби. Також правоохоронець має право застосовувати заходи примусу, передбачені ст. 42 ЗУ «Про НПУ» стосовно осіб, які беруть участь

у збройній агресії проти України, без врахування вимог та заборон, передбачених ст. 43 «Порядок застосування поліцейських заходів примусу», частинами четвертою та п'ятою ст. 45 «Застосування спеціальних засобів», а також частиною дев'ятою ст. 46 «Застосування вогнепальної зброї» цього ЗУ [1].

Під час дії воєнного стану у разі застосування поліцейським заходу примусу (ст. 42 цього Закону) стосовно осіб, які здійснюють агресію проти України, завдання зазначеним особам тілесних ушкоджень, каліцтва, застосування вогнепальної зброї, з урахуванням подій на відповідній території поліцейський усно або за допомогою засобів комунікаційного зв'язку повідомляє безпосереднього керівника для інформування центрального органу управління поліції та прокурора [1].

З міркувань безпеки на час воєнного стану автовласникам (водіям) заборонено використовувати в транспортних засобах відеореєстратор (рішення діє на всій території України). Головною метою такої заборони є запобігання розповсюдженню інформації (у даному випадку – це позиції наших військових підрозділів, в тому числі територіальної оборони і ЗСУ, а також напрямки переміщення військ України та їх техніки), котрою може скористатися на свою користь ворог. Такі жорсткі заходи продиктовані наступним: отримана інформація з відеореєстратора може бути використані окупантами для коригування вогню, знешкодження техніки/боєприпасів при їх переміщенні до місця дислокації підрозділів ЗСУ тощо (не обов'язковою є передача інформації ворогам самим водієм, оскільки записи можуть викрасти). До порушників цього правила можуть застосувати такі санкції, як вилучення відеореєстратора, затримання водія транспортного засобу, проведення профілактичної бесіди, заборона керувати автомобілем, вилучення автомобіля на штрафмайданчик тощо).

Законодавством заборонена відео- і фотозйомка наступних об'єктів: 1) переміщення, розміщення і зосередження військових частин; 2) дороги загального призначення; 3) об'єкти інфраструктури; 4) укріплення і блокпости; 5) об'єкти загального призначення. Це обмеження стосується не тільки регіонів бойових дій, але й всієї території України (заходи визначено військовим командуванням, його доведено до кожної військово-цивільної адміністрації). Працівникам поліції необхідно ретельно оглядати транспортні засоби, загострювати увагу автовласників на цьому аспекті експлуатації транспортних засобів.

Висновки. Отже, враховуючи аналіз вимог чинного законодавства стосовно повноважень поліцейських можемо зробити наступні узагальнення. Забезпечення публічного порядку у період запровадженого правового режиму воєнного стану має деякі особливості, котрі обумовлені необхідністю більш жорсткого припинення правопорушень особами, які здійснюють агресію проти України. Працівник поліції в контексті піднятої нами проблеми повинні з особливою ретельністю слідкувати за дотриманням правил перевезення пасажирів і вантажів при міжнародних перевезеннях, а також вимог щодо належної експлуатації водіями транспортних засобів.

Література

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII (із змінами в редакції від 15.06.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19> (дата звернення: 19.08.2022).
2. Про затвердження Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту : постанова Кабінету Міністрів України від 18 лютого 1997 року № 176 (із змінами станом на 06.05.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-97-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.08.2022).

Демчук В. В.

Штаб Антитерористичного центру при СБ України

ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ОБРОБКИ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПАСАЖИРІВ (API/PNR) В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Широкомасштабне вторгнення російської федерації неабияк сколихнуло безпекову ситуацію, не тільки у регіоні, але й у всьому Світі. Нечувана стійкість Сил оборони України та усього українського суспільства у захисті територіальної цілісності та суверенітету вразила не тільки пересічних європейців, а й політичні еліти ЄС. Ніколи раніше Європейський Союз не був такий одноставний щодо євроінтеграційних прагнень України. Адже війна, розв'язана рф, не лише проти всього українського, але проти цінностей, на яких засновано ЄС: поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини (стаття 2 Лісабонського договору) [1].

Як наслідок, 23 червня 2022 року відбулася історична для України подія – Європейська Рада ухвалила рішення про надання Україні статусу кандидата в Європейський Союз.

Це історичне рішення відкриває перед Україною широкі можливості та водночас покладає на українську владу додаткові зобов'язання щодо виконання вимог з адаптації законодавства України до права Європейського Союзу та здійснення докорінних політичних, соціально-економічних, правових та інституційних реформ, спрямованих на розбудову розвинутої і сталої демократії та ринкової економіки [2].

Ключовими передумовами євроінтеграції України також є безпекові реформи, налагодження співпраці із Європолем, антитерористичними підрозділами та правоохоронними органами країн ЄС, інших європейських країн.

Чи не найголовнішим у цьому контексті є запровадження в Україні систем обробки інформації про пасажирів (API/PNR).

Слід зазначити, що Служба безпеки України, яка є головним органом у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю, розпочала роботу з запровадження вищезгаданих систем у 2019 році.

Результатом стала безпосередня участь у розробці проекту Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом” (реєстр. № 7349 від 05.05.2022), метою якого, у тому числі, є впровадження в Україні нових загальноновизнаних ефективних практик боротьби з міжнародним тероризмом, зокрема, запровадження в Україні на виконання Резолюцій Ради Безпеки ООН 2178 (2014), 2309 (2016), 2341 (2017), 2396 (2017), 2482 (2019), Директиви Ради ЄС 2004/82 від 29 квітня 2004 року “Про обов’язок перевізників повідомляти данні про пасажирів” та Директиви 2016/681/ЄС Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2016/681/ЄС від 27.04.2016 “Про використання даних системи бронювання (PNR) для попередження, виявлення, розслідування та кримінального переслідування злочинів терористичної спрямованості і тяжких злочинів” національної системи обробки інформації про пасажирів (API/PNR) [3].

Вищезгаданий проект Закону України закладе підґрунтя для побудови в Україні сучасних інформаційно-аналітичних

рішень у сфері протидії терористичній діяльності та забезпечення національної безпеки держави, а саме:

- підвищення рівня координації з правоохоронними органами і спеціальними службами іноземних держав, антитерористичними структурами ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС у питаннях протидії міжнародному тероризму шляхом аналізу даних API/PNR;

- забезпечення завчасного виявлення осіб, які причетні до міжнародних терористичних організацій або здійснюють терористичні наміри та вжиття відповідних заходів реагування;

- організацію та проведення спеціальних операцій з метою усунення терористичної загрози, припинення діяльності терористичних організацій, терористичних груп, окремих терористів, спрямованої на підготовку або вчинення терористичних актів;

- поглиблення взаємодії з Інтерполом/Європолом у сфері виявленні осіб, причетних до терористичної діяльності або скоєння тяжких злочинів.

В Україні, найбільш ефективна реалізація такої державної моделі вбачається у форматі створення Національного міжвідомчого контактного пункту з обробки інформації API/PNR (за європейським зразком - PIU) на базі Антитерористичного центру при Службі безпеки України як органу, який відповідно до Закону України “Про боротьбу з тероризмом” здійснює координацію діяльності суб’єктів, які залучаються до боротьби з тероризмом та взаємодіє із спеціальними службами, правоохоронними органами іноземних держав та міжнародними організаціями з питань боротьби з тероризмом.

Таке рішення дозволить створити в Україні “єдине державне електронне вікно” для надання власниками інформаційних систем даних щодо міжнародних пасажирів, а національні компетентні органи матимуть можливість централізовано використовувати ресурси такої системи і взаємодіяти на міжвідомчому та міжнародному рівнях.

Тож, підсумовуючи викладене, дане рішення визначить підходи до формування державної політики у сфері використання специфічного виду інформації – інформації (API/PNR), сприятиме плідній співпраці з європейськими партнерами, адаптації законодавства України до положень права Європейсь-

кого Союзу (acquis EC), розвитку двосторонніх та багатосторонніх відносин з відповідними органами країн-членів ЄС.

Література

1. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT>.

2. Постанова Верховної Ради України “Про деякі заходи щодо виконання зобов’язань України у сфері європейської інтеграції” від 29 липня 2022 року № 2483-IX – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2483-IX#Text>.

3. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом. - – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39558>.

Кацалап В. О.

кандидат військових наук, доцент

Мілих Є. Г.

Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського

МОДЕЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ АНТИТЕРОРИСТИЧНОГО ЦЕНТРУ ПРИ СЛУЖБІ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ, ЯКИЙ ЗАЛУЧЕНИЙ ДО ОБРОБКИ ПОПЕРЕДНЬОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПАСАЖИРІВ (API/PNR)

Особовий склад Антитерористичного центру при Службі безпеки України, який залучений до обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) у більшості випадків мислить раціонально та використовує доступну йому інформацію. Тому обґрунтування моделі, яка могла б, до певної міри, передбачати і пояснити поведінку та соціальну спрямованість особового складу Антитерористичного центру при Службі безпеки України є актуальним питанням.

Аналіз “Теорії осмисленої дії” показав, що її основа відповідає завданню дослідження і на відміну від “Теорії перспектив”, яка використовувалась авторами [1, с. 11–14] при оцінюванні вірогідної поведінки соціальної групи, залежно від змісту

інформаційного впливу, може бути використана при обґрунтуванні основних показників при оцінюванні майбутньої поведінки особового складу Антитерористичного центру при Службі безпеки України. Особливе місце в оцінюванні можливих варіантів дій особового складу Антитерористичного центру при Службі безпеки України займають його поведінкові наміри. Самі наміри формуються не тільки установками, але й впливом певних суспільних норм, яких дотримується особовий склад Антитерористичного центру при Службі безпеки України.

Одним із основних принципів при оцінюванні негативного інформаційно-психологічного впливу є врахування прогнозованої поведінки особового складу Антитерористичного центру при Службі безпеки України, який має чітку послідовність щодо того, яким чином себе вести. У результаті маємо ситуацію, коли особовий склад Антитерористичного центру при Службі безпеки України має певну модель поведінки, яка залежить від обставин, які на нього впливають. Зазначені чинники формують поведінкові наміри та безпосередньо впливають на саму поведінку особового складу Антитерористичного центру при Службі безпеки України, який залучений до обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR).

Виходячи із зазначеного, метою тез є моделювання інтелектуальної поведінки особового складу Антитерористичного центру при Службі безпеки України, який залучений до обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR).

Цикл негативного інформаційно-психологічного впливу на інтелектуальну поведінку особового складу Антитерористичного центру при Службі безпеки України, який залучений до обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) складається з наступних етапів: залучення уваги і створення інтересу; емоційна стимуляція; демонстрація способу зняття створеної напруги [2, с. 10–13].

Утримання уваги індивіда з боку будь-якого об'єкта впливу реалізується за рахунок регулярного і комплексного негативного інформаційно-психологічного впливу. Комплексність впливу передбачає виконання вказаних нижче заходів:

1-й – передача інформації про те, що відбувається в світі (або його окремих частинах);

2-й – об'єднання суспільства в єдине ціле (комунікативно-інтеграційна функція);

3-й – проголошення (декларація) інтересів суспільства перед тими, хто цим суспільством керує, тобто найчастіше перед тим, що в буденності називається владою (функція *vox populi* (голосу народу));

4-й – управління або маніпулювання поведінкою та інстинктами суспільства (мас населення) з боку можновладців, правлячого класу, держави (політична функція);

5-й – виховання і частково освіта підростаючих і вже дорослих поколінь (функція соціалізації людей).

Наведені заходи комплексного негативного інформаційно-психологічного впливу відображають зміст загальних припущень (кількісні та якісні характеристики негативного контенту або інформації досить великі або зовнішні і внутрішні умови розповсюдження постійно змінюються). Це створює уявлення про показник ймовірнісного типу, фізичним проявом якого являється динаміка зміни сприйняття особовим складом Антитерористичного центру при Службі безпеки України, який залучений до обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) за певний проміжок часу конкретного негативного контенту або інформації. Даний показник можемо прийняти за коефіцієнт ефективності негативного інформаційно-психологічного впливу та припустити, що його значення має прагнути до нуля [3, с. 71–73].

Таким чином, запропонований підхід дозволяє провести моделювання інтелектуальної поведінки особового складу Антитерористичного центру при Службі безпеки України, який залучений до обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) та забезпечити можливість оцінити в кількісному вимірі рівень негативного інформаційно-психологічного впливу за визначений проміжок часу. Це дозволить завчасно реагувати та не уможливити вплив на виконання функціональних обов'язків особовим складом Антитерористичного центру при Службі безпеки України.

Зазначений підхід необхідно розглядати як невід'ємний елемент комплексної протидії негативному психологічному впливу на особовий склад Антитерористичного центру при Службі безпеки України, який залучений до обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR).

Література

1. Корнєв М.Н. Соціальна психологія: підручник / М.Н. Корнєв, А.Б. Коваленко. – К.: 1995. – 304 с.
2. Информационно-психологическая и психотронная война: хрестоматия / Под общ. ред. А.Е. Тараса. – Мн.: Харвест, 2003. – 432 с.
3. Кацалап В.О. Аналіз особливостей маніпуляції, як інструменту психологічного впливу на свідомість / В.О. Кацалап, О.В. Войтко, В.В. Рахімов // Науковий журнал “Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони” К.: НУОУ. – 2019. – № 2(35). – С. 121-126.

Поліщук І. І.

Департамент захисту національної державності
СБ України

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРЕЛІКУ ОСІБ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПРОВАДЖЕННЯМ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Боротьба з тероризмом та його фінансуванням є однією із засад Стратегії забезпечення державної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 16.02.2022 № 56/2022 [1].

Разом з цим, з метою забезпечення міжнародного авторитету України як держави, яка вживає вичерпних заходів щодо попередження та припинення терористичних проявів, беручи до уваги рекомендації міжнародних організацій FATF та MONEYVA, Україною впроваджуються та реалізуються заходи щодо формування та функціонування Переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності [2].

Наразі, формування та функціонування вказаного Переліку регламентується положеннями ст. 11¹ Закону України «Про боротьбу з тероризмом», ст. 24 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», ст. 284 Кодексу адміністративного судочинства України, Порядком формування переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 22.07.2020 № 622, а також відомчими нормативними актами

Міністерства закордонних справ України, Державної служби фінансового моніторингу України, Служби безпеки України [3–6].

Вказаний перелік формується Державною службою фінансового моніторингу України на підставі:

1) рішення адміністративного суду про включення фізичних осіб, юридичних осіб та організацій, які відповідають критеріям, визначеним резолюціями Ради Безпеки ООН, до зазначеного переліку;

2) відомостей, що формуються міжнародними організаціями або уповноваженими ними органами, про фізичних осіб, юридичних осіб та організації, які пов'язані з терористичними організаціями або терористами, а також про осіб, стосовно яких застосовано міжнародні санкції [3, 6].

Варто відзначити, що однією з вимог включення осіб, у тому числі організацій, до вказаного Переліку, є відповідність критеріям, визначеним резолюціями Ради Безпеки ООН, а саме – п. 2-4 Резолюції Ради Безпеки ООН 2610 (2021), з посиланням на положення Резолюцій 1267 (1999), 1989 (2011), 2253 (2015), які вказують на акти або діяльність фізичної особи, групи, підприємств, організацій, пов'язані з

– участю у постачанні, продажу зброї та пов'язаних з нею матеріальних засобів;

– фінансуванні, плануванні, сприянні, підготовці або вчиненні актів чи діяльності;

– вербуванні або підтримці у іншій формі актів чи діяльності ІДІЛ (ДАІШ) або «Аль-Каїди», або пов'язаних з ними організацій, або будь-якого осередку, філії, що відкололися від них груп, або їх відгалуження [7].

Виходячи з положень ст. 24 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», Резолюцій Ради Безпеки ООН 1267 (1999), 1989 (2011), 2253 (2015), наслідки внесення осіб до вказаного Переліку мають адміністративний характер, а саме, – зупинення фінансових операцій, замороження активів, заборона на подорожі, збройове ембарго.

Разом з цим у багатьох науковців та юристів виникає питання щодо можливої так званої «автоматичної кримінальної відповідальності» осіб, які є членами організацій, внесених до даного Переліку, з урахуванням складу кримінального правопо-

рушення, передбаченого ст. 258³ Кримінального кодексу України, та співвідношення такої «автоматичної відповідальності» з принципом презумпції невинуватості, визначеним ст. 62 Конституції України [8; 9].

Варто відзначити, що існуюча судова практика свідчить про індивідуальний та диференційований підхід під час ухвалення обвинувальних вироків за ст.ст. 258 – 258⁵ Кримінального кодексу України, зокрема як приклад:

– під час ухвалення Костянтинівським міськрайонним судом Донецької області обвинувального вироку від 11.12.2019 у судовій справі № 233/2982/17 за фактом вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 258⁵ Кримінального кодексу України, суд в судовому порядку встановлював відповідність ознак організації «донецька народна республіка» ознакам терористичної організації, а також встановлював конкретну участь засудженого у її діяльності [10];

– під час ухвалення Київським районним судом міста Харкова обвинувального вироку від 20.09.2021 у судовій справі № 953/10911/21 за фактом вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 258⁵, ч. 3 ст. 15 ч. 2 ст. 258⁵ КК України, суд в судовому порядку встановлював роль засудженого у діяльності терористичної організації «ТАЛІБАН», а належність даної організації до категорії терористичних встановлював з посиланням на санкційний перелік Комітету 1267 Ради Безпеки ООН з урахуванням Резолюцій 1267 (1999), 1989 (2011), 2253 (2015) [11].

У підсумок сказаного варто відзначити, що наразі розглядається ще одна законодавча ініціатива за вказаною тематикою, а саме – законопроект № 7349 від 19.07.2022 «Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом», у якому запропоновано створення Реєстру терористичних організацій [12].

Однак, беручи до уваги положення чинного законодавства, а також зміст вказаного законопроекту, можемо зробити висновок, що функціонування таких Переліків чи Реєстрів націлене на вжиття дієвих заходів адміністративного впливу з метою попередження терористичних проявів, і не може впливати на так звану «автоматизацію» кримінальної відповідальності конкретної особи за вчинення кримінальних правопорушень, визначених Кримінальним кодексом України.

Література

1. Стратегія забезпечення державної безпеки, затверджена Указом Президента України від 16.02.2022 № 56/2022 / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0088525-21#Text>;
2. «Заходи щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. Україна. Другий звіт про прогрес та переоцінка рейтингів щодо Технічної відповідності», MONEYVAL (2020)9, червень 2020 / [https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96,%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/UKR_MONEYVAL\(2020\)9_SR_2nd%20Enhanced%20FuR_UA.pdf](https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/%D0%9C%D1%96,%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8/UKR_MONEYVAL(2020)9_SR_2nd%20Enhanced%20FuR_UA.pdf).
3. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>;
4. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20/conv#n637>;
5. Кодекс адміністративного судочинства України / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>;
6. Порядок формування переліку осіб, пов'язаних з провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22.07.2020 № 622 / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/622-2020-%D0%BF#Text>;
7. Резюме критеріїв Комітету Ради Безпеки ООН 1267 <https://www.un.org/securitycouncil/ua/sanction/1267#listing%20criteria>;
8. Кримінальний кодекс України / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>;
9. Конституція України / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA%D0%B2%D1%80#Text> /96-
10. Вирок Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області / <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86283295>;
11. Вирок Київського районного суду міста Харкова <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99722087>;
12. Законопроект № 7349 від 19.07.2022 / <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1288565>.

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ЩОДО ФОРМУВАННЯ ВИМОГ ДО СИСТЕМИ ОБРОБКИ ПОПЕРЕДНЬОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПАСАЖИРІВ (API/PNR)

Аналіз моделей організації системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR), які функціонують в європейських країнах показав, що вимоги Європейської комісії в умовах широкомасштабної збройної агресії РФ проти України є недосконаними та їх в цілому не можна однозначно рекомендувати для застосування в нашій державі [1, с. 11–14].

На формування вимог до системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) впливають умови в яких здійснюється прикордонний контроль на контрольно-пропускних пунктах Державною прикордонною службою України. Тому Національний центр обробки попередньої інформації про пасажирів, підрозділ правоохоронних органів, який відповідає за збирання та обробку даних API та PNR повинен постійно оновлювати свої бази даних. Сам процес оновлення інформації в базах даних є складним з технічної точки зору і недосконалим з функціональної.

Виходячи із зазначеного, метою тез є викладення методичного підходу щодо формування вимог до системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR).

Відповідно до Директиви ЄС 2016 року обробка попередньої інформації про пасажирів повинна здійснюватись інформаційною системою, яка має відповідати певним вимогам [1, с. 9–10].

В ході проведеного аналізу було визначено основні вимоги для створення алгоритму обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) за даними від міжнародних організацій серед яких є:

1. Наявність бази даних повідомлень, яка зберігатиме дані від підрозділів правоохоронних органів. Вона буде включати наступні відомості: посилання на прізвище та персональні дані, дата і час правопорушення (за наявністю).

2. Бази даних назви країн, регіонів та населених пунктів, які будуть містити в собі назви (столиць, великих міст) країн світу,

а також райони, міста та області України. Її характеристики: власний ідентифікатор, ідентифікатор країни, назви населених пунктів.

3. Вибір періоду, дати перетину державного кордону.

4. Збір інформаційних повідомлень в мережі Інтернет з декількох веб-ресурсів. Наприклад, сайт Миротворець.

5. Автоматичне геотегування назви населених пунктів де перебував пасажир (API/PNR).

6. Автоматична класифікація пасажирів (API/PNR). Наприклад, безробітній.

Відповідно до вищезазначених вимог, розроблено алгоритм аналізу і класифікації інформаційних повідомлень про пасажирів (API/PNR) за даними мережі Інтернет [2, с. 17–19].

Задача щодо побудови алгоритму аналізу, обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR), вважається вирішеною в ході багатокрокового процесу, якщо виконано умову “обережного максимуму”. Мається на увазі не порушено обмежень щодо збору великої кількості особистих даних з мережі Інтернет про пасажирів [3, с. 25–27].

Враховуючи зазначене, маємо один із можливих варіантів вирішення задачі створення алгоритму аналізу, обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) на основі оптимізації за окремим критерієм її достатності $y_t \in Y, t = \overline{1, n}$, при переведенні інших показників у розряд критеріальних обмежень. Реалізацію цього рішення можна представити відповідним алгоритмом.

Розглянемо узагальнену послідовність алгоритму.

Блок 1. В інтерактивному режимі формується матриця індикації A_t^n :

а) її початковий варіант, коли на кожній із m характеристик інформаційних ресурсів (когнітивних, електронних, неелектронних) призначається відповідна інформаційно-аналітична система, яка визначає об’єм всіх доступних інформаційних ресурсів системі моніторингу інформаційного простору Національного центру обробки попередньої інформації про пасажирів;

б) проміжні варіанти матриці, в ході процесу теоретичного синтезу системи, виходячи із логіки протікання ітераційного процесу оптимізації.

Блок 2. Здійснюється процедура імітаційного моделювання, коли оцінюється застарілість окремих інформаційних ресурсів системи моніторингу інформаційного простору Національного центру обробки попередньої інформації про пасажирів, яка стру-

ктуруно описується оргграфом G_0 , траєкторно “протягується” кожен інформаційний ресурс та обчислюються показники вектора $\bar{y}$. У конкретному випадку отримуємо $\bar{y} = \bar{y}_i^n$.

Блок 3. Перевірка умов, за якими досягнуто виконання визначених для системи критеріальних обмежень (вимог) по усіх показниках вектора Y_0 . Якщо “Ні”, то перехід до блоку 2, якщо “Так” – до блоку 4.

Блок 4. Перевірка умови, за якою не перевищено граничну межу C_0 за необхідною інформацією або даними для функціонування системи моніторингу. Якщо перевищено (індикатор “Ні”), то система потребує вирішення задачі оптимізації.

Таким чином, у змішаному інтерактивно-автоматичному режимі, алгоритм дозволяє отримати оптимізоване вирішення задачі аналізу, обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) по сукупності попередньо визначених параметрів системи моніторингу інформаційного простору на основі оптимізації критерію достатності, який формується системою, при застосуванні інших показників, а також загального обсягу інформації (даних).

Література

1. Council Directive 2004/82/EC of 29 April 2004 on the obligation of carriers to communicate passenger data URL:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0082&from=en>.
2. Приложение II Руководящих указаний PNR WCO/IATA/ICAO PASSENGER LIST MESSAGE(PAXLST) IMPLEMENTATION GUIDE October 2013 Version 3.0.
3. Customs Act R. S.C., 1985, с. 1 (2nd Supp.) Passenger Information (Customs) Regulations SOR/2003-219.

Рябченко Б. Ж.

Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського

КОНЦЕПЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ОБРОБКИ ПОПЕРЕДНЬОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПАСАЖИРІВ (API/PNR)

Головним призначенням концепції інформаційного забезпечення системи обробки попередньої інформації про пасажирів

рів (API/PNR) є отримання та первинна обробка інформації про особу (пасажир) та надання її до зацікавлених інстанцій з метою забезпечення належного рівня Національної безпеки України. При цьому загально прийнята в Європейських країнах послідовність обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) буде відповідати умовам воєнного стану в якому зараз знаходиться Україна, коли застосовувані заходи будуть адекватні наявним (потенційним) небезпекам. Останні ж мають мішаний характер, який визначається складнофункціональними залежностями багатьох чинників, серед яких:

- широкомасштабна агресія РФ проти України;
- стан військово-політичної, соціально-економічної та інших видів обстановки між країнами, що мають потенційну загрозу;
- наявність і стан мережі шляхів сполучення та інших елементів інфраструктури;
- погодні умови та багато інших.

Зазначене обумовлює унікальність числового вираження ймовірності знаходження інформації про пасажир, який може виявитись правопорушником у певних просторово-часових координатах. Відповідно, щоб система обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) виконувала своє призначення (забезпечувала мінімально достатній рівень ймовірності виявлення правопорушника), мала необхідну стійкість функціонування та не була занадто затратною, її структура повинна мати адаптивною відповідно до змін обстановки [2, с. 34–36].

Отже, метою тез є обрис концепції інформаційного забезпечення системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR).

Взаємодіючими елементами системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) є різноманітні бази даних. Це обумовлює необхідність часового розподілу запитів до різних систем, що відбувається під впливом постійної зміни числового значення ймовірності знаходження правопорушника у різні періоди часу, а також залежністю достовірної та релевантної інформації в базах даних [2, с. 169–170].

Основними етапами концепції інформаційного забезпечення системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) є:

I. Побудова кібернетико-лінгвістичної і концептуальної моделі системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR).

II. Формалізація мети та умов (характерних особливостей) функціонування компонентів системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR).

III. Обґрунтування інформаційної основи оцінки ефективності системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) (розробка методики оцінки ефективності функціонування компонентів системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR), побудова моделі їх вартісного ресурсу, обґрунтування критерію ефективності системи).

IV. Розробка методики побудови системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR).

V. Оцінювання складових системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR).

VI. Узагальнення та оформлення результатів функціонування системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR).

У рамках *першого етапу* встановлюються умови невизначеності проектування системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR), які, зокрема, обумовлені такими особливостями: 1) наявністю великої кількості факторів різного характеру, що впливають на ефективність; 2) відсутністю кількісних достовірних початкових даних про ці фактори; 3) обмеженістю формальних (математичних) методів отримання оптимальних рішень. Крім цього, неможливість застосування існуючих методів для обґрунтування компонентного складу системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) обумовлена тим, що вони не враховують ряд принципових особливостей, котрі притаманні для правоохоронних органів. Зазначені проблемні питання здебільшого пов'язані з розбіжністю концепцій побудови систем такого класу, що, у свою чергу, обумовлює необхідність обґрунтування доцільності елементів системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) [3, с. 43–45].

Розв'язання задачі побудови системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) в умовах невизначеності стає можливим при застосуванні системного підходу, головною задачею якого є створення загальної методології вивчення й моделювання складних систем, а також керування ними в умовах неповної інформації й різного роду обмежень.

Вплив усієї множини детермінант важко формалізувати, тому й початкова модель структурного синтезу систем вбачається в параметрично-вербальному (кібернетико-лінгвістичному) виді. Конкретний набір сукупності вхідних параметрів визначається з урахуванням забезпечення принципу показності (валідності) критерію ефективності структур систем, що полягає у необхідності оцінювати лише ступінь досягнення головної мети, вирішення основних, а не другорядних завдань.

Таким чином, формалізоване подання концепції інформаційного забезпечення системи обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) та особливостей її функціонування надає можливість окреслити область оцінювання її ефективності в умовах багатофакторності та невизначеності, а також адекватно підійти до питання встановлення ознак оптимальності системи.

Література

1. Філіппов С. О. Окремі аспекти використання даних про пасажирів (API/PNR) в інтересах прикордонної безпеки. Правова держава. 2021. № 43. С. 169-176.1.
2. Гуткин Л. С. Оптимизация радиоэлектронных устройств по совокупности показателей качества / Л. С. Гуткин. – М.: Сов. радио, 1975. – 123 с.
3. ДСТУ 2860 – 94. Надійність техніки. Терміни та визначення; Чин. від 01.01.96. – К.: Держстандарт України, 1996. – 92 с.

Сукмановська Л. М.

кандидат юридичних наук,

Львівський державний університет внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ НА ТРАНСПОРТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Основні національні транспортні шляхи, що формують транспортну систему країни, активно вбудовуються в міжнародні транспортні мережі. Це не тільки дозволяє вибирати оптимальні маршрути руху товарів, підвищувати швидкість доставки вантажів, а й забезпечувати надійність перевезень, що в даний час є

вкрай актуальним для просування національних інтересів в світовий економічний і політичний простір, для захисту територіальної цілісності і суверенітету України. На тлі російського військового вторгнення в Україну 24 лютого 2022, зростаючої активізації військових, техногенних, терористичних загроз, боротьба з тероризмом на транспорті в контексті ефективного вбудовування транспортного комплексу країни в єдиний транспортний простір Європи представляє політичну складову державної транспортної політики.

Аналіз запропонованих різними авторами систем заходів боротьби з тероризмом показує, що поки не досягнуто консенсусу щодо найефективнішого засобу боротьби з ним. Доцільно погодитись із думкою Рибачука М.В., який зазначає, що для контролю та запобігання терористичним проявам у державі доцільно запровадити програму протидії тероризму, реалізація якої має передбачити: співпрацю суб'єктів антитерористичної діяльності (у тому числі правоохоронних, слідчих та судових органів); активізацію навчання та удосконалення підготовки працівників правоохоронних органів з питань запобігання терористичним проявам (розроблення спецкурсів професійної підготовки осіб для ведення боротьби з тероризмом); установа дієвого контролю за використанням та зберіганням зброї, боєприпасів, вибухових речовин та інших небезпечних матеріалів, які можуть потрапити до рук осіб з терористичними поглядами; ефективний захист свідків терористичних актів, суддів та інших осіб, які беруть участь у судових процесах у справах про акти тероризму; підготовку програм загальної правової освіти та активізацію роз'яснювальної роботи серед громадян шляхом залучення з цією метою засобів масової інформації; запровадження керівних принципів для засобів масової інформації з метою недопущення сенсацій та спекулювання на терористичних актах [1, с. 11].

На нашу думку, головна мета боротьби з тероризмом на транспорті полягає в створенні та забезпеченні ефективного функціонування єдиної державної системи боротьби з тероризмом, що дозволяє підтримувати високий ступінь готовності правоохоронних органів та інших зацікавлених міністерств і відомств щодо виявлення, попередження та припинення факторів тероризму, а також ліквідації їх наслідків і своєчасного розкриття та розслідування указаних злочинів.

Усвідомлювана національними елітами України необхідність Європейської інтеграції, потреба у підвищенні ефективності державного управління передбачає розвиток діалогових форм політичної комунікації, що характеризуються високим рівнем транспарентності в діяльності органів державної влади, стабільністю зворотного зв'язку, публічністю обговорення соціально значущих проблем, участю громадськості у визначенні пріоритетів і змісту державної політики. Дана модель політичної комунікації базується на цінностях європейської політичної культури [2].

На наш погляд, така орієнтація боротьби з тероризмом на транспорті на Європейську модель сприятиме утвердженню в Україні концепції боротьби з тероризмом, яка базується на необхідності забезпечити максимально сприятливі умови для розвитку інститутів громадянського суспільства в регіонах, що створить передумови для залучення до демократичних політичних цінностей широких верств населення. Це у свою чергу стане потужним стимулом для поступального розвитку усіх елементів системи боротьби з тероризмом на транспорті. В цілому реалізація даної концепції дозволяє розраховувати на якісне оновлення системи боротьби з тероризмом на транспорті.

Система заходів боротьби з тероризмом буде ефективною і здатною протистояти даному негативному явищу ХХІ століття, якщо у ній буде виділено особливе місце комплексу цільових заходів, спрямованих на протидію організованим злочинності, незаконному обігу наркотиків, злочинам, що вчиняються неповнолітніми. Сюди повинна включатися робота з молоддю, створення автоматизованої системи оперативного обліку членів етнічних злочинних угруповань, в першу чергу які складаються з жителів і вихідців з Донецького та Луганського регіонів, а також підконтрольних їм комерційних і фінансових структур; розробка та реалізація ефективних заходів захисту об'єктів, уразливих у диверсійному і терористичному відношенні, розвиток міської системи відео-стеження.

Очевидно, щоб сьогодні ефективно боротись із тероризмом у транспортній сфері, Україна повинна мати свою, визначену національними особливостями реалістичну, дієву, комплексну, багатопланову програму боротьби з тероризмом, орієнтовану на соціальні умови, які породжують його, яка дозволить не тільки протидіяти проявам тероризму на транспорті, але і попереджати можливість їх здійснення.

Література

1. Рибачук М.В. [**Треус А. С.
Крутік Ю. В.**](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nas/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Запобігання тероризму органами внутрішніх справ України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». К., 2010. 19 с.
2. Махнорилов В.М. Дії у випадках загрози терористичних актів. Рекомендації. Черкаси: Черкаський державний технологічний університет. 2014. 58 с.
</div><div data-bbox=)

кандидат наук з державного управління,
Адміністрація Державної прикордонної служби України

ІСТОРИЯ ТА СТАН ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОБРОБКИ ПОПЕРЕДНЬОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПАСАЖИРІВ

2022 рік став водночас переломним і знаковим для історії нашої держави, з першої хвилини широкомасштабного вторгнення російської федерації в Україну, що сталося вночі 24 лютого 2022 року, українське суспільство зрозуміло, що у довгостроковій перспективі ми постійно стикатимемося із загрозами для безпеки нашої держави та кожного її громадянина.

З метою підвищення безпеки громадян та, в тому числі, комфорту перетину державного кордону, в Україні створюється національна системи обробки попередньої інформації про пасажирів, як її ще називають системою API/PNR. Чому саме так? Тому що у системі будуть оброблятися API (попередня інформація про пасажирів) та PNR дані (запис імені пасажирів).

API (Advance Passenger Information) – біографічні дані конкретних пасажирів та членів екіпажу (установчі паспортні дані), та інші деталі польоту (дані авіарейсу), зібрані завчасно до відправлення транспортного засобу та після закриття дверей літака. До набору входить наступна інформація: номер і тип проїзного документа; громадянство; стать; прізвище, ім'я; дата народження; код транспортного засобу; аеропорти вильоту та

прильоту; час відправлення та прибуття; загальна кількість пасажирів, яку перевозить транспортний засіб; початковий пункт посадки.

Передачу API даних від авіаційних компаній до відповідних національних органів у світі регулюють: Резолюція Ради безпеки ООН 2178 (2014) [1], Резолюція Ради безпеки ООН 2309 (2016) [2], Директива Ради ЄС 2004/82/ЄС від 29 квітня 2004 року «Про зобов'язання перевізників повідомляти дані пасажирів» (основними цілями Директиви є боротьба з незаконною міграцією та покращення прикордонного контролю) [3], Конвенція про міжнародну цивільну авіацію (кожна Договірною держава зобов'язується запровадити систему попередньої інформації про пасажирів) [4].

У свою чергу, в Україні передача авіакомпаніями API даних регулюється: Повітряним кодексом України (п. 4 ст. 70), Законом України «Про Державну програму авіаційної безпеки цивільної авіації» (ст. 58), спільним наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства інфраструктури України від 27.04.2012 № 291/506/228 «Про затвердження Порядку подання авіаперевізниками або уповноваженими ними особами попередньої інформації про пасажирів, імпорتنі та транзитні вантажі, які перевозяться повітряними суднами, органам охорони державного кордону та митним органам».

Хочемо відмітити, що система API даних створена Державною прикордонною службою України та функціонує в нашій державі з 2012 року, а у 2013 році на базі міжнародного аеропорту «Бориспіль» було створено підрозділ обробки попередньої інформації про пасажирів Державної прикордонної служби України, який функціонує до цього часу.

Другий вид даних, який буде оброблятися у національній системі – PNR дані. PNR (Passenger Name Record) – запис, створений авіаперевізниками або їхніми уповноваженими представниками для кожної подорожі, заброньованої будь-яким пасажиром або від його імені, який зберігається у системах бронювання комерційного авіаперевізника, системах контролю відправлення рейсу або інших системах контролю вильоту. До набору PNR входить більш детальна інформація про подорож пасажирів, а саме: локалізаційний (ідентифікаційний) запис; дата бронювання/видачі квитка; дата (дати) запланованої поїздки;

прізвище, ім'я; адреса та контактна інформація (номер телефону, електронна адреса); будь-які види платіжної інформації, включно з платіжною адресою; повний опис маршруту; туристичне агентство/туристичний агент; статус поїздки пасажирів, у тому числі підтвердження, статус реєстрації, інформація про неприбуття пасажирів в аеропорт або купівлю квитка незадовго до відправлення; загальна інформація, зокрема, вся наявна інформація про осіб, молодших за 18 років без супроводу; інформація, подана на квитку, зокрема номер квитка, дата видачі квитка, квитки в один бік та вартість квитка (ATFQ); номер місця та інша інформація про місце; будь-яка інформація про багаж.

Передачу PNR даних у світі регламентують: Резолюція Ради безпеки ООН 2396 (2017) [5], Резолюція Ради безпеки ООН 2482 (2019) (присвячена запобіганню міжнародній організованій злочинності) [6], Директива Європейського Парламенту і Ради ЄС 2016/681 від 27 квітня 2016 року «Про використання даних запису реєстрації пасажирів (PNR) для запобігання, виявлення, розслідування та переслідування терористичних та тяжких злочинів» [7].

Відповідно до визначення Володимира Нікіфоренка, використання попередніх даних реєстрації особи в організації охорони державного кордону – це нормативно визначений на міжнародному рівні спосіб передачі Державній прикордонній службі України вичерпного переліку даних про пасажирів, які придбали квитки та планують перетинати державний кордон України, що також на підставі міжнародних угод можуть передаватися прикордонним відомствам інших держав, які гарантують збереження персональних даних від несанкціонованого витоку та використання [8, с. 68].

Володимир Нікіфоренко зазначає, що з метою «запровадження системи використання механізму попередньої перевірки пасажирів у пунктах пропуску для повітряного сполучення Державною прикордонною службою України вивчається можливість щодо впровадження кращих світових практик, які дозволили би здійснювати автоматизовану обробку даних реєстрації особи шляхом порівняння попередніх даних реєстрації особи з персональними даними, зібраними у відповідних базах даних або профілів даних реєстрації особи, що проводиться

кожного разу під час передачі попередніх даних реєстрації особи авіаперевізниками» [8, с. 68].

Розуміючи користь побудованої системи для служби та для держави в цілому, у 2017 році Держприкордонслужбою спільно з Координатором проєктів ОБСЄ в Україні розпочато етап запровадження зазначеної системи, шляхом вивчення передового досвіду розвинутих країн та проведенням конференцій (зустрічей) із усіма зацікавленими органами і комерційними установами.

У 2019 році розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2019 № 1409-р на Держприкордонслужбу покладено завдання зі створення системи обробки попередньої інформації про пасажирів (визначено Стратегією інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року).

У серпні 2021 року, завдяки підтримці Посольства США, підписано Угоду між Урядом України та Урядом США про співробітництво у використанні інформації про тих, хто подорожує.

На даний час проводяться внутрішньодержавні процедури, необхідні для набрання чинності цією Угодою.

Створення системи API/PNR дозволить Україні вийти на світовий рівень забезпечення безпеки авіаційних сполучень та національної безпеки, значно спростить прикордонні формальності, унеможливить прибуття в Україну потенційно небезпечних осіб, забезпечить координацію зусиль державних органів для комплексного та гнучкого реагування на сучасні загрози у сфері національної безпеки, автоматизує профілювання ризиків та розширить можливості кримінального аналізу, що суттєво підвищить ефективність здійснення прикордонного контролю, зменшить корупційну складову та вплив людського фактору під час здійснення прикордонного контролю.

23.06.2022 лідери 27 країн-членів ЄС ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС, подальша підготовка до членства передбачатиме завершення всеохопної трансформації багатьох сфер суспільної діяльності, у тому числі запровадження системи API/PNR. Саме тому надзвичайно важливо всім зацікавленим органам активізувати спільну роботу щодо впровадження національної системи обробки попередніх даних про пасажирів, дотримуючись державницької позиції.

Література

1. Загрози міжнародному миру та безпеці, створені терористичними актами: Резолюція Ради безпеки ООН S/RES/2178 (2014). URL: <https://www.un.org/securitycouncil/ru/s/res/2178-%282014%29> (дата звернення: 19.08.2022).
2. Загрози міжнародному миру та безпеці, створені терористичними актами: Резолюція Ради безпеки ООН S/RES/2309 (2016). URL: <https://undocs.org/ru/S/RES/2309%282016%29> (дата звернення: 19.08.2022).
3. Про зобов'язання перевізників повідомляти дані пасажирів : Директива Ради Європейського Союзу від 29 квітня 2004 року № 2004/82/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-04#Text (дата звернення: 19.08.2022).
4. Про міжнародну цивільну авіацію : Конвенція Міжнародна організація цивільної авіації від 07 грудня 1944 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_038#Text (дата звернення: 19.08.2022).
5. Загрози міжнародному миру та безпеці, створювані терористичними актами : Резолюція Ради безпеки ООН S/RES/2396 (2017). URL: [https://undocs.org/ru/S/RES/2396\(2017\)](https://undocs.org/ru/S/RES/2396(2017)) (дата звернення: 19.08.2022).
6. Загрози міжнародному миру та безпеці : Резолюція Ради безпеки ООН S/RES/2482 (2019). URL: [http://undocs.org/ru/S/RES/2482\(2019\)](http://undocs.org/ru/S/RES/2482(2019)) (дата звернення: 19.08.2022).
7. Про використання даних запису реєстрації пасажирів (ЗРП) для запобігання, виявлення, розслідування та переслідування терористичних та тяжких злочинів : Директива Європейського Парламенту і Ради ЄС від 27 квітня 2016 року № 2016/681. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_045-16#Text (дата звернення: 19.08.2022).
8. Нікіфоренко В. С. Організаційні та правові засади виявлення потенційних загроз національній (прикордонній) безпеці на основі обробки попередніх даних реєстрації особи. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2020. № 5. С. 64–69.

Шевчук О. Ю.

кандидат юридичних наук, доцент,
Національна академія внутрішніх справ

ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕРЕЛІКУ СУБ'ЄКТІВ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

В умовах збройної агресії російської федерації проти України виявлення та усунення причин і умов, які сприяють вчиненню терористичних актів, виявлення, попередження, припинення, розкриття та розслідування терористичних актів, мінімізація

та (або) ліквідація наслідків проявів тероризму відіграють надзвичайно важливе значення у забезпеченні національної безпеки України [1].

Терористичні загрози, що постали перед Україною, вимагають удосконалення функціонування загальнодержавної системи боротьби з тероризмом. В умовах російсько-української війни потребує удосконалення інституційний механізм координації діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом, а також уточнення переліку суб'єктів боротьби з тероризмом та їх повноважень в умовах воєнного стану.

Відтак, подальше удосконалення функціонування загальнодержавної системи боротьби з тероризмом має здійснюватися з використанням досвіду та найкращих світових практик у сфері боротьби з тероризмом, у тому числі на основі поетапного впровадження положень Глобальної контртерористичної стратегії ООН. Глобальна Контртерористична Стратегія ООН, одногосно схвалена Генеральною Асамблеєю ООН в 2006 році у формі резолюції і яка додається до Плану дій (A/RES/60/288), є унікальним документом щодо поліпшення національних, регіональних і міжнародних зусиль, спрямованих на боротьбу з тероризмом. Ратифікація та імплементація міжнародно-правових актів у галузі прав людини, прав біженців та міжнародного гуманітарного права, в тому числі шляхом прийняття національного законодавства і вироблення відповідної державної політики [2].

Зазначимо, що організаційні основи боротьби з цим небезпечним явищем, повноваження і обов'язки органів виконавчої влади, об'єднань громадян і організацій, посадових осіб та окремих громадян у цій сфері, порядок координації їхньої діяльності, гарантії правового і соціального захисту громадян у зв'язку з участю у боротьбі з тероризмом регламентуються спеціальним Законом України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р. № 638-IV. Цим же Законом визначено коло суб'єктів боротьби з тероризмом, їх повноваження та взаємодію.

Втім, реалії сьогодення вимагають ґрунтовного перегляду переліку суб'єктів боротьби з тероризмом (з урахуванням сучасної системи органів державної влади), визначення повноважень безпосередніх суб'єктів боротьби з тероризмом тощо.

Беручи до уваги сказане, у Верховній Раді України зареєстровано проект Закону України №7349 від 05 травня 2022 року «Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом» [3].

Так, у проекті Закону до суб'єктів, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції, додаються Збройні Сили України, Національна гвардія України, розвідувальні органи України, а Державне бюро розслідувань, Національне антикорупційне бюро України, Служба судової охорони визначаються як суб'єкти, що залучаються у разі необхідності до участі у здійсненні заходів, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності [3]. Тобто, пропонується внести зміни до ст. 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом».

До того ж законопроектом, пропонується ст. 28 цього ж Закону доповнити абзацом другим такого змісту: «Суб'єкти боротьби з тероризмом можуть приймати участь у спільних антитерористичних заходах за участі іноземних держав або міждержавних об'єднань шляхом залучення своїх сил і засобів, а також проводити антитерористичні заходи на території інших держав відповідно до міжнародних договорів (угод), згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та в порядку визначеному Кабінетом Міністрів України» [2].

Резюмуючи сказане вище, вбачається, що прийняття проекту дасть змогу проводити заходи з антитерористичної підготовки населення; поглибити міжвідомчу координацію боротьби з тероризмом спільно з іншими органами (Національною гвардією України, Службою судової охорони України, Державним бюро розслідувань, Національним антикорупційним бюро України тощо); проводити спільні антитерористичні заходи з іноземними країнами та міждержавними утвореннями, як наслідок – інтегруватися до безпекових структур НАТО та ЄС.

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом: пояснювальна записка до проекту Закону України від 05 трав. 2022 р. № 7349. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1288567>.

2. Каглинський О. Є., Сорочинський Д. М. Адміністративно-правові засади протидії тероризму в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. №5/2021. С. 153-156. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2021/37.pdf.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом: проект Закону України від 05 трав. 2022 р. № 7349. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1437324>.

РЕКОМЕНДАЦІЇ
круглого столу
«Актуальні питання удосконалення
загальнодержавної системи боротьби з тероризмом
в умовах функціонування режиму воєнного стану»

31 серпня 2022 року в Національній академії СБ України спільно зі Штабом АТЦ при СБУ та за участі іноземних партнерів: Консультативної місії Європейського Союзу в Україні, представників Республіки Молдова, Вірменії, Республіки Польща, Республіки Казахстан; представників Верховної Ради України, Міністерства оборони України, представників суб'єктів боротьби з тероризмом, підрозділів ЦУ СБ України, закладів вищої освіти та наукових установ відбувся круглий стіл на тему *«Актуальні питання удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в умовах функціонування режиму воєнного стану»*.

Під час роботи круглого столу було обговорено на фаховому рівні питання корегування переліку суб'єктів боротьби з тероризмом та їх повноважень в умовах функціонування режиму воєнного стану; удосконалення системи координації боротьби з тероризмом в умовах функціонування режиму воєнного стану, зокрема, створення Об'єднаного центру з координації пошуку, звільнення військовополонених та незаконно позбавлених волі осіб внаслідок агресії проти України; функціонування реєстру терористичних організацій (встановлення порядку їх включення/виключення до/з такого реєстру, а також визначення юридичних наслідків включення терористичних організацій до реєстру); удосконалення механізмів протидії міжнародному тероризму шляхом запровадження систем обробки попередньої інформації про пасажирів (API/PNR) на базі Антитерористичного центру при Службі безпеки України тощо.

Учасники круглого столу **констатують**:

а) участь у розробці у проекті Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом» закладе підґрунтя для побудови в Україні сучасних інформаційно-аналітичних рішень у сфері протидії терористичній діяльності та забезпечення національної безпеки держави, а саме:

– підвищить рівень координації з правоохоронними органами і спеціальними службами іноземних держав, антитерористичними структурами ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС у питаннях протидії міжнародному тероризму шляхом аналізу даних API/PNR;

– забезпечить завчасне виявлення осіб, які причетні до міжнародних терористичних організацій або здійснюють терористичні наміри та вжиття відповідних заходів реагування;

– удосконалить організацію та проведення спеціальних операцій з метою усунення терористичної загрози, припинення діяльності терористичних організацій, терористичних груп, окремих терористів, спрямованої на підготовку або вчинення терористичних актів;

– поглибить взаємодію з Інтерполом/Європолом у сфері виявленні осіб, причетних до терористичної діяльності або скоєння тяжких злочинів.

б) за таких умов, що склалися, існує нагальна потреба удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення реагування на кризові ситуації, що загрожують національній безпеці України у воєнній сфері, а саме: розробка класифікатора кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України у воєнній сфері, а саме внесення до вказаного класифікатора внутрішньодержавної кризи, що зумовлена ходом терористичної війни; розробка паспорту вказаної кризи, в якому мають бути визначені: загальна характеристика кризи та характеристика можливого її розвитку, діяльність суб'єктів реагування на визначену кризу.

в) на сьогоднішній день в Україні, на законодавчому рівні, остаточно не врегульоване питання наукового дослідження боротьби з тероризмом, Вважаємо доцільним створення державних науково-дослідних установ, з метою детального вивчення тероризму, та розроблення механізмів протидії, а також запровадження підготовки кваліфікованих працівників, які реалізуючи свої повноваження, здійснюватимуть антитерористичну діяльність.

За результатами обговорення винесених на розгляд актуальних проблемних питань учасники круглого столу **рекомендують:**

1) В умовах дії правового режиму воєнного стану приділити підвищену увагу СБ України своєчасному виявленню та усуненню загроз державному суверенітету та територіальній цілісності, а саме: анексії та (або) окупація частини території

України іншою державою; поширенню на території України міжнародного тероризму; втраті дієздатності армії та інших силових структур; втраті інформаційного простору; втраті національної ідентичності та підпорядкуванні України культурі іншої держави тощо. На нашу думку, з метою виявлення та усунення наведених вище загроз державному суверенітету та територіальній цілісності Службою безпеки України повинні вживатися системні заходи, зокрема:

- виявлення ворожих диверсантів, затримання агентів ворожих спецслужб;
- протидія примусовому вивезенню російськими окупантами громадян України до Російської Федерації, фіксація та розслідування таких випадків;
- виявлення осіб, які сприяють незаконному виїзду з території України чоловіків 18-60 років;
- встановлення колаборантів, який допомагали загарбникам викрадати українських патріотів і брали участь у катуванні незаконно затриманих місцевих жителів, сприяли незаконному поширенню юрисдикції федеральних органів Російської Федерації на тимчасово окупованій території України;
- виявлення інформаторів для російських спецслужб та ворожих корегувальників;
- виявлення розробників проросійських вебресурсів (інтернет-агентів), які поширюють пропогандистську та (або) фейкову інформацію;
- ліквідація ворожих ботоферм с фейковими акаунтами та центрів розсилки деструктивних повідомлень на мобільні телефони;
- виявлення та нейтралізація кібератак та інформаційних диверсій на ресурси органів державної влади та військового управління України тощо.

2) Враховуючи позитивний досвід діяльності волонтерів, а також передбачені Законом України «Про волонтерську діяльність» їх напрями, зокрема, під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, доцільно внести зміни до статті 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», розширивши перелік суб'єктів бороть-

би з тероризмом та додавши до нього волонтерів. Результати роботи, які демонструють волонтери на прикладі війни в Україні, схиляють до думки про широкі можливості інституту волонтерства, який може бути залучений у разі необхідності до участі в заходах, пов'язаних з попередженням, виявленням і припиненням терористичної діяльності, і тим самим може допомогти суб'єктам боротьби з тероризмом оперативно виконувати поставлені задачі та досягати поставлених цілей.

3) Керуючись досвідом роботи у поліції, та в системі середньої та вищої освіти, а також участі в добровольчих формуваннях територіальних громад пропонуємо вжити наступних заходів:

5. На час дії правового режиму військового стану залучити до забезпечення охорони приміщень та територій навчальних закладів національної системи освіти Сили ТрО ЗСУ.

6. Забезпечити повноцінний пропускний режим у вказані навчальні заклади, обладнати їх засобами миттєвого блокування, металодетекторами, сигналізацією та системою оповіщення.

7. Розробити та впровадити заходи, які б передбачали регулярні проведення тренування протипожежної та антитерористичної спрямованості серед здобувачів освіти, учасників освітнього процесу та Сили ТрО ЗСУ, які задіюються в охороні конкретного закладу освіти.

8. У межах компетенції Міністерства оборони України та Міністерства внутрішніх справ України розробити оперативний план проведення спеціальної операції, який би враховував специфіку дій військових сил та силових структур в закладах освіти та охорони здоров'я.

4) Вважаємо доцільним не обмежувати перелік терористичних посягань кримінальними правопорушеннями, передбаченими статтями 258-2585 Кримінального кодексу України у проєкті Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо визнання організації терористичною» (проєкт Закону № 5872 від 27.08.2021). Проєктом, зокрема, пропонується частину першу статті 24 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» викласти в такій редакції: «Стаття 24. Визнання організації терористичною: організація визнається терористичною за рішенням суду про визнання винною особи у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених статтями 258-2585 Кримінального кодексу України, яке набрало законної сили, за умов встановлення ознак терористичної організації відповідно до абзацу

двадцять першого статті 1 цього Закону». Враховуючи викладене, доцільно словосполучу викласти наступним чином: «...у вчиненні кримінальних правопорушень, вчинених з терористичною метою, передбачених статтями 258-2585, а також іншими статтями Кримінального кодексу України...» і далі за текстом. Як відомо, до терористичних цілей відповідно до змісту загальноновизнаних міжнародних антитерористичних угод належать залякування населення як проміжна мета та/або здійснення впливу на прийняття рішень органами державної влади або міжнародними організаціями як кінцева мета.

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО РЕКТОРА	3
-------------------------------------	----------

ВІТАННЯ НАЧАЛЬНИКА ШТАБУ – ПЕРШОГО ЗАСТУПНИКА КЕРІВНИКА АТЦ ПРИ СБ УКРАЇНИ	5
---	----------

<i>Манфред ПІННЕГТЕР</i> SYSTEMATIC TRAINING AND FURTHER EDUCATION OF EXPERTS AS A SUCCESS FACTOR FOR EFFECTIVE COUNTER-TERRORISM IN AN INTERNATIONAL CONTEXT	7
---	---

<i>Урбан НУСТРОМ</i> SWEDISH COUNTERTERRORISM STRATEGY.....	9
--	---

СУБ'ЄКТИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ ТА ЇХ ПОВНОВАЖЕННЯ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

<i>Бережної С. М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ ПІД ЧАС ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	11
---	----

<i>Білюга А. Д.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ У БОРОТЬБИ З МІЖНАРОДНИМ ТЕРОРИЗМОМ.....	14
---	----

<i>Брисковська О. М.</i> РОЛЬ ПОЛІЦІЇ У ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ, ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	17
--	----

<i>Брусакова О. В.</i> ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ СТВОРЕННЯ ЦЕНТРУ ПІДГОТОВКИ ОПЕРАТОРІВ БЕЗПЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ ЯК ОДНОГО ІЗ КРОКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ.....	19
--	----

Буряк Є. В. СУБ'ЄКТИ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ
В УКРАЇНІ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ..... 22

Гельжинський А. Ю. ВОЛОНТЕРИ ЯК МОЖЛИВИЙ
СУБ'ЄКТ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ..... 26

Искоротенський О. А. КОРЕГУВАННЯ ПЕРЕЛІКУ
СУБ'ЄКТІВ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ
ТА ЇХ ПОВНОВАЖЕНЬ В УМОВАХ
ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ 28

Коломоєць О. Д., Коломоєць С. Д. СИЛИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ
ОБОРОНИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
БЕЗПЕКИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СИСТЕМИ ОСВІТИ
В УМОВАХ ДІЇ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ 30

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ
В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ
СИСТЕМИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ**

Волков М. С. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
АНТИТЕРРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 36

Геселев О. В. ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ
РЕЗУЛЬТАТІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ТА
КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ ДОКАЗУВАННЯ
У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ
ЩОДО ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ТЕРОРИЗМОМ,
В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ.. 39

Гриненко І. М. ТОРГІВЛЯ ЗБРОЄЮ ТА ТЕРОРИСТИЧНА
СКЛАДОВА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ 42

Гринько В. В. РЕЛІГІЙНО МОТИВОВАНИЙ ТЕРОРИЗМ:
ПОТЕНЦІЙНІ ТА РЕАЛЬНІ ЗАГРОЗИ
НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ 44

Давиденко М. О. АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ.....	49
Живуцька-Козловська Е. СПРАВЕДЛИВА ТА НЕСПРАВЕДЛИВА ВІЙНА. РЕАЛЬНІСТЬ ЧИ МІФ?	51
Злагода О. В. Мішко М. С. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИЯВЛЕННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З БЕЗВІСНО ЗНИКНЕННЯМ АБО ВИКРАДЕННЯМ ОСІБ ТА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	56
Ірха Ю. Б. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	59
Кабжанов А. Т. СУЧАСНИЙ ТЕРОРИЗМ – ВІЙНА СЬОГОДЕННЯ	62
Калугін Д. Ф. ПРОЯВИ ТЕРОРИЗМУ У ВИГЛЯДІ ЗНИЩЕННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РАКЕТНИМИ ОБСТРІЛАМИ	65
Кобець М. В. СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ТЕРОРИЗМ», «ТЕРОР», «ТЕРОРИСТИЧНИЙ АКТ»	69
Кожевніков О. А. ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ ЕКСПЕРТНОГО ВИВЧЕННЯ ЗОВНІШНОСТІ ЛЮДИНИ НА ОКРЕМИХ ЕТАПАХ OSINT РОЗСЛІДУВАНЬ	72
Козенко О. О. ПЕРСПЕКТИВИ СИСТЕМИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	75
Козенко О. О., Поляк У. Ю. БОРОТЬБА З ТЕРОРИЗМОМ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ: АНТИТЕРОРИСТИЧНА ОПЕРАЦІЯ, ОПЕРАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ ТА ВОЄННИЙ СТАН	77

Кресіна І. О. ІДЕНТИЧНО-РУЙНІВНА ФОРМА КОНЦІСТАЛЬНОЇ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ	81
Кривенко Ю. М. АКТУАЛЬНІ ЗАГРОЗИ ТЕРОРИЗМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	87
Крижна В. В. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТЕРОРИЗМ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	89
Кубальський В. Н. ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	92
Лаврищук О. В. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ УКРАЇНОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	95
Лазарєв В. В. ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ТЕРОРИЗМ»: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД	98
Литвицький О. П., Литвицька О. І. СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБРОБКИ ПОПЕРЕДНЬОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	101
Марков М. М. ПАТРІОТИЧНА ТА СПЕЦІАЛЬНА ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	103
Невмержицький С. М. СПЕЦІАЛЬНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ГОЛОВНИЙ СЕГМЕНТ ПРИ ПЛАНУВАННІ ТА ПРОВЕДЕННІ КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНИХ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ СЛУЖБОЮ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	106
Оперук В. І. СЕПАРАТИЗМ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ПОРОДЖЕННЯ ТЕРОРИЗМУ	108

Позаченюк Е. І., Громова Т. В. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ КООРДИНАЦІЇ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЖИМУ ВОЄННОГО ЧАСУ. ВЗАЄМОДІЯ СТРУКТУР СБУ З ДНДЕКЦ МВС ЩОДО ІДЕНТИФІКАЦІЇ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ ТА НЕЗАКОННО ПОЗБАВЛЕНИХ ВОЛІ ОСІБ ВНАСЛІДОК АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	111
Расторгуєва Н. О. ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ТЕРОРИЗМУ У США	114
Рибак І. В. ПОЛІТИКА ІДЕНТИЧНОСТІ У ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ТЕРОРИЗМУ: ДО ПИТАННЯ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	116
Розвадовський Б. Л. ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТЕРОРИЗМ В УМОВАХ ВІЙНИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	119
Руденко Ю. Ю. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ ТЕРОРИСТИЧНИХ ЗАГРОЗ ДЛЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК СУБ'ЄКТА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ	122
Савельєв А. С., Мордвінов С. Л., Іванов О. В. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ З ПОШУКУ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ	124
Тіхонов С. В., Василичук В. І. АНАЛІТИЧНА РОБОТА У БОРОТЬБІ З КРИМІНАЛЬНИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ: ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ	127
Ткачов І. В. НАУКОВО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	132

Шаповаленко Є. В., Костюк Ж. С. АКТУАЛЬНІСТЬ
ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕТИЧНИХ ОЗНАК ЛЮДИНИ
В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 136

Шевченко М. М. НАУКОВО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ
РЕАГУВАННЯ НА ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНУ КРИЗУ
В УМОВАХ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ
ПРОТИ УКРАЇНИ 139

**ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЄСТРУ ТЕРОРИСТИЧНИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ
ПРОТИДІЇ МІЖНАРОДНОМУ ТЕРОРИЗМУ ШЛЯХОМ
ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ОБРОБКИ
ПОПЕРЕДНЬОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПАСАЖИРІВ
(API/PNR) НА БАЗІ АНТИТЕРОРИСТИЧНОГО ЦЕНТРУ
ПРИ СЛУЖБИ БЕЗПЕЦИ УКРАЇНИ**

Бурак М. В. ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ РЕЄСТРУ
ТЕРОРИСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ГРУП:
ДЕЯКІ ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ 142

Вайда Т. С. ДЕЯКІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ
ЩОДО ПЕРЕВІРКИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ
ТА ПАСАЖИРІВ МІЖНАРОДНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ
ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 144

Демчук В. В. ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ОБРОБКИ
ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПАСАЖИРІВ (API/PNR) В КОНТЕКСТІ
ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ 147

Кацалан В. О., Мілих Є. Г. МОДЕЛЮВАННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ
АНТИТЕРОРИСТИЧНОГО ЦЕНТРУ
ПРИ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ, ЯКИЙ ЗАЛУЧЕНИЙ
ДО ОБРОБКИ ПОПЕРЕДНЬОЇ ІНФОРМАЦІЇ
ПРО ПАСАЖИРІВ (API/PNR) 150

Поліщук І. І. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ
ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕРЕЛІКУ ОСІБ, ПОВ'ЯЗАНИХ
З ПРОВАДЖЕННЯМ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 153

<i>Рибачок Г. І.</i> МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ЩОДО ФОРМУВАННЯ ВИМОГ ДО СИСТЕМИ ОБРОБКИ ПОПЕРЕДНЬОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПАСАЖИРІВ (API/PNR)	157
<i>Рябченко Б. Ж.</i> КОНЦЕПЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ОБРОБКИ ПОПЕРЕДНЬОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПАСАЖИРІВ (API/PNR)	159
<i>Сукмановська Л. М.</i> ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ НА ТРАНСПОРТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	162
<i>Треус А. С., Крутік Ю. В.</i> ІСТОРІЯ ТА СТАН ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОБРОБКИ ПОПЕРЕДНЬОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПАСАЖИРІВ	165
<i>Шевчук О. Ю.</i> ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕРЕЛІКУ СУБ'ЄКТІВ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ	169
РЕКОМЕНДАЦІЇ КРУГЛОГО СТОЛУ «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ»	172

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ
ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ
БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ
В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ
РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ**

*Збірник матеріалів круглого столу
(м. Київ, 31 серпня 2022 року)*

Друкується в авторській редакції

Технічне редагування, макетування *Т. О. Коркач*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 10,69.
Обл.-вид. арк. 9,10. Тираж прим. Наряд №

Реєстр. №

Видавець і виготовлювач
Національна академія Служби безпеки України,
03066, м. Київ, вул. Михайла Максимовича, буд. 22
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6844 від 17.07.2019.